

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIEADRES: ALBERTSTRAAT 25, 2018 ANTWERPEN

NAAR EEN NIEUW OCTROOIRECHT

«Finis coronat opus»

Op 9 maart 1985 verscheen in het Belgisch Staatsblad een gloednieuwe wet op de uitvindingsoctrooien. Na de goedkeuring op 27 oktober 1983 door de Kamer van Volksvertegenwoordigers en op 16 februari 1984 door de Senaat, plaatste het Staatshoofd op 28 maart 1984 zijn handtekening onder het document*. Dat de bekendmaking in het Staatsblad bijna een jaar op zich liet wachten is te wijten aan de bepalingen inzake de inwerkingtreding en de nog te nemen uitvoeringsbesluiten.

Deze bijdrage wil aan de lezer een juridische analyse geven van deze nieuwe wet. Na inleidende beschouwingen over de genesis en het belang van de nieuwe octrooiwet wordt dieper ingegaan op de verschillende deelaspecten van het octrooirecht.

1. De huidige wet op de uitvindingsoctrooien dateert van 24 mei 1854¹. Het staat buiten twijfel dat deze wetgeving dringend aan herziening toe was. Inderdaad, het onophoudelijk aanzwellen van het aantal technische uitvindingen, te wijten aan de alsmaar voortgestuwde industrialisering en de pijlsnelle evolutie inzake research en ontwikkeling, de noodzaak om de uitvinders beter te beschermen, de weerslag van de uitbreiding van de internationale uitwisselingen van produkten en middelen die technische verworvenheden bevatten, al deze elementen hebben de Staten ertoe aangezet naar een harmonisatie van het industrieel eigendomsrecht, en meer bepaald de wetgeving inzake uitvindingsoctrooien, te streven.

Wij zetten even op een rij, in een korte historische schets, de mijlpalen op de weg van de huidige herziening.

Reeds in 1883, drie jaar vóór onze eerste Belgische octrooiwet, kwam het streven naar internationale samenwerking tot uiting toen in Parijs het Verdrag tot bescherming

van de industriële eigendom werd ondertekend². Dit Verdrag — dat herhaaldelijk werd herzien (een nieuwe herzieningsconferentie is trouwens aan de gang) — heeft een Unie tot stand gebracht tussen de bekrachtigende Staten en het basisbeginsel van het Verdrag is dat onderdanen van deze Staten in ieder land dezelfde rechten krijgen als de eigen staatsburgers. In 1949 gingen in de Raad van Europa stemmen op in de richting van eenmaking van het octrooirecht, hetgeen uiteindelijk aanleiding gaf tot het Verdrag van Straatsburg van 1963 betreffende de eenmaking van bepaalde onderdelen van het octrooirecht.

Een tweede belangrijke stap werd gezet in 1970 met de uitwerking van het Verdrag tot samenwerking inzake octrooien, ondertekend in Washington, onder de bescherming van de Wereldorganisatie voor de Intellectuele Eigendom.

Dit Verdrag, ook P.C.T. genoemd (Patent Cooperation Treaty), heeft als hoofddoel ten aanzien van de indieners van octrooien de verdubbeling te vermijden van de vereiste formaliteiten en werkzaamheden die resulteren uit de indiening van een octrooiaanvraag voor dezelfde uitvinding in verschillende Staten.

Op het Europees vlak stond men al die tijd ook niet stil. Van 1959 tot 1965 hebben de zes EEG-lid-staten, en nadien de negen gepoogd een eenheidsoctrooi te scheppen, ten einde de grenzen inzake de bescherming van uitvindingen binnen de gemeenschappelijke markt af te schaffen. Deze besprekingen en werkzaamheden hebben geleid tot een gedeeltelijk succes, aangezien in 1973 door het Verdrag van München een Europees octrooi ontstond en in 1975 het Verdrag van Luxemburg over het gemeenschapsoctrooi (beperkt tot binnen de EEG) ondertekend werd.

Enkel het eerste verdrag wierp tot nog toe vruchten af. Sedert zijn inwerkingtreding in 1977 werden er bijvoorbeeld in 1982 13.814 Europese octrooien neergelegd waarvan 84 Belgische en 5.430 afgeleverd waarvan in 3.378 ge-

* Voor de voornaamste parlementaire bescheiden raadplegen de volgende documenten: Kamer van Volksvertegenwoordigers, 919, nr. 1, (1980-1981) van 4 september 1981 (met memorie van toelichting); Belgische Senaat, 585, nr. 1, (1983-1984), van 27 oktober 1983 (ontwerp overgezonden door de Kamer).

¹ Wet van 24 mei 1854 op de uitvindingsoctrooien, *Belgisch Staatsblad*, 25 mei 1854.

² Verdrag van Parijs tot bescherming van de Industriële Eigendom, 20 maart 1883, goedgekeurd door de wet van 5 juli 1884 (*Belgisch Staatsblad*, 6 juli 1884).

vallen België werd aangeduid. Men mag dus zeggen dat het Verdrag van München meer dan 30.000 octrooien per jaar oplevert waarvan 70 % voor rekening van België komt.

Inzake het Verdrag van Luxemburg hebben België, West-Duitsland, Frankrijk, Italië, Luxemburg en het Verenigd Koninkrijk de bekrachtigingsprocedures afgerond. Voor Ierland, Griekenland en Nederland zouden er geen problemen meer zijn maar de Deense regering vindt geen parlementaire meerderheid van 5/6 om de bekrachtiging grondwettelijk goed te keuren.

Men denkt nu aan een inwerkingtreding beperkt tot de welwillende landen (het is zeer de vraag hoe men dan nog van een gemeenschapsoctrooi kan spreken), sommigen spreken zelf van een dwingende EEG-verordening ter zake.

Al deze Verdragen werden in België goedgekeurd door de wet van 8 juli 1977³.

Er bleef dan nog een fase te verwezenlijken, met name de harmonisering van het Belgisch recht en van het Europees recht. Dit is het essentieel doel van de nieuwe wet, maar zoals wij verder zullen zien heeft de wetgever nog andere doeleinden nagestreefd.

2. Waarin schuilt het belang van een octrooibeschermering? Het octrooi is een door de Overheid verleend tijdelijk uitsluitend recht op een technische creatie. De aanvrager krijgt een exclusief en tijdelijk beschikkings- en exploitatierecht, dit in ruil voor de bekendmaking van alle karakteristieken van zijn uitvinding. Hij wordt aldus beloond omdat hij, in plaats van zijn geheim te bewaren, de informatie ter beschikking stelt van het algemeen belang.

Het octrooi is een industrieel maar ook intellectueel recht, dat bestemd is om een rol te spelen in het economisch productie- en distributieproces.

Maar al te vlug wordt vergeten dat de octrooiopolitiek een belangrijke rol kan spelen in de zakenstrategie. Zonder te spreken van het voordeel dat de ondernemingen kunnen putten uit het enorme technisch know-how dat door al de octrooien in de wereld wordt verspreid, kunnen de rechtstellers die de octrooien vertegenwoordigen, uitgelezen bedrijfstroeven voor de ondernemingen betekenen, dit meer bepaald door het de onderneming mogelijk te maken zich op de binnenlandse of buitenlandse markt met succes te bewegen en als juridische basis te dienen voor internationale overeenkomsten tussen handelsvennootschappen met name via de technologie-overdrachten en licenties.

3. Toch moet men betreuren dat, algemeen genomen, de bedrijfsstrategie nog ver staat van de octrooiopolitiek. Hoeveel bedrijfsleiders kunnen beweren dat binnen hun onderneming een octrooiopolitiek wordt gevolgd en dat die politiek efficiënt en rendabel is? Elke objectieve waarnemer zal vaststellen dat slechts weinige bedrijfsleiders in staat zijn op deze vragen bevestigend te antwoorden.

Voor al het vlak van KMO's wil het schoentje soms knellen. Toegegeven, de financiële weerslag van de procedure is niet miniem. Thans kost een Belgisch octrooi amper 1.500 frank bij de aanvraagindiening, maar de rechten zullen wellicht bij de inwerkingtreding van de nieuwe wet aan de Europese normen aangepast worden. De jaarrechten

voor de handhaving van het octrooi zullen verhoogd worden. De kosten zullen vermeerderd worden met de prijs voor het onderzoek, d.w.z. met ongeveer 34.000 frank.

Een Europees octrooi kost aan rechten alleen minimum 100.000 frank. Een wereldoctrooi loopt wel tot 2.000.000 frank op. Toch kan de octrooibeschermering die geboden wordt opwegen tegen de gespendeerde kosten. De octrooien zijn een waarborg voor de technische vooruitgang. Zij maken de uitvindingen winstgevend door ze om te vormen tot handelsgoederen. Zij zetten de concurrenten aan om nog verder te gaan op de weg van de vooruitgang⁴.

De octrooien spelen ook algemeen gezien een grote rol als informatiebron voor de research en de ontwikkeling. De wetenschappelijke gegevens over de stand van de techniek die men uit octrooien kan putten zijn van onschatbaar belang. Zo heeft men vastgesteld in de Duitse Bondsrepubliek dat één Duitse mark op drie die in de research wordt geïnvesteerd, volkomen verlieslatend is, hetzij omdat de uitgevoerde research reeds elders heeft plaatsgevonden hetzij omdat de resultaten ervan reeds gekend zijn hetzij nog omdat het een achterhaalde techniek betreft. De oorzaak van deze verspilling ligt in de miskennen van de beschikbare octrooidocumentatie.

Onze overheidsinstanties die over al deze gegevens beschikken, hebben tot nu toe deze technische informatie op onvoldoende wijze gevaloriseerd. In de leeszaal van de Dienst voor de handels- en de nijverheidseigendom van het Ministerie van Economische Zaken zijn zo een 15 miljoen octrooidocumenten voor het publiek beschikbaar. Een geringe toegankelijkheid van deze octrooiliteratuur — te wijten aan onvoldoende personeel en financiële middelen — ontmoedigt echter de belanghebbenden. De overheid is zich hiervan bewust en bestudeert op dit ogenblik economisch haalbare projecten.

Een feit is dat, gezien de internationale context en het vrij «zwak» karakter van het huidige Belgisch octrooi, dit laatste flink aan belangstelling moet inboeten. Van 1960 tot 1969 evolueerde het aantal Belgische octrooien van 12.506 tot 17.624 maar van 1970 tot 1979 vielen zij terug van 17.187 tot 7.717. Van 1980 tot op heden vermindert hun aantal gestadig (3.066 aanvragen in 1983). Parallel hiermee compenseert en overschrijdt zelfs het aantal aanvragen van Europese octrooien het aantal aanvragen die nationaal zijn gedeponeerd.

De nieuwe octrooiwet

4. De nieuwe wet beantwoordt dus aan een reële behoefte. In de eerste plaats is de structuur van de nieuwe tekst toegespitst op de Europese regeling. Zo neemt men meestal woordelijk de bepalingen over van de Europese verdragen. De wet gaat evenwel verder dan de loutere harmonisering. De oude wet die van 1854 dateert onderging sindsdien geen substantiële wijzigingen en het was dan ook noodzakelijk onze wetgeving bij te schaven, niet alleen door de bestanddelen van het Europees recht in te lassen maar ook door ze

³ Wet van 8 juli 1977, *Belgisch Staatsblad* van 30 september 1977. Over deze verdragen zie L. GRUSZOW en B. REMICHE, *La protection des inventions. Le droit de la concurrence*, Larcier, 1978.

⁴ Over de visie van de Belgische ondernemingen ter zake zie de in de *VBO-Mededelingen*, nr. 13 van 1 mei 1978 opgenomen studie «Uitvindingsoctrooien in 1978». Zie ook de brochure *Wegwijs in het octrooirecht*, GOM Oost-Vlaanderen, april 1983.

aan te passen aan de nieuwe eisen die de valorisatie van de technische innovaties betreffen.

5. De wet van 28 maart 1984 bevat vier hoofdstukken en 78 artikelen. In het eerste hoofdstuk worden een aantal *termen en uitdrukkingen* omschreven die meermaals in de wet voorkomen. In de opsomming der wetten vinden wij de wetten van 10 januari 1955 en van 4 augustus 1955 betreffende de veiligheid van de Staat, waardoor de regering de belangen van het militair geheim of het atoomgeheim en de rechtszekerheid van houders en derden wenst te verzekeren. De tekst van de wet zelf refereert geregeld aan het speciaal statuut van de onder die wetgeving vallende octrooien. Wij zullen evenwel deze bijzondere gevallen niet behandelen.

Het principe van de voorrang van Internationale Verdragen op nationale wetten wordt duidelijk vermeld.

Hoofdstuk II bevat de bepalingen betreffende het *uitvindingsoctrooi*.

6. Onder uitvindingsoctrooi dient te worden verstaan een uitsluitend en tijdelijk recht van exploitatie verleend voor iedere uitvinding die nieuw is, die op uitvindingswerkzaamheid berust en die vatbaar is voor toepassing op het gebied van de nijverheid. De term «octrooi» slaat op het wettelijk recht dat wordt verleend aan de uitvinder, terwijl de term «licentie» de handeling dekt waarbij de octrooihouder aan een derde toestaat een octrooi te exploiteren.

De wet geeft geen definitie van het begrip uitvinding. Volgens Van Dale betekent uitvinden «voor het eerst vinden hoe iets gemaakt, bewerkt of samengesteld wordt». Men verwijst dus naar een technische creatie die het resultaat is van een intellectuele inspanning en die een zekere originaliteit of niet-evidentie vertoont. Een ontdekking daarentegen is het vinden van iets dat reeds bestaat. Het is de loutere vaststelling van bestaande natuurlijke eigenschappen. Wij zitten hier dan ook in het domein van de wetenschap, een domein dat ontsnapt aan het octrooierecht.

De wet zegt trouwens duidelijk dat *niet* als uitvindingen worden beschouwd de ontdekkingen alsmede natuurwetenschappelijke theorieën en wiskundige methodes, de esthetische vormgevingen, de stelsels, regels en methodes voor het verrichten van geestelijke arbeid, voor het spelen of voor de bedrijfsvoering, alsmede de computerprogramma's.

Die juridische bescherming van *computerprogramma's* heeft de laatste jaren aanleiding gegeven tot verschillende theorieën (octrooierecht, auteursrecht of specifieke wetgeving), maar de Belgische wetgever heeft zich voorlopig althans neergelegd bij het besluit dat hierover vervat is in artikel 55, § 2, c, van het Verdrag van München van 5 oktober 1973 over het Europees octrooi. Software, als mogelijk voorwerp van octrooibescherming, geeft vooral de laatste jaren aanleiding tot verdeeldheid. De stelling van de schaarse rechtspraak en van de meerderheid van de rechtsleer rust op de afwezigheid van een technisch karakter van de software, zodat zeer afwijzend gereageerd wordt op de octrooiëerbaarheid ervan. Men opteert eerder voor een auteursrechtbescherming. Hardware daarentegen valt onder de octrooiwet⁵.

⁵ Het ontbreekt niet aan recente Belgische rechtsleer ter zake. Wij noteren bijvoorbeeld: GOTZEN, F., «Intellectuele eigendom en nieuwe technologieën», *R.W.*, 1983-84, 2375; GEVAERT, H., *Juridische preventie bij computercontracten*, Brugge, Die Keure, 1983;

De wet sluit ook de octrooibescherming uit voor de kweekprodukten van soorten en rassen⁶, de dierenrassen, de werkwijzen van wezenlijke biologische aard voor de voortbrenging van planten en dieren, behalve inzake de microbiologische werkwijzen en hierdoor verkregen voortbrengselen.

Uitvindingsoctrooien worden niet verleend voor uitvindingen waarvan de openbaarmaking of de toepassing strijdig zou zijn met de openbare orde of met de goede zeden, met dien verstande dat niet als strijdig in deze zin zal worden beschouwd het enkele feit dat de toepassing van de uitvinding door een wettelijke of reglementaire bepaling is verboden.

Zoals hierboven reeds vermeld moet de uitvinding, wil zij vatbaar zijn voor een octrooibescherming, beantwoorden aan de volgende criteria: nieuw zijn, op een uitvindingswerkzaamheid berusten en toepasbaar zijn op het gebied van de nijverheid. Hierna overlopen wij even deze voorwaarden.

Inzake de *nieuwheid* van de uitvinding wordt bepaald dat het nieuwigheidskarakter beschouwd wordt te bestaan indien de uitvinding geen deel uitmaakt van de stand van de techniek. De stand van de techniek wordt gevormd door al hetgeen vóór de datum van de indiening van de octrooiaanvraag openbaar toegankelijk is gemaakt door een schriftelijke of mondelinge beschrijving, door toepassing of op enig andere wijze. Tevens beschouwt men als behorend tot de stand van de techniek de inhoud van Belgische octrooiaanvragen, van Europese of internationale octrooiaanvragen die België aanwijzen. Een openbaarmaking van de uitvinding blijft buiten beschouwing voor het vaststellen van de stand van de techniek, indien deze niet eerder is geschied dan zes maanden voor de indiening van de octrooiaanvraag en de openbaarmaking op rechtstreekse of onrechtstreekse wijze het gevolg is van een kennelijk misbruik ten opzichte van de aanvrager of van het feit dat de aanvrager de uitvinding heeft tentoongesteld op van overheidswege gehouden of erkende tentoonstellingen.

Een uitvinding wordt als resultaat van *uitvindingswerkzaamheid* aangemerkt, indien zij voor een deskundige niet op een voor de hand liggende wijze voortvloeit uit de stand van de techniek.

De uitvinding wordt voor de *toepassing* op het gebied van de *nijverheid* vatbaar geacht, indien het onderwerp daarvan kan worden vervaardigd of toegepast op enig gebied van de nijverheid, de landbouw daaronder begrepen.

Uitzonderingen hierop zijn de methodes van behandeling van het menselijke of dierlijke lichaam door chirurgische ingrepen of geneeskundige behandeling en diagnosemethodes die op het menselijke of dierlijke lichaam worden toegepast. Therapeutische apparaten of produkten kunnen wel voor octrooi vatbaar zijn maar niet de wijze van plaatsen.

VAN HOECKE, K., «Software-piraten», *R.W.*, 1983-84, 1653; X. THUNIS, «Les modes de protection juridique du logiciel», *Droit et Pratique du Commerce International*, 1983, nr. 1, p. 121; G. VANDENBERGHE, *Bescherming van computersoftware*, Kluwer, 1984.

⁶ Zie de wet van 20 mei 1975 tot de bescherming van kweekprodukten, *Belgisch Staatsblad*, 5 september 1975, en het koninklijk besluit ter uitvoering van de wet van 22 juli 1977, *Belgisch Staatsblad*, 13 oktober 1977. Dit laatste besluit is herhaaldelijk gewijzigd.

Zo kunnen bijvoorbeeld kunstaders geötrooieerd worden.

Er moet worden opgemerkt dat de nieuwe wet niet meer spreekt van *verbeterings-* en *invoeroctrooien*.

Krachtens de wet van 1854 kon een aanvrager ook nog een octrooi krijgen voor de verbetering van een niet verstrekten uitvindingsoctrooi of voor een uitvinding waarvoor reeds een octrooi werd verkregen in het buitenland. De wetgever oordeelde dat deze categorieën van octrooien niet meer te rechtvaardigen zijn. Andere geïndustrialiseerde landen kennen het invoeroctrooi niet, zodat van wederkerigheid jegens Belgische uitvinders geen sprake is.

Wat het verbeteringsoctrooi betreft, brengt het feit van het verplicht beantwoorden aan de nieuwe octrooieerbaarheidsvoorwaarden logischerwijze de weglating van deze octrooi-categorie met zich mee.

Recht om een uitvindingsoctrooi te verkrijgen

7. Het recht op een octrooi komt toe aan de uitvinder of aan zijn rechtverkrijgende. Indien verscheidene personen de uitvinding onafhankelijk van elkaar gedaan hebben, heeft diegene wiens octrooiaanvraag de oudste datum van indiening heeft, recht op het octrooi. Bij de procedure voor de Dienst voor de Industriële Eigendom van het Ministerie van Economische Zaken wordt de aanvrager geacht gerechtigd te zijn het recht op een octrooi te doen gelden. Het ligt niet in de bevoegdheid van de Dienst om na te gaan of de aanvrager ook de werkelijke rechthebbende op het octrooi is. Deze taak komt de rechtbanken toe.

8. De wet bevat geen bijzondere bepalingen omtrent de uitvindingen *in dienstverband*.

De Raad van State had nochtans opgemerkt dat onder meer in de Duitse Bondsrepubliek, Nederland, Oostenrijk, Groot-Brittannië, Zwitserland en Frankrijk, imperatieve regels vastgesteld zijn tot regeling van de bescherming van de uitvinder-werknemer⁷.

Artikel 60 van het Europees octrooi-overdrag zegt dat het recht van de uitvinder-werknemer bepaald wordt overeenkomstig het recht van de Staat op het grondgebied waarvan de werknemer overwegend werkzaam is en bij ontstentenis van de Staat op het grondgebied waarvan het bedrijf van zijn werkgever zich bevindt.

Nog volgens de Raad van State zal bij afwezigheid van bijzondere bepalingen hieromtrent, wat België betreft, de regel behouden blijven van de contractuele vrijheid welke ter zake door de rechtspraak is aanvaard. Noch de regering, noch het parlement hebben het nodig geacht aan die toestand iets te verhelpen.

Aangezien het Belgisch recht de overdracht erkent van toekomstige uitvindingen en een octrooi daarenboven verleend wordt aan de aanvrager zonder dat hij de uitvinder moet zijn, kan in de arbeidsovereenkomst geldig bedongen worden dat de eigendom en het recht op de octrooiëring van door werknemers gedane uitvindingen aan de werkgever toekomt⁸. Dat de nieuwe octrooiwet geen specifieke be-

palingen ter zake inhoudt, brengt ons inziens geen wetgevend vacuüm teweeg. Overhaast legifereren heeft nog nooit vruchten afgeworpen. Het risico bestond immers dat tijdens de parlementaire debatten regels zouden worden bepaald die echter ver van de realiteit zouden staan. Men heeft hier gelukkig van afgezien! Wetgevend werk gebeurt immers pas na rijp beraad; de invloed ervan op het totale evenwicht van de reglementering en op de toekomstige ontwikkeling van de gedragingen moet nauwkeurig worden geschat. Daarbij moet men verder kijken dan de specifieke moeilijkheden die men wil verhelpen. Een norm moet rekening houden met algemene situaties waarop zij moet worden toegepast en niet met marginale gevallen. Nu blijkt enerzijds dat het probleem van de uitvindingen van werknemers nagenoeg geen rechtspraak uitlokt en anderzijds dat de praktijk geen problemen stelt.

Deze situatie moet dan ook verklaard worden door het feit dat de meeste ondernemingen erop staan de innovatie in de ruimste zin van het woord te bevorderen, en niet alleen de inventiviteit die tot het nemen van octrooien leidt. De ondernemingen hebben allerlei mechanismen uitgebouwd om de creatieve inspanningen van hun personeel te valoriseren. Men denke bijvoorbeeld maar aan de ideeën-bussen die aanleiding kunnen geven tot spontane financiële of materiële beloningen.

Geen enkel relevante reden pleit voor het afstappen van een systeem dat een zo goed mogelijke combinatie vormt tussen de belangen van de ondernemingen, dus ook die van de werknemers, en de vereiste soepelheid rekening houdend met de verscheidenheid van situaties.

In een recent verleden werden echter pogingen ondernomen om via wetten de creatieve activiteit van de werknemers te bevorderen. Twee wetsvoorstellen de ene van de senator C. De Clercq e.a. en de andere van de senatoren Hatry en Herman-Michielsens⁹ hebben in de Nationale Arbeidsraad aanleiding gegeven tot een verdeeld advies.

Over een ontwerp van collectieve arbeidsovereenkomst kon geen consensus worden bereikt, meer bepaald wegens uiteenlopende standpunten van de werkgevers- en werknemersorganisaties over het probleem van de geldelijke vergoeding die aan de werknemer-uitvinder moet worden toegekend ingeval zijn uitvinding een uitzonderlijk voordeel oplevert¹⁰. Rond dit laatste aspect polariseren zich onvermijdelijk alle problemen.

Voor de werknemersorganisaties, meer bepaald voor één van de in de Raad vertegenwoordigde organisaties, is dit probleem fundamenteel. Zodra een uitvinder voor de onderneming een uitvinding doet die voor haar een belangrijke en duurzame winst oplevert die niet meer in verhouding staat met het loon dat aan de uitvinder wordt betaald

⁷ Advies van de Raad van State, zie *Gedrukte Stukken van de Kamer van Volkvertegenwoordigers*, 919 (1980-1981), nr. 1, p. 61, punt IV.

⁸ W. VAN GERVEN, *Beginnselen van Belgisch Privaatrecht*, XIII, *Handels- en Economisch recht*, deel 1, *Ondernemingsrecht*, Wetenschappelijke Uitgeverij Standaard, 1975, blz. 220 e.v.

⁹ Belgische Senaat, 650 (1983-1984), nr. 1, Voorstel van wet betreffende de uitvindingen van de werknemers — voorstel ingediend door senator C. De Clercq c.s. — het gaat hier over een aangepaste versie van het wetsvoorstel *Gedr. St. Senaat*, 270 (1979-1980), nr. 1. — Belgische Senaat, 204 (1981-1982), nr. 1, Voorstel van wet houdende reglementering van de uitvindingen van werknemers, ingediend door de senatoren Hatry en Herman-Michielsens.

¹⁰ Advies nr. 745 van 13 april 1983 van de Nationale Arbeidsraad. Op te merken is dat reeds in 1965 in hetzelfde orgaan geen overeenstemming hierover kon worden bereikt.

noch tot de investeringen die zijn gedaan voor de verwezenlijking van de uitvinding, zou, krachtens die werknemersorganisatie, de werkgever ertoe gehouden moeten zijn aan de uitvinder een passende compensatie toe te kennen¹¹.

De werkgeversorganisaties op hun beurt zijn tegen de toekenning van een bijzondere vergoeding gekant omdat de uitvindingen meestal gedaan worden door personen die daartoe in dienst zijn genomen: een aanvullende vergoeding zal leiden tot de bevoorrechtiging van een bepaalde categorie van werknemers (een klein aantal onderzoekers) ten aanzien van de hele werknemersgemeenschap zonder welke de uitvinding meestal ongebruikt of zelfs onbruikbaar zou blijven (producties, marketing, enz...)¹².

Het is dus een feit dat de nieuwe octrooiwet zich over deze problematiek niet uitgesproken heeft zodat, voorlopig althans, als leidraad voor het oplossen van gebeurlijke geschillen naar het gemene recht moet worden verwezen.

9. In het kader van het recht op een uitvindingsoctrooi komt ook een ander belangrijk onderwerp aan bod, namelijk het *opeisen van de eigendom van een octrooi of van een octrooiaanvraag*.

Het is best mogelijk dat een octrooi wordt aangevraagd voor een uitvinding die de uitvinder afhandig is gemaakt of verkregen is met terzijdestelling van een wettelijke of contractuele verplichting; in dit geval kan de benadeelde persoon eisen dat het octrooi aan hem wordt verleend en dit onverminderd alle andere rechten of rechtsvorderingen. Indien het slechts over een deel van de uitvinding gaat, dan leidt de opeising tot medeïgendom.

Omwillen van de rechtszekerheid bepaalt de wet dat de opeising van het octrooi slechts kan plaatsvinden gedurende een termijn van twee jaar ingaand bij de aflevering van het octrooi. Indien de houder er geen recht op heeft, kan men nog steeds de nietigheid van het octrooi vorderen.

Het instellen van een rechtsvordering wordt ingeschreven in het Register der uitvindingsoctrooiën (zie verder). Dit geschiedt ook met de in kracht van gewijsde gegane beslissing op deze vordering of een andere beëindiging van de procedure. Deze inschrijving vindt plaats op verzoek van de aanvrager (of belanghebbende) door bemiddeling van de griffier van de aangezochte rechterlijke instantie.

10. Een volledige eigendomsverandering van een octrooiaanvraag of van een octrooi heeft nog andere juridische gevolgen. Alle licenties en andere rechten toegestaan door de onrechtmatige houder, vervallen. Op deze grondregel bestaan echter uitzonderingen.

Zo degenen die tot dan toe octrooihouder of licentiehouder waren, de uitvinding in België toegepast hebben of hier toe daadwerkelijke en wezenlijke voorbereidingen getroffen hebben, dus eventueel niet geringe economische investeringen hebben gedaan, kan de vroegere octrooihouder of de licentiehouder, tenzij hij te kwader trouw ageerde, voortgaan met de toepassing van de uitvinding, op voorwaarde dat hij aan de nieuwe octrooihouder om een niet-exclusieve licentie verzoekt. De nieuwe eigenaar moet de

licentie voor een redelijke periode en tegen redelijke voorwaarden verlenen.

11. Nog te vermelden is dat de uitvinder steeds het recht heeft als dusdanig in het octrooi vermeld te worden maar dat hij zich ook, om welke reden ook, mag verzetten tegen een dergelijke vermelding.

De afleveringsprocedure

12. Degene die een uitvindingsoctrooi wenst te verkrijgen, moet een aanvraag indienen volgens de voorwaarden en vormen die vastgelegd zijn in de wet en in de uitvoeringsbesluiten. In principe mag dus onverschillig wie, de uitvinder of diens rechtverkrijgende, een natuurlijke of rechtspersoon (privaat- of publiekrechtelijke), welke ook de nationaliteit zij, een aanvraag indienen.

De aanvraag wordt, hetzij in persoon, hetzij per post, bij de Dienst voor de Industriële Eigendom gedaan¹³ en een proces-verbaal wordt aan de aanvrager overhandigd waarin de indiening wordt vastgesteld met vermelding van de dag en het uur van de ontvangst der stukken. Een gewone postzending (niet aangetekend) volstaat, aangezien enkel de ontvangst door de Dienst datum en uur van de indiening bepaalt.

De aanvraag bevat een tot de minister van Economische Zaken gericht verzoek tot verlening van een octrooi, een beschrijving van de uitvinding, één of meer conclusies, de tekeningen waarnaar de beschrijving of de conclusies verwijzen en een uittreksel.

Elke octrooiaanvraag geeft aanleiding tot de betaling van een indieningstaks.

De *beschrijving* van de uitvinding moet duidelijk en volledig zijn en wel zo dat zij door een deskundige kan worden toegepast.

Wanneer de uitvinding betrekking heeft op het gebruik van een *micro-organisme* dat niet openbaar toegankelijk is, dient een cultuur van het micro-organisme gedeponneerd te worden bij een door Koning daartoe gemachtigde instelling. Om micro-organismen te hanteren moet men over een bijzondere technische kennis beschikken en dito uitrusting ten einde de leefbaarheid van de organismen te waarborgen, ze tegen besmetting te vrijwaren en de gezondheid of het leefmilieu tegen een dergelijke besmetting te beschermen. Het is dus meer dan normaal dat hiervoor een speciale instelling bevoegd moet zijn¹⁴.

Met *conclusies* bedoelt men de beschrijving van het onderwerp waarvoor bescherming wordt gevraagd. Tekeningen worden toegevoegd indien zij nodig zijn om de uitvinding te begrijpen. Het uittreksel, ten slotte, is alleen bedoeld als technische informatie en kan niet in aanmerking komen voor enig ander doel.

¹¹ Zie het advies in voetnoot 10 vermeld alsmede het tijdschrift *Kader van het Nationaal Verbond voor Kaderpersoneel*, nr. 48, 1983.

¹² *Mededelingen van het Verbond van Belgische Ondernemingen*, nr. 9 van 1-14 mei 1983, Rubriek Rechtsaangelegenheden. Zie ook het werkgeversstandpunt in het in voetnoot geciteerde advies.

¹³ Ministerie van Economische Zaken, J.A. De Motstraat, 24-26, 1040 Brussel, tel. 02/233.61.11. De indiening kan eveneens in persoon geschieden bij de door de Koning daartoe aangewezen openbare diensten van het Koninkrijk. De wet van 1854 bepaalde dat een octrooi ingediend kon worden ter griffie van de provincies.

¹⁴ Het Verdrag van Boedapest inzake de internationale erkenning van het depot van micro-organismen ten dienste van de octrooiverlening is door België bekrachtigd. Zie *Belgisch Staatsblad* van 14 januari 1984, en de errata in het *Belgisch Staatsblad* van 17 juli 1984.

Terloops zij aangestipt dat het beginsel dat «een ieder» een octrooi mag aanvragen, betekent dat geen onderscheid wordt gemaakt tussen bekwame of onbekwame personen, aangezien het in de bedoeling ligt in een gelijke bescherming te voorzien van de uitvindingen, wie er ook de schep- per van is.

13. Een belangrijk punt is de *indieningsdatum* van de aanvraag. De indieningsdatum is die waarop de aanvrager documenten overlegt die de volgende gegevens bevatten: een verklaring dat een octrooi is aangevraagd, gegevens waaruit de identiteit van de aanvrager blijkt, een beschrijving van de uitvinding en één of meer conclusies, zelfs indien de beschrijving en de conclusies niet overeenstemmen met de andere vereisten van de wet en haar uitvoeringsbepalingen. De aanvraag die niet aan deze voorwaarden voldoet, wordt niet aanvaard door de ambtenaar van de Dienst.

Is de datum toegekend, dan worden de aanvragen in het Register vermeld.

14. Indien de octrooiaanvrager zich wil beroepen op het in het Verdrag van Parijs (1883) bepaalde *recht van voorrang* van een eerdere octrooiaanvraag, dan moet hij bij zijn aanvraag een verklaring van voorrang voegen alsook een afschrift van de eerdere aanvraag. Die eerdere octrooiaanvraag mag bestaan in een eerste regelmatige indiening van een Belgische octrooiaanvraag of van een Europese of internationale aanvraag met aanwijzing van België. Het recht van voorrang maakt een juridische fictie uit in die zin dat men aan een tweede depot de rang zal geven van het eerste depot. De voorrangstermijn bedraagt twaalf maanden vanaf het eerste depot in een lid-staat van de Unie van Parijs.

Onder bepaalde reciprociteitsvoorwaarden kan ook een voorrangrecht gelden voortvloeiend uit een eerste indiening in een Staat die geen partij is bij het Verdrag van Parijs. Het valt tevens te noteren dat de opeising van ieder voorrangrecht onderworpen is aan een taks die gekweten dient te worden binnen de termijnen en overeenkomstig de door de Koning vastgestelde wijze.

Wat gebeurt er indien de aanvraag, hoewel zij beantwoordt aan de indieningsvoorwaarden, niet beantwoordt aan andere wettelijke of reglementaire voorschriften? Een regularisatieprocedure staat de aanvrager toe onder bepaalde voorwaarden dit euvel te verhelpen.

15. Een belangrijke stap in de procedure is het *nieuwheidsonderzoek*. Dit onderzoek bestond niet onder de wet van 1854 en dikwijls werd het Belgisch octrooi op internationaal niveau dan ook als een «zwak» octrooi beschouwd. Tot op heden beperkte het bestuurlijk onderzoek zich enkel tot de vormvereisten. Er was geen onderzoek naar oudere rechten (anterioriteiten) en de aanvrager nam op dit punt zelf de verantwoordelijkheid met als risico dat hij zich eventueel in rechte moest verdedigen. Het nieuwe Belgische octrooi zal gevaloriseerd worden door de opmaak van een verslag van nieuwheidsonderzoek. Het gaat hier niet om een louter documentair advies inzake de nieuwheid, maar om een verslag van nieuwheidsonderzoek van het type bedoeld in artikel 92 van het Verdrag van München. Dit verslag zal opgemaakt worden door een door de Koning aangewezen intergouvernementele instelling.

Rekening houdend met de opnemings van het in 1947 opgerichte Internationaal Octrooibureau (Den Haag) in het

Europees Octrooibureau (in het leven geroepen door het Verdrag van München), zal deze instelling belast worden met het opmaken van de verslagen inzake nieuwheidsonderzoeken. Deze instelling wordt evenwel in de wet niet met name genoemd aangezien een werkovereenkomst, met het oog hierop, tussen België en het Europees Octrooibureau gesloten moet worden.

Het verslag van nieuwheidsonderzoek wordt opgesteld aan de hand van de conclusies en strekt ertoe de uitvinding en de uitvinderswerkzaamheid te beoordelen. Het vermeldt te dien einde de publikaties waarmee rekening gehouden kan worden bij het aflijnen van de stand van de techniek. Het verslag maakt het de aanvrager enerzijds mogelijk zich een beter beeld te vormen van de geldigheidskansen van zijn octrooi (bv. nut van een neerlegging in het buitenland binnen de voorrangstermijn van twaalf maanden) en anderzijds biedt het aan derden een aantal inlichtingen omtrent de stand van de techniek betreffende de door het octrooi beschermde uitvinding. Dit aspect mag vooral niet uit het oog verloren worden! Het publiek in het algemeen zal hierdoor over een waardevolle documentatie kunnen beschikken. Het is belangrijk te noteren dat het verslag slechts een informatieve functie vervult. De uitslag van het onderzoek kan bijgevolg geen reden zijn om de octrooiverlening te weigeren. De aanvrager kan evenwel aan de hand van het verslag beslissen hetzij zijn aanvraag in te trekken, indien hij van oordeel is dat de onderzoeksresultaten in zijn nadeel uitvallen, hetzij een nieuwe tekst van de conclusies en van de korte inhoud in te dienen.

In dit laatste geval mag de nieuwe tekst nochtans geenszins de draagwijdte van de oorspronkelijke aanvraag uitbreiden. Vóór het opmaken van het verslag, zal de aanvrager ertoe gehouden zijn een onderzoekstaks te kwijten.

De wet regelt het geval dat de aanvrager, wegens financiële of andere overwegingen, het opmaken van een dergelijk verslag niet nodig acht. Hiertoe volstaat dat hij de taks niet kwijt binnen de daartoe voorgeschreven termijn, maar in dat geval zal het afgeleverd octrooi slechts een maximale geldigheidsduur hebben van zes jaar i.p.v. twintig jaar. Men spreekt hier dan ook van een «klein» octrooi (zie verder nr. 30).

16. De wet bevestigt ook de toepassing van de PCT-procedure inzake het internationaal nieuwheidsonderzoek. Op verzoek van de aanvrager, die hiervoor een taks betaalt, zal de Dienst de uitvinding onderwerpen aan het nieuwheidsonderzoek van het internationaal type zoals bedoeld in artikel 15.5 van het Samenwerkingsverdrag. Dit onderzoek vervangt in dit geval het bovenvermeld verslag.

Ook is bepaald dat de Koning mag beslissen dat een ander verslag van nieuwheidsonderzoek, dat verkregen werd na een afleveringsprocedure van een buitenlands octrooi, op verzoek van de octrooiaanvrager aangewend wordt voor het verkrijgen van het Belgisch octrooi.

17. De vervulling van de formaliteiten die voorgeschreven zijn voor de verlening van het octrooi wordt bekrachtigd door een ministerieel besluit. Dit besluit maakt het eigenlijke octrooi uit.

Dit besluit wordt zo vlug mogelijk verleend na het verstrijken van een termijn van achttien maanden te rekenen vanaf de datum van indiening van de aanvraag, of indien een recht van voorrang wordt ingeroepen, vanaf de oudste voorrang aangeduid in de verklaring van voorrang.

De wet voegt eraan toe dat de verlening van octrooien geschiedt zonder voorafgaand onderzoek van hun octrooierbaarheid, zonder waarborg van hun waarde of van de juistheid van de beschrijving van de uitvindingen en op eigen risico van de aanvrager. Dit beginsel was reeds geformuleerd in artikel 2 van de wet van 1854.

Zodra het octrooi verleend is, ligt het dossier ter inzage van het publiek in de zetel van de Dienst, waar men eveneens een afschrift kan krijgen.

Een Verzameling der uitvindingsoctrooien maakt melding van alle inschrijvingen in het Register.

Rechten en plichten verbonden aan het octrooi

18. Het octrooi geeft de octrooihouder het recht, iedere derde die niet zijn toestemming heeft gekregen, een aantal handelingen te verbieden:

- een voortbrengsel waarop het octrooi betrekking heeft te vervaardigen, aan te bieden (met het oog op verkoop, licenties, schenking, enz.) in het verkeer te brengen, te gebruiken, dan wel daartoe in te voeren of in voorraad te hebben;

- een werkwijze waarop het octrooi betrekking heeft toe te passen of, indien de derde weet of de omstandigheden duidelijk maken dat de toepassing van de werkwijze verboden is zonder toestemming van de octrooihouder, de werkwijze voor toepassing op het Belgisch grondgebied aan te bieden;

- een voortbrengsel dat rechtstreeks is verkregen volgens de werkwijze waarop het octrooi betrekking heeft, aan te bieden, in het verkeer te brengen, te gebruiken, dan wel daartoe in te voeren of in voorraad te hebben. Op te merken is dat de voorwaarden binnen welke een aanbod geschiedt, weinig belang hebben. Het kan schriftelijk, mondeling, telefonisch, per telex, bij wijze van uitstalling of van voorstelling of op enige andere manier.

De memorie van toelichting waarschuwt hier voor een mogelijk misverstand in de formulering, wat betreft de interpretatie van de wettelijke bepaling. De formulering kan immers de indruk wekken dat het recht, de directe of indirecte exploitatie van de uitvinding te verbieden, geen absoluut recht zou zijn dat verbonden is met het bestaan zelf van het octrooi, maar wel een recht dat, in elk concreet geval, afhankelijk is van een wilsuiking van de octrooihouder. Dit is geenszins het geval, zegt de memorie van toelichting en het zij duidelijk begrepen dat de aard van het aan het octrooi verbonden exclusiviteitsrecht absoluut is¹⁵. Elke exploitatie van de uitvinding zonder de toestemming van de octrooihouder is dus een inbreuk die voor vaststelling vatbaar is. De octrooihouder kan natuurlijk zijn uitvinding vrij aanwenden, evenwel binnen de door de wets- of reglementsbepalingen gestelde grenzen.

Op te merken is dat de hierboven gegeven opsomming van ongeoorloofde handelingen limitatief is. Handelingen, zoals voorbereidselen tot het exploiteren, kunnen dus niet verboden worden.

19. De wet bepaalt ook dat de octrooihouder het recht

heeft iedere derde die niet hiertoe zijn toestemming heeft verkregen, te verbieden op het Belgisch grondgebied, aan een ander dan degenen die gerechtigd zijn de uitvinding toe te passen, middelen betreffende een wezenlijk bestanddeel van de uitvinding aan te bieden of te leveren voor de toepassing van de geoctrooieerde uitvinding op het grondgebied, indien de derde weet of de omstandigheden duidelijk maken dat deze middelen voor die toepassing geschikt of bestemd zijn. Ten einde evenwel te vermijden dat het verbod van de indirecte toepassing van de uitvinding op ongeoorloofde wijze uitgebreid wordt, heeft de wetgever bepaald dat de «algemeen in de handel verkrijgbare producten» uitdrukkelijk uitgesloten worden van het begrip «middelen». Men denke hier aan alledaagse gebruiksartikelen zoals spijkers, schroeven, bouten, chemische producten, motorbrandstoffen, enz. die aldus aan derden kunnen worden geleverd, zelfs indien de leverancier weet dat zijn klant die producten voor inbreukdoeleinden zal gebruiken. De leverancier zal nochtans zijn klant tot het plegen van die inbreuken niet mogen aanzetten.

20. Vervolgens somt de wet een aantal gevallen op die een algemene beperking uitmaken wat de gevolgen van een octrooi betreft.

De uit een octrooi voortvloeiende rechten strekken zich dan ook niet uit tot handelingen die in de particuliere sfeer voor niet-commerciële doeleinden en voor proefnemingen worden verricht.

De octrooirechten strekken zich ook niet uit tot de bereiding voor direct gebruik ten behoeve van individuele gevallen op medisch voorschrift van geneesmiddelen in apotheken, noch tot de handelingen betreffende de aldus bereide geneesmiddelen. Het vereiste van het voorschrift sluit de bereiding van nogal grote hoeveelheden van geneesmiddelen voor verschillende patiënten uit, zoals zich dat bijvoorbeeld zou kunnen voordoen in ziekenhuisapotheken.

Wat gebeurt er met de octrooirechten wanneer het door het octrooi beschermde voortbrengsel in het verkeer is gebracht? Dat is de problematiek van het op Europees vlak druk besproken beginsel van de «uitputting der rechten». De meeste Staten verstaan onder dit beginsel dat de octrooirechten op het grondgebied waarop het octrooi rechtsgevolgen heeft, niet meer kunnen worden uitgeoefend wanneer het produkt aldaar door de octrooihouder zelf of met zijn toestemming in het verkeer is gebracht. Dit beginsel treft men bijvoorbeeld aan in de Duitse Bondsrepubliek (reeds meer dan zeventig jaar) in Nederland, Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk enz. Krachtens het Verdrag van Luxemburg geldt het beginsel ook voor gemeenschapsoctrooien (art. 32) en voor nationale octrooien van de verdragsluitende Staten (art. 81). Deze regel van uitputting van de uit het octrooi voortvloeiende rechten werd ook door de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen bevestigd¹⁶.

De nieuwe octrooiwet neemt het beginsel dan ook over en eist de uitdrukkelijke toestemming van de octrooihouder, dit ten einde te vermijden dat de uitputting der rechten zou ontstaan na fictieve of veronderstelde toestemming van de octrooihouder.

¹⁵ *Gedr. St. Kamer van Volksvertegenwoordigers*, 919, (1980-1981), nr. 1, pag. 13.

¹⁶ Zie bv. Hof E.E.G., 31 oktober 1974, in de zaak 15/74 Centrafarm en De Peijper tegen Sterling Drug, *Jur.*, 1974, 1147.

Quid indien een derde inbreuk maakt op het recht van de octrooiaanvrager? Men kan zich immers inbeelden dat de situatie zich voordoet dat een derde — tussen de datum waarop hetzij de octrooiaanvraag op verzoek van de aanvrager voor het publiek toegankelijk wordt hetzij een afschrift ervan aan de betrokken derde is bezorgd en de datum van de octrooiverlening — de uitvinding toepast op een wijze die na deze periode verboden zou zijn op grond van het verleend octrooi. De octrooiaanvrager zal in dit geval een redelijke vergoeding kunnen eisen van die derde. De derde-exploitant moet echter geweten hebben of kunnen hebben geweten dat een octrooiaanvraag voor deze uitvinding was ingediend. Indien de octrooiaanvrager en de derde-exploitant geen overeenstemming bereiken betreffende het bedrag van de vergoeding, wordt dit bedrag bepaald door de rechtbank van eerste aanleg. De rechter kan bovendien nog maatregelen opleggen die noodzakelijk blijken ter vrijwaring van de belangen der betrokken partijen, bijvoorbeeld het stellen van een waarborg door de octrooiaanvrager. Ten einde de redelijke vergoeding vast te leggen neemt de rechter alle feitelijke gegevens in overweging, met name het al dan niet te kwader trouw zijn van de derde-exploitant, de belangrijkheid en de gebruiksintensiteit van de uitvinding.

21. Wat gebeurt er wanneer de uitvinding geheim werd gehouden en een derde deze uitvinding rechtmatig gebruikte of bezat vooraleer een octrooiaanvraag was neergelegd? De wet erkent hem een recht van voorgebruik of van persoonlijk bezit. Dit wil zeggen dat die derde te goeder trouw het recht behoudt de uitvinding op persoonlijke titel te gebruiken ondanks het inmiddels verleende octrooi.

Indien de uitvinding niet geheim was, dan zou het aan de tweede uitvinder toegestane octrooi nietig zijn bij gebrek aan nieuwheid van de uitvinding.

Aan het recht van voorgebruik of van persoonlijk bezit is een territorialiteitsvoorwaarde verbonden. Het recht moet in België uitgeoefend of ontstaan zijn. De rechten van voorgebruik of van persoonlijk bezit zijn immers verdedigingsmiddelen die kunnen worden tegengeworpen aan het recht van vervolging van de octrooihouder, zodat het slechts billijk is bovengenoemde rechten te erkennen wanneer ze vóór de indiening van de octrooiaanvraag op hetzelfde grondgebied bestaan als dat door het octrooi gedekt.

Gezien het persoonlijk karakter van deze rechten kunnen het voorgebruik of het persoonlijk bezit niet overgedragen noch verleend worden op individuele titel. Dit verbod heeft echter slechts uitwerking vanaf de indienings- of voorrangsdatum van het octrooi.

Niettemin wordt de overdracht onder levenden of bij erfopvolging toegelaten onder de uitdrukkelijke voorwaarde dat, tegelijkertijd, de onderneming waarmee die rechten verbonden zijn, wordt overgedragen. Deze uitzondering is immers niet van dien aard dat ze de toestand ten aanzien van de octrooihouder op gevoelige wijze kan wijzigen.

Gedwongen licenties

22. Acht artikelen van de wet zijn gewijd aan de gedwongen licenties en, hoewel dit onderwerp geen afzonderlijk hoofdstuk uitmaakt, kan men stellen dat deze problematiek wel eens de struikelblok van de hele wet had kunnen

zijn. Artikel 23 van de eerste octrooiwet van 1854, als gewijzigd bij de wet van 3 augustus 1924, bepaalde dat de octrooihouder in België het geoctrooieerd voorwerp moet exploiteren, of laten exploiteren, binnen een jaar te rekenen vanaf het in het verkeer brengen ervan in het buitenland. Deze termijn kon met maximum één jaar verlengd worden. Na afloop van het eerste jaar niet-exploitatie of van de toegestane termijn werd het octrooi dan ook vervallen verklaard bij koninklijk besluit.

Het verval werd eveneens uitgesproken wanneer de exploitatie van het geoctrooieerd voorwerp, in toepassing gebracht in het buitenland, gestaakt werd in België gedurende één jaar, tenzij de octrooihouder zijn inactiviteit kon rechtvaardigen. Het is duidelijk dat de wet van 1854 alzo de Belgische economie wou beschermen tegen het gevaar bepaalde geoctrooieerde fabrikaten in het buitenland gesitueerd te zien.

Andere wetgevingen kenden dezelfde voorzieningen maar algemeen werd erkend dat bij ervaring deze bepalingen al te streng waren.

In het kader van de herzieningen van het Verdrag van Parijs werd de minimumtermijn voor exploitatie verlengd tot drie jaar¹⁷ en werd de sanctie van het verval vervangen door de gedwongen licentie¹⁸.

Nadien werd, nog altijd op het vlak van het Verdrag van Parijs, gezegd dat het verval slechts mogelijk was na verloop van een termijn van twee jaar vanaf de vergunning van de eerste gedwongen licentie en werd de termijn van non-exploitatie die aanleiding gaf tot een gedwongen licentie gebracht op vier jaar vanaf de indiening van de octrooiaanvraag of drie jaar te rekenen vanaf de octrooiverlening. De gedwongen licentie zou bovendien niet-exclusief zijn¹⁹. Gevolggevend aan die evolutie op het internationale vlak hebben bijna alle geïndustrialiseerde landen — en behalve België, alle EEG-landen — in hun nationale wetgeving de mogelijkheid opgenomen om gedwongen licenties uit te vaardigen.

In de loop van de jongste twintig jaar werden tot tweemaal toe, wetsontwerpen aan het parlement voorgelegd²⁰. Het feit dat België, ondanks deze inspanningen, in gebreke bleef, is volgens de memorie van toelichting toe te schrijven aan het verzet van bepaalde industriële kringen.

23. De nieuwe octrooiwet heeft de knoop nu doorgehakt. De minister van Economische Zaken kan een gedwongen licentie tot exploitatie van een door een octrooi bestemde uitvinding verlenen en dit in twee gevallen:

— wanneer een termijn van vier jaar is verstreken na de indiening van de octrooiaanvraag of drie jaar na de octrooiverlening (de termijn die het laatst afloopt wordt toegepast) zonder dat het octrooi door een wezenlijke en doorlopende fabricage in België is geëxploiteerd en zonder dat de octrooihouder dit door geldige redenen kan rechtvaardigen.

¹⁷ Akte van Washington van 1911, goedgekeurd bij de wet van 10 juni 1914.

¹⁸ Akte van Den Haag van 1925, goedgekeurd bij de wet van 23 mei 1929.

¹⁹ Akte van Lissabon van 1958, goedgekeurd bij de wet van 27 april 1965.

²⁰ Wetsontwerp Senaat, nr. 509 (1959-1960) tot wijziging van artikel 23 van de wet op de uitvindingsoctrooiën. Wetsontwerp Senaat, nr. 284 (1962-1963) idem, amendementen van de regering.

gen. Wanneer het voortbrengsel dat door het Belgische octrooi gedekt is, vervaardigd is in een Staat die met België deel uitmaakt van een zelfde economische Unie of Gemeenschap en in voldoende hoeveelheid in het verkeer gebracht is op het Belgisch grondgebied om aan de nationale behoeften te voldoen, kan er geen gedwongen licentie wegens niet of onvoldoende exploitatie verleend worden;

— wanneer een uitvinding, beschermd door een octrooi toebehorende aan de aanvrager van de licentie, niet geëxploiteerd kan worden zonder dat inbreuk wordt gepleegd op de rechten verbonden aan een octrooi, verleend ingevolge een oudere aanvraag en voor zover het afhankelijk octrooi een aanzienlijk technisch belang heeft (betreft dus de «afhankelijke» octrooiën).

24. Oorspronkelijk kwam in het wetsontwerp nog een derde geval voor, namelijk wanneer een octrooi een «bijzonder openbaar belang» vertoont en de toekenning van een gedwongen licentie noodzakelijk blijkt om de behoeften van het land te dekken. De argumentatie was de volgende: de massieve en vlugge exploitatie van bepaalde uitvindingen kan een aanzienlijk bijzonder algemeen belang betekenen waaraan de openbare machten dringend moeten pogen te voldoen indien de octrooihouder te kort schiet, welke omstandigheden ook dit in gebreke blijven tweeebrenge.

«Wat meer is», zegt de memorie van toelichting, «elk goed dat aan een particulier toebehoort is vatbaar voor onteigening ten algemenen nutte mits schadevergoeding toegekend wordt. Men ziet niet in waarom de industriële eigendom hierop een uitzondering zou maken (...). Er is geen enkele reden om te geloven dat de minister, zo de octrooihouder geldige redenen van technische aard had om de toepassing van de uitvinding te schorsen, over zijn omzichtigheid zal heenstappen en zijn vertrouwen zal geven aan een derde die minder vertrouwd is met de toepassingsmogelijkheden en risico's welke verbonden zijn aan het octrooi. Nochtans moet men toegeven dat het in gebreke blijven van de octrooi-eigenaar soms op minder verschoonbare gronden gesteund is: of een gebrek aan ernstig onderzoek van de economische of financiële middelen, of een economisch malthusianisme, of gewoonweg het opsporen van buitensporige voordelen ten gunste van het monopolie verleend door het octrooi»²¹.

In bepaalde industriële kingen heeft de gedwongen licentie wegens een bijzonder algemeen belang echter bezorgdheid tweegebracht. De «goede» bedoelingen van de wetgever werden in twijfel getrokken.

De grieven van de tegenstanders vonden hun grondslag in de volgende argumenten: het criterium van het bijzonder algemeen belang is een «zeer rekbaar» begrip, het verlenen van een dergelijke licentie zal de wetenschappelijke en technische opzoekingen bemoeilijken, men zal van deze mogelijkheid gebruik kunnen maken ten voordele van bepaalde ondernemingen door ze een technologie te verschaffen die zij door andere middelen niet zouden kunnen hebben verkregen, de octrooihouder zou bij gebrek van een mogelijkheid van beroep zich in een toestand van totale rechtsonzekerheid bevinden, de draagwijdte van de industriële eigendom zou zodanig verzwakken dat deze laatste zou ophouden in het voordeel van onze economie zijn normale functie

te vervullen van bevordering van de wetenschappelijke en technologische opzoeking.

Hoewel de memorie van toelichting van het wetsontwerp een poging deed om op deze bezwaren te antwoorden, leek alles erop te wijzen dat de betrokken categorie van gedwongen licentie de splijtzwaam zou uitmaken die de goedkeuring van de wet nog jaren zou kunnen uitstellen. De regering nam in 1983 de beslissing het zekere voor het onzekere te nemen en raakte overtuigd van de negatieve weerslag die deze vorm van gedwongen licentie op de research in België zou hebben. Bij wijze van amendement schrapte de regering in het wetsontwerp de mogelijkheid om een gedwongen licentie te verlenen wegens bijzonder algemeen belang. In haar argumentering zegt de regering: «Een dergelijke mogelijkheid kan een bron van onzekerheid vormen. Eigenlijk biedt zij de gelegenheid tot onteigening ten bate van een derde die geen uitgaven hoefde te doen op het stuk van het onderzoek. Die bepaling zou de ondernemingen ertoe moeten aanzetten hun onderzoekscentrum te verplaatsen naar landen welke meer eerbied voor de inzake investeringen gedane inspanningen afbrengen. Het hoeft geen betoog dat dergelijk beleid in de huidige economische omstandigheden niet bijzonder gelukkig overkomt»²².

Het amendement (en de wet) werd op 27 oktober 1983 in de Kamer goedgekeurd maar voor de Senaat werden pogingen ondernomen om het «bijzonder algemeen belang» terug in te lassen²³. Op 16 februari 1984 werd met 100 stemmen tegen 47 (2 onthoudingen) beslist definitief af te stappen van dat idee. De anticlimax was er! De wet kon worden goedgekeurd.

Zoals reeds vermeld blijven dus twee soorten van gedwongen licenties over: die verleend wegens niet of onvoldoende exploitatie van de octrooihouder en die ingeval er een afhankelijk octrooi is. Het is natuurlijk zeer de vraag of er in de praktijk vaak gedwongen licenties zullen worden toegekend. Inderdaad blijkt uit de ervaring bij onze bureaus, bijvoorbeeld Frankrijk en Duitsland, dat de niet vrijwillige licentie de uitzondering uitmaakt. Zij worden jaarlijks slechts per eenheden, niet per tientallen, geteld.

25. De licentieaanvrager moet bewijzen dat de octrooihouder onder de toepassing valt van een van de twee situaties, dat hij zich tevergeefs tot de octrooihouder gewend heeft om een licentie in der minne te krijgen en — indien het om een niet- of onvoldoende exploitatiegeval gaat — dat hij bovendien beschikt, voor het geval de licentie hem zou worden toegekend, over de middelen die voor een wezenlijke en doorlopende fabricatie in België volgens de ge-octrooieerde uitvinding noodzakelijk zijn.

Iedere vordering wegens inbreuk op een uitvinding, gedeckt door een octrooi die het voorwerp uitmaakt van een aanvraag voor een gedwongen licentie, die gericht is tegen de aanvrager van een dergelijke licentie, schorst de procedure van verlening van de licentie tot op het ogenblik dat het vonnis of het arrest in kracht van gewijsde is getreden. Is de inbreuk bewezen, dan wordt de aanvraag afgewezen. De wetgever bedoelt hier dus het geval waarbij de beweerde namaker, wegens inbreuk door de octrooihouder vervolgd, de verlening van een gedwongen licentie zou vorderen om

²¹ Memorie van toelichting, *op. cit.*, p. 22 e.v.

²² Kamer van Volksvertegenwoordigers, 715, nr. 2, (1982-1983) van 27 juni 1983.

²³ Belgische Senaat, 585, nr. 3 (1983-1984) van 13 februari 1984.

zijn exploitatie te kunnen voortzetten.

26. De toegekende gedwongen licenties zijn niet uitsluitend. Dit wil zeggen dat er dus geen exclusiviteit is waardoor de houder ertoe gehouden zou zijn geen andere licenties voor de exploitatie van dezelfde uitvinding toe te staan. Het spreekt vanzelf dat, zelfs in het geval van exclusiviteit, de houder niet verhinderd zou zijn zelf te exploiteren, aangezien het afzien van een recht uitdrukkelijk moet gebeuren. Het recht dat verleend wordt door de gedwongen licentie wegens niet- of onvoldoende toepassing, is beperkt tot de exploitatie van de geoctrooieerde uitvinding door een wezenlijke en doorlopende fabricage in België (speciale regeling evenwel voor octrooien die slaan op een machine). De minister stelt de termijn vast binnen welke een zodanige fabricage verwezenlijkt moet zijn en indien geen gevolg wordt gegeven aan die termijn, kan de licentie ingetrokken worden.

Behoudens afwijkingen toegestaan door het verleningsbesluit worden de betrekkingen tussen de geoctrooieerde en de (gedwongen) licentienemer vanaf de toekenning van de licentie gelijkgesteld met de verhoudingen tussen een contractuele licentieverlener en een contractuele licentienemer. De wet regelt ook enkele specifieke problemen die gesteld kunnen worden in het geval van afhankelijke octrooien of indien twee uitvindingen betrekking hebben op één zelfde soort industrie.

27. Hoe verloopt de procedure voor de verlening van gedwongen licenties?

De licentia aanvraag wordt bij verzoekschrift ingediend bij de minister van Economische Zaken. Dat verzoekschrift wordt overgezonden aan de Commissie voor gedwongen licenties die ingesteld is bij de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (paritaire samenstelling bepaald door de wet). Die Commissie is uitdrukkelijk ertoe verplicht de betrokken partijen te horen, hen zo mogelijk te verzoenen en, zo dit niet kan, bij de minister een gemotiveerd advies uit te brengen over de gegrondheid van de licentia aanvraag. De partijen kunnen zich voor de Commissie laten bijstaan of vertegenwoordigen door een advocaat of een persoon die de Commissie voor elke zaak speciaal aanvaardt. De minister beslist over het gevolg dat aan het verzoek gegeven zal worden en maakt zijn beslissing aan de betrokkenen bekend bij een ter post aangetekende brief.

Indien het gaat over een licentia aanvraag voor afhankelijke octrooien, zal de aanvraag gegrond bevonden worden indien de houder van het heersend octrooi noch de afhankelijkheid van het octrooi van de aanvrager der licentie betwist noch de geldigheid van dit laatste octrooi noch het aanzienlijk technisch belang van de uitvinding die door laatstgenoemd octrooi wordt gedekt.

Ontkent de houder van het heersend octrooi de afhankelijkheid wel, dan erkent hij bijgevolg dat de integrale toepassing van de afhankelijke uitvinding geen schade berokkent aan zijn octrooirechten. Het is dan ook logisch dat het deze octrooihouder in dat geval niet toegelaten is later een vordering wegens namaak in te stellen jegens degene die om de verlening van een licentie verzocht had.

In twee gevallen zal de administratieve procedure inzake de erkenning van de gegrondheid van een licentia aanvraag voor afhankelijke octrooien geschorst kunnen worden: wanneer de houder van het heersend octrooi de geldigheid van het afhankelijk octrooi betwist, of wanneer hij het aan-

zienlijk technisch belang van laatstgenoemd octrooi ter sprake brengt.

Binnen vier maanden na de mededeling van de positieve beslissing van de minister wordt door de octrooihouder en de licentiehouden een schriftelijke overeenkomst gesloten aangaande de wederzijdse rechten en verplichtingen en de minister wordt hiervan in kennis gesteld. Komen de partijen niet tot een akkoord, dan worden deze rechten en plichten vastgesteld door de rechtbank, rechtdoende zoals in kort geding, op dagvaarding van de meest gerede partij. Een afschrift van het definitieve vonnis wordt door de griffier aan de minister bezorgd.

De minister verleent de licentie bij een met redenen omkleed besluit. De gedwongen licentie en de desbetreffende beslissingen worden in het Register ingeschreven en het ministerieel besluit wordt in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt en in de Verzameling der uitvindingsoctrooien vermeld.

28. Een herziening betreffende de beslissing inzake de wederzijdse rechten en plichten der partijen is mogelijk indien nieuwe feiten zich voordoen.

De herzieningsprocedure wordt ingesteld bij verzoekschrift van een van de partijen. Aangezien de procedure tot de toekenning van de licentie een administratieve en eventueel een gerechtelijke fase omvat, behoort de bevoegdheid tot herziening van de beslissing tot de instantie waarvan de beslissing uitgaat. De procedure is dezelfde als die welke gevolgd werd bij het nemen van de oorspronkelijke beslissing.

Gedwongen licenties kunnen ook door de minister ingetrokken worden en dit in twee gevallen: enerzijds, op verzoek van de octrooihouder, indien uit een in kracht van gewijsde gegaan vonnis blijkt dat de licentiehouden zich ten aanzien van de octrooihouder aan een ongeoorloofde handeling schuldig heeft gemaakt of aan zijn verplichtingen te kort is gekomen; anderzijds, op verzoek van elke belanghebbende, in het geval van een licentie wegens niet- of onvoldoende exploitatie, indien de licentiehouden de door de minister bepaalde termijn heeft ontzien en de geoctrooieerde uitvinding in België niet heeft geëxploiteerd. In dat geval oordeelde de wetgever dat iedere belanghebbende moet kunnen optreden. Quid inderdaad indien de niet-toepassing gebeurt in overleg tussen de octrooihouder en de licentienemer? De licentienemer dient dan louter als stroman van de octrooihouder wiens licentie alleen tot doel heeft het toekennen van andere gedwongen licenties tegen gunstigere voorwaarden te verhinderen.

29. Alvorens dit hoofdstuk te besluiten, dient nog een woord gezegd te worden over sommige bevoegdheden van leden van de Commissie voor gedwongen licenties. Het gaat hier niet over de gewone leden maar over de commissaris-verslaggever en twee adjuncten die door de Koning uit de leden van de parketten bij de hoven en rechtbanken benoemd worden bij de Commissie voor gedwongen licenties. Het statuut van deze leden is, mag men wel zeggen, nogal bijzonder. De commissaris-verslaggever heeft als taak alle inlichtingen te verzamelen, geschreven en mondelinge verklaringen en getuigenissen af te nemen, mag van de houder alle bescheiden en gegevens vragen welke hij voor het vervullen van zijn opdracht nodig acht, doet ter plaatse de nodige vaststellingen, stelt deskundigen aan en bepaalt hun opdracht.

In de nogal kiese en delicate sfeer van research en ontwikkelingszaken kan men zich soms vragen stellen over de uitgebreide politionele bevoegdheid die men aan de commissaris-verslaggever toevertrouwt vooral als men bedenkt dat oorspronkelijk ook de gedwongen licentie wegens bijzonder openbaar belang onder die bevoegdheidssfeer moest vallen. Het lijkt inderdaad niet ondenkbaar dat een gedwongen licentieaanvraag gewoon een vermomde poging zou kunnen zijn om meer over de uitvinding van een concurrent te weten te komen. De grootste omzichtigheid lijkt ons dan ook geboden. De wet bepaalt immers dat de commissaris-revisor over een recht van huiszoeking beschikt, vrij toegang heeft tot de lokalen en plaatsen waar hij vermoedt bescheiden en gegevens te kunnen vinden welke hij voor het vervullen van zijn onderzoekstaak nodig acht.

De wet stelt wel enkele beperkingen. Hij kan enkel ter plaatse beslag leggen en kan niet verzegelen. Hij kan geen huiszoeking in particuliere vertrekken verrichten tenzij in de woonplaats van de ondernemingshoofden, bestuurders, directeurs en boekhouders en slechts tussen zonsopgang en zonsondergang en hij moet vergezeld zijn van een der door de Koning aangewezen leden van het rijkspersoneel. Hij kan ook een beroep doen op de openbare macht.

Onverminderd de bijzondere wetten die de geheimhouding van de mededelingen waarborgen, moeten de openbare besturen aan de commissaris-verslaggever alle gevraagde bescheiden en gegevens mededelen. De wet zegt niet over welke openbare besturen het gaat en welke de draagwijdte van de mede te delen gegevens is.

De commissaris-verslaggever legt zijn verslag samen met zijn advies aan het secretariaat van de Commissie voor de gedwongen licenties voor.

Men kan zich afvragen of de betrokken partijen inzage van deze stukken kunnen hebben. Wie daarenboven de commissaris-verslaggever belet zijn opdracht te vervullen of hem daarin belemmert wordt gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en met geldboete van 26 fr. tot 10.000 fr. of met een van die straffen alleen. Hieronder valt het weigeren de gevraagde inlichtingen of bescheiden mede te delen of wetens en willens onjuiste gegevens te bezorgen.

Geldigheidsduur van het octrooi

30. Deze lange commentaar over de gedwongen licenties heeft ons enigszins doen vergeten dat het octrooi eigenlijk in het centrum van de belangstelling staat. De wet komt dan vrij onverwacht (zonder nieuwe rubriek) terug op het hoofdonderwerp.

Het uitsluitend recht dat door een octrooi verleend wordt is een tijdelijk recht met een maximale geldigheidsduur van twintig jaar te rekenen vanaf de indieningsaanvraag. Niettemin kan het octrooi reeds eindigen vooraleer die periode is afgelopen, namelijk bij niet-betaling van de jaartaksen.

Wij hebben hierboven gezien dat een van de voornaamste doelstellingen van de nieuwe wet erin bestaat het Belgisch octrooi te herwaarderen door de uitvinding, waarvoor een beschermingstitel is gevraagd, te onderwerpen o.a. aan een verslag van nieuwheidsonderzoek (zie nr. 15). Toch kan de aanvrager besluiten geen verslag te laten opmaken. Om het verschil tussen octrooiën met of zonder verslag van nieuwheidsonderzoek te benadrukken en eerstgenoemde

meer aanzien te verschaffen, bepaalt de wet dat het octrooi zonder verslag van nieuwheidsonderzoek slechts verleend wordt voor een kortere periode van zes jaar. Deze tot zes jaar ingekorte termijn vindt men in het Franse octrooirecht terug en dan heet het octrooi «certificat d'utilité». Oorspronkelijk dacht de wetgever deze benaming over te nemen maar hij besliste uiteindelijk, ons inziens volkomen terecht, dat de term «certificat d'utilité» niet passend is om een beschermingstitel van een uitvinding te kenschetsen die aan dezelfde voorwaarden en octrooieerbaarheidscriteria moet voldoen als de uitvinding die gedekt is door een octrooi van lange duur. Inderdaad, zowel het «lange» als het «korte» octrooi geven dezelfde rechten als verplichtingen. Men mag het «korte» octrooi zeker niet verwarren met het Duits «nuttigheidsmodel» (Gebrauchsmuster). Ook zou de keuze van een bijzondere benaming — die niet vermeld is in de opsomming van artikel 1 van het Unie-Verdrag van Parijs — bij bepaalde lid-staten tot gevolg kunnen hebben dat men weigert aan die aldus aangeduide titel de bekwaamheid toe te kennen om een recht van voorrang te doen ontstaan.

31. Om een octrooiaanvraag of een octrooi in stand te houden moet men jaartaksen betalen en dit vanaf het derde jaar te rekenen vanaf de indieningsdatum van de octrooiaanvraag. Ten opzichte van de wet van 1854 schuilen er, wat de fiscale verplichtingen betreft, wel enkele nieuwigheden in de wet. De grote verschillen zijn: de jaartaks is niet alleen verschuldigd voor de instandhouding van afgeleverde octrooiën maar ook voor octrooiaanvragen, de eerste jaartaks dient niet meer gekweten te worden bij de indiening van de octrooiaanvraag doch slechts vanaf het derde jaar, de termijn voor de taksbetaling vervalt de laatste dag van de maand waarin de jaardag van de indiening der octrooiaanvraag valt en de betaling van de taks wordt niet meer als geldig beschouwd wanneer ze meer dan zes maanden vóór het verval geschiedt. De jaartaks is vooraf te betalen. Wanneer de jaartaks niet is betaald op de vervaldag dan kan dat nog in extremis zonder toeslag binnen een maand, met toeslag na een maand maar vóór het verstrijken van de respijttermijn van zes maanden. Indien binnen die respijttermijn van zes maanden de jaartaks niet is betaald, is de houder van de octrooiaanvraag of van het octrooi van rechtwege vervallen verklaard van zijn rechten en wordt het verval in het Register ingeschreven. Indien hij evenwel een geldige reden kan inroepen voor de niet-betaling is, volgens een bepaalde procedure, herstel in rechten mogelijk. De geldige reden veronderstelt een nauwkeurig bewijs van de feiten die aan zijn inactiviteit ten grondslag liggen, feiten die aan zijn wil noch aan zijn fout te wijten zijn. Vage beweringen komen niet in aanmerking. Het is echter mogelijk dat, voordat herstel is verleend, een derde in België te goeder trouw gebruik gemaakt heeft van de geoctrooieerde uitvinding of er de nodige maatregelen voor heeft getroffen. Ondanks het verkregen herstel mag de octrooihouder die derde niet beletten deze uitvinding te blijven gebruiken tot nut van zijn eigen onderneming.

32. Ook wordt het de octrooihouder (of de houder van een octrooiaanvraag) mogelijk gemaakt afstand te doen van het octrooi. Hij moet daarvoor een geschreven en ondertekende verklaring aan de minister sturen. Een gehele afstand gaat gepaard met het verval van het octrooi.

De gedeeltelijke afstand heeft verval tot gevolg van de conclusies waarvan afstand is gedaan. Afstand, in geval

van medeëigendom, kan slechts met het akkoord van de medeëigenaars.

Indien rechten van vruchtgebruik, inpandgeving of licentie ingeschreven zijn in het Register, kan geen afstand van het octrooi geschieden tenzij met het akkoord van de houders dezer rechten. Een octrooi waarvan het houderschap is opgeëist, of waarop beslag is gelegd of waarop een gedwongen licentie is verleend, kan nooit voor afstand in aanmerking komen.

Octrooi als deel van het vermogen

33. De wet bepaalt de normen inzake *medeëigendom* bij ontstentenis van een overeenkomst. De medeëigenaars kunnen dan ook te allen tijde van het wettelijk stelsel afwijken mits zij een reglement van medeëigendom uitwerken. Al wat niet bij wet noch bij overeenkomst is geregeld, vindt daarenboven een oplossing in artikel 577*bis* van het Burgerlijk Wetboek. Dit is bijvoorbeeld het geval voor het vervullen van daden van bewaring of beheer door elk van de medeëigenaars, of voor de bijdragen tot de gemeenschappelijke kosten zoals bijvoorbeeld de instandhoudingstaksen van het octrooi. Het wettelijk stelsel inzake de medeëigendom bepaalt dat iedere medeëigenaar de uitvinding persoonlijk mag exploiteren, dat de goedkeuring van de andere medeëigenaar nodig is (of de machtiging van de rechtbank) om het octrooi of de aanvraag met een recht te bezwaren, een exploitatielicentie te verlenen of een vordering wegens inbreuk in te stellen. De onverdeelde aandelen worden vermoed gelijk te zijn en bij overdracht van een aandeel heeft de andere medeëigenaar een recht van voorkoop.

34. Inzake de gedeeltelijke of gehele *overdracht of de overgang* van een octrooi of van een aanvraag is een mededeling aan de Dienst vereist.

De overdracht onder levenden moet op straffe van nietigheid bij schriftelijke akte geschieden. Eerst na inschrijving in het Register kan de overdracht of overgang uitwerking hebben ten opzichte van de Dienst en tegengeworpen worden aan derden tenzij deze laatsten er reeds kennis van hadden. De mededelingsverplichting is bedoeld om derdenbelanghebbenden zekerheid te geven dat zij niet te doen hebben met weinig scrupuleuze octrooihouders die soms niet aarzelen om meermaals hetzelfde octrooi te verkopen. De inzage van het octrooiregister zal dus als waarborg kunnen dienen over het juiste houderschap.

35. Een octrooiaanvraag of een octrooi kan, geheel of gedeeltelijk, het voorwerp uitmaken van *contractuele licenties* voor het Rijk of voor een deel ervan. De licenties kunnen uitsluitend of niet-uitsluitend zijn.

De licentiehouder die de beperkingen die hem opgelegd worden te buiten gaat, pleegt inbreuk op het octrooi. Dit geldt zowel ten aanzien van de kwantitatieve beperkingen in de produktie van het voortbrengsel dat door het octrooi gedekt is, als ten aanzien van het niet in acht nemen van een territoriale beperking van de licentie. De wet regelt aldus enkele vraagtekens onder de optiek van het octrooi-recht en geeft geen aanwijzing of, en in welke mate, een

contractuele licentie geldig of ongeldig is wegens andere motieven, bv. ten aanzien van overwegingen betreffende het vrije verkeer van goederen of betreffende de mededinging²⁴.

Licenties moeten op straffe van nietigheid bij schriftelijke akte geschieden. Hier ook moet een mededeling bij de Dienst toekomen, dit bij wijze van een door de partijen ondertekende verklaring waarvan de Koning de inhoud en de modaliteiten zal vastleggen. Vóór de inschrijving van de verklaring in het Register zal ook een taks geïnd worden. De licentieverklaring of de wijziging ervan hebben slechts uitwerking ten opzichte van de Dienst en zijn slechts tegenwerpelijk aan derden na de inschrijving in het Register. De overdracht van de licentie moet schriftelijk gebeuren en aan de Dienst meegedeeld worden.

36. Het *vruchtgebruik* op, alsmede de *inpandgeving* van, een octrooiaanvraag of octrooi is ook onderworpen aan een mededeling aan de Dienst.

Ten slotte dient het *beslag* op een octrooiaanvraag of een octrooi te geschieden volgens de procedure inzake roerend beslag en moet de beslagleggende schuldeiser een eensluitend afschrift van het beslagexploot aan de Dienst bezorgen.

Nietigheid van het uitvindingsoctrooi

37. De rechtbank verklaart op vordering van een derde een octrooi nietig in vier gevallen:

— het voorwerp van het octrooi wordt niet als een uitvinding beschouwd of is uitgesloten van de bescherming. Het gaat hier over de materiële geldigheidsvoorwaarden zoals de nieuwheid, de uitvindingswerkzaamheid of de toepassing op nijverheidsgebied (zie de algemene bepalingen onder nr. 6);

— het bevat geen voldoende duidelijke en volledige beschrijving opdat een deskundige deze uitvinding kan toepassen;

— het onderwerp van het octrooi wordt niet gedekt door de inhoud van de octrooiaanvraag;

— de octrooihouder was niet gerechtigd om het octrooi te verkrijgen.

Indien nietigheidsgronden het octrooi slechts gedeeltelijk aantasten, dan wordt het octrooi dienovereenkomstig beperkt door een wijziging van de conclusies, van de beschrijving of van de tekeningen.

De lijst der opgesomde nietigheidsredenen is beperkend. Aldus wordt de octrooihouder een ruime rechtszekerheid verschaft.

De gehele of gedeeltelijke nietigverklaring van een octrooi heeft terugwerkende kracht tot op het ogenblik van het indienen van de octrooiaanvraag. Deze terugwerkende kracht heeft echter geen invloed op de beslissingen inzake inbreuk die vóór de nietigverklaring gezag van gewijsde gekregen hebben en ten uitvoer zijn gelegd noch op de overeenkomsten die vóór de nietigverklaring zijn gesloten en uitgevoerd. Het blijft evenwel steeds mogelijk aanspraken te doen gelden op vergoeding van schade veroorzaakt door de nalatigheid of kwade trouw van de octrooihouder of

²⁴ Zie bijvoorbeeld op het vlak van de EEG de Verordening van 23 juli 1984 tot vrijstelling krachtens artikel 85, § 3, van het Ver-

drag van Rome van sommige categorieën octrooilicentie-overeenkomsten, PEG, nr. L 219/15 van 16 augustus 1984. Deze verordening is op 1 januari 1985 in werking getreden.

betreffende verrijking zonder oorzaak.

Wat betreft de vóór de nietigverklaring gesloten en uitgevoerde overeenkomsten, bepaalt de wet ook dat uit billijkheidsoverwegingen terugbetaling kan worden geëist van op grond van deze overeenkomst betaalde bedragen, voor zover dit door de omstandigheden gerechtvaardigd is. Dit zou het geval kunnen zijn wanneer een licentienemer vooraf aan de octrooihouder vergoedingen heeft gestort voor een lange termijn en korte tijd nadien het octrooi nietig wordt verklaard.

Bescherming der rechten

38. Als een inbreuk op het octrooierecht waarvoor de dader verantwoordelijk geacht wordt, wordt beschouwd elke inbreuk op de rechten van de octrooihouder zoals vermeld in nr. 18 hierboven.

De goede trouw sluit de inbreuk niet uit. De onwetendheid omtrent de schade die men toebrengt aan het uitsluitend recht van de octrooihouder doet de aansprakelijkheid van de overtreder niet verdwijnen.

Indien een octrooi betrekking heeft op een werkwijze tot vervaardiging van een nieuw voortbrengsel, wordt zo een voortbrengsel dat door een ander dan de octrooihouder is vervaardigd, behoudens tegenbewijs, geacht met toepassing van de geoctrooieerde werkwijze te zijn vervaardigd. Bij het leveren van het tegenbewijs wordt rekening gehouden met het gerechtvaardigd belang dat de verweerder heeft bij de bescherming van zijn fabricage- en bedrijfsgeheimen. Men heeft aldus de vermoedelijke inbreukmaker van het octrooi willen beschermen door te vermijden dat de eiser de omkering van de bewijslast zou misbruiken ten einde kennis te krijgen van de fabrieks- en zakengeheimen van de vermoedelijke inbreukmaker.

Een vordering wegens inbreuk mag ingesteld worden door de octrooihouder of door de vruchtgebruiker van het octrooi. Het vruchtgebruik van een octrooi is immers niet louter een persoonlijk recht zoals dat van de licentiehouders. Door zijn zakelijk karakter is het tegenwerpelijk aan derden. Onder bepaalde voorwaarden zal ook de begunstigde van een gedwongen licentie of van een exclusieve contractuele licentie in rechte mogen optreden om inbreuken te vervolgen.

Indien de inbreuk wordt vastgesteld, kan de rechtbank tegen de inbreukmaker, op verzoek van de benadeelde partij, het ophouden van de inbreuk bevelen en de verplichting opleggen aan de eiser een herstelvergoeding te betalen. De rechtbank kan eveneens de eiser machtigen, op kosten van de inbreukmaker, het vonnis te laten publiceren.

De praktijk wijst uit dat deze maatregel dikwijls een van de meest doeltreffende herstelwijzen uitmaakt. De bekendmaking kan uiteenlopende vormen aannemen — zoals inlassing in een dagblad of een vakblad, aanplakking, rondschrijven naar de klanten — en toegestaan worden, of de inbreukmaker te goeder trouw of te kwader trouw is. Zij kan echter niet ambtshalve worden opgelegd.

In geval van kwade trouw spreekt de rechtbank ook nog de verbeurdverklaring uit van de voorwerpen die met inbreuk op het octrooi zijn vervaardigd.

Zij veronderstelt geen voorafgaand beschrijvend beslag (artikelen 1481 e.v. Gerechtelijk Wetboek).

De vordering wegens inbreuk verjaart na vijf jaar te

rekenen vanaf de dag waarop de inbreuk is gepleegd.

Er dient in dit verband opgemerkt te worden dat de handelingen van de inbreuk (vervaardiging, aanbidding, in het verkeer brengen, enz.) aparte gevallen van oneigenlijke misdrijven uitmaken die elk afzonderlijk verjaren. Het vertrekpunt van de vijfjarige verjaring is het ogenblik waarop de handeling ontstaan is. Zo begint de verjaring, in geval van inbreuk door vervaardiging van een produkt, te lopen vanaf de dag van de vervaardiging van het produkt; indien de vervaardiging echter verschillende dagen in beslag neemt, begint de verjaring te lopen vanaf de dag van de afwerking van het produkt, aangezien pas dan het oneigenlijke misdrijf voltooid is.

Vertegenwoordiging voor de Dienst

39. Hoofdstuk III van de wet, dat 15 artikelen telt, regelt het statuut van de erkende gemachtigden die de octrooiaanvrager of octrooihouder voor de Dienst vertegenwoordigen. In de regel is niemand verplicht zich door een gemachtigde te laten vertegenwoordigen. Dit is echter wel het geval voor natuurlijke en rechtspersonen die in België geen woonplaats of werkelijke vestiging hebben.

Op te merken valt dat, indien natuurlijke of rechtspersonen wel in België een woonplaats of werkelijke vestiging hebben, zij steeds voor de Dienst kunnen optreden door tussenkomst van een van hun werknemers die niet per se erkend gemachtigd moet zijn. Hij moet wel over een volmacht beschikken.

In het kader van dit bestek ligt het niet in onze bedoeling de reglementering van de erkende octrooigemachtigden te bespreken. Er zij wel genoteerd dat de nieuwe reglementering (inschrijving in register, bekwaamheidsvereisten, Commissie tot erkenning van gemachtigden, examens, enz.) een leemte opvult in onze Belgisch wetgeving die voornamelijk ingegeven werd door de invoering van het Europees stelsel van octrooiverlening. Het nemen van deze maatregelen was noodzakelijk aangezien uit de praktijk blijkt dat bijna 90 % van de octrooiaanvragen thans ingediend worden door een gemachtigde²⁵.

Bevoegde rechtsinstanties

40. De rechtbanken van eerste aanleg zijn bevoegd om kennis te nemen van de vorderingen inzake octrooien, dit ongeacht het bedrag van de vordering.

Iedere vordering aangaande de inbreuk op een octrooi die ook een samenhangende daad van oneerlijke mededinging betreft, wordt uitsluitend voor de rechtbank van eerste aanleg gebracht.

De wetgever heeft resoluut de bevoegdheid van de vrederechter, die thans nog het geval is, terzijde geschoven, omdat hij van mening is dat de rechtbanken van eerste aanleg meer vertrouwd zijn met de octrooi-problematiek.

Inzake de namaak van de uitvinding en het vrij vaak hiermede gepaard gaan van daden van oneerlijke mededin-

²⁵ Op te merken is dat de advocaat die ingeschreven is op het tableau van de Orde of gemachtigd is in België het beroep uit te oefenen krachtens een wet of een internationale overeenkomst, zonder ingeschreven te zijn in het register, in dezelfde hoedanigheid als een erkend gemachtigde kan optreden bij de Dienst.

ging, leek het volgens de wetgever onmogelijk deze daden te scheiden aangezien zij vaak, zo niet altijd, zo innig met de namaak verbonden zijn.

Voor de vorderingen inzake inbreuk op octrooien of inzake vaststelling van de onder nr. 20 hierboven bedoelde vergoeding, ligt de uitsluitende territoriale bevoegdheid bij de rechtbank die zitting houdt ten zetel van het hof van beroep in wiens rechtsgebied de inbreuk of de exploitatie is geschied of, naar keuze van de eiser, de rechtbank die zitting houdt ten zetel van het hof van beroep in wiens rechtsgebied de verweerder of één hunner zijn woon- of verblijfplaats heeft.

Deze laatste mogelijkheid wordt trouwens uitsluitend voorbehouden ingeval de geschillen of vorderingen slaan op: de opeising van een octrooiaanvraag of octrooi, de vastlegging van de wederzijdse verplichtingen inzake gedwongen licenties, de nietigverklaring van een octrooi, de overdrachtsovereenkomsten, de exploitatielicenties, enz.

De wetgever opteerde dus voor een zekere centralisatie van de geschillen. De octrooi-problematiek is immers ingewikkeld door de technische verwickelingen en de internationale weerslag ervan. Zowel van de advocaten als van de rechters wordt een ruime specialisatie verwacht. Om deze centralisatie kracht bij te zetten bepaalt de wet dat van rechtswege nietig is elke met de bevoegdheidsbepalingen strijdige overeenkomst. Deze bepaling vindt haar grondslag in artikel 630, eerste lid, van het Gerechtelijk Wetboek, maar gaat nog even verder aangezien de nietigheid betrekking heeft op de overeenkomst tot stand gekomen zowel vóór als na het ontstaan van het geschil.

41. En quid inzake de *arbitrage*?

De wet van 1854 bevat geen bepalingen omtrent de mogelijkheid octrooigeschillen scheidsrechterlijk op te lossen. De nieuwe wet laat uitdrukkelijk de weg open voor arbitrage in bepaalde gevallen. Het gaat hier meer bepaald over de geschillen betreffende het houderschap van een octrooiaanvraag of van een octrooi, de geldigheid of de inbreuk op een octrooi of de vaststelling van de onder nr. 20 hierboven vermelde vergoeding alsook de geschillen die licenties op octrooien betreffen, ander dan de gedwongen licenties.

De mogelijkheid octrooigeschillen scheidsrechterlijk op te lossen heeft in het verleden aanleiding gegeven tot meningsverschillen. Artikel 1676 van het Gerechtelijk Wetboek zegt dat elk geschil dat reeds ontstaan is of nog kan ontstaan uit een bepaalde rechtsbetrekking waarover een dading mag worden aangegaan, bij overeenkomst aan arbitrage kan worden onderworpen. Dit lijkt inzake octrooien niet altijd het geval te zijn, aangezien men krachtens artikel 2045 van het Burgerlijk Wetboek bekwaam moet zijn om over de voorwerpen, welke in de dading zijn begrepen, te beschikken, wil men een dading aangaan. De rechtsleer heeft evenwel aangetoond dat een beroep doen op scheids-gerechten een zeker praktisch belang vertoont. De grote troeven zijn ongetwijfeld de specialisatie van de scheidsrechters en de geheime behandeling binnen een scheidsrechterlijk college tegenover de openbaarheid van een gewoon rechtscollege²⁶.

²⁶ Zie hierover G. KEUTGEN en M. HUYS, «L'arbitrage, Chronique de Jurisprudence», *Journal des Tribunaux*, 1976, 56, nr. 23; G. KEUTGEN, «Arbitrage et propriété intellectuelle», *Revue de*

Wij hebben hierboven de geschillen opgesomd die krachtens de nieuwe wet voor arbitrage in aanmerking komen. Wanneer men het heeft over de geldigheid van een octrooi, komt onmiddellijk het probleem van de nietigheid van een octrooi aan bod. Hier was de keuze van de wetgever moeilijker. Immers, men heeft in de rechtspraak de stelling verdedigd dat de nietigheid de vrijheid van handel en nijverheid aanbelangt en dat de nietigheid van een octrooi hierdoor van openbare orde zou zijn en derhalve aan het openbaar ministerie moet worden meegedeeld²⁷.

Het Hof van Cassatie had evenwel reeds in 1893 beslist dat de nietigheid van octrooien, hoewel van algemeen belang, de openbare orde niet raakt²⁸. De wetgever volgde die stelling. De nietigheid van octrooien is niet van openbare orde zodat desaanvaande een dading kan worden getroffen en dus op arbitrage een beroep kan worden gedaan.

De wet regelt een meldingsplicht van de octrooierechtspraak. De griffiers van de hoven en rechtbanken, die een op de octrooiwet gegrond arrest of vonnis hebben gewezen, moeten binnen een maand na de uitspraak een kosteloos afschrift van de beslissing verzenden aan de Dienst. Deze verplichting geldt ook voor de scheids-gerechten. De bezorgdheid van de wetgever is te beletten dat de overheid slechts over een fragmentarische rechtspraak uit juridische tijdschriften beschikt. De Raad van State had hieromtrent, mijn inziens terecht, gesteld dat de partijen in een geschil niet altijd gebaat zijn met de bekendmaking van rechterlijke beslissingen en aangezien het hier gaat om louter privébelangen, stelde de Raad van State voor het initiatief tot mededeling over te laten aan de betrokken partijen. Alleen het algemeen belang kan die inschrijving noodzakelijk maken. De wetgever antwoordt hierop door te stellen dat het niet in de bedoeling ligt van de regering de uitspraken met betrekking tot de octrooien te publiceren doch de Administratie in de mogelijkheid te stellen zich op de hoogte te houden van de gerechtelijke uitspraken. Trouwens, zegt de wetgever, deze regeling werd overgenomen van de wet op de handelspraktijken²⁹.

Inwerkingtreding

42. Na de bepalingen inzake de aan te brengen wetswijzigingen (aanpassingen, opheffingen) zegt de wet dat de Koning de datum van inwerkingtreding zal bepalen (uitzonderingen voor de reglementering inzake de erkende gemachtigden). Deze datum mag niet later vastgesteld worden dan vierentwintig maanden na de bekendmaking van de wet in het Belgisch Staatsblad op 9 maart 1985. De auteur heeft bovenstaande commentaar opgesteld op basis

l'Arbitrage, 1978, 175 e.v.; H. VAN LIER, «Arbitrage et brevets», *Revue de droit intellectuel*, 1977, 213. Zie ook M. HUYS en G. KEUTGEN, *L'arbitrage en droit belge et international*, Bruylant, 1981, p. 99, nrs. 108 tot 119.

²⁷ Zie bij voorbeeld Rb. Brussel, 15 oktober 1975, *Journal des Tribunaux*, 1976, 495.

²⁸ Arrest van 13 april 1893, *Pas.*, 1893, I, 167. Zie ook scheidsrechterlijke beslissing van 15 juli 1975, *Revue de droit intellectuel*, 1976, 317.

²⁹ Artikel 67, § 3, van de wet van 14 juli 1971.

van de definitieve tekst, zoals goedgekeurd door Kamer en Senaat, en op 28 maart 1984 ondertekend door de Koning.

Slotbeschouwingen

3. Het octrooirecht maakt, volgens professor Jean Marc Mousseron (wiens stelling wij bijvallen), deel uit van een nieuwe rechtstak in wording: het «research-ontwikkelingsrecht»³⁰. Dit R.O.-recht heeft als onderwerp een gedifferentieerd geheel van economische en sociale relaties die verband houden met de research-ontwikkelingsdaad.

Het octrooi is een door het positief recht tot stand gekomen juridisch middel in verband met de resultaten van de R.O.-activiteiten, dat zich als exceptie opstelt tegenover de natuurlijke wijze van bescherming van know-how, namelijk de geheimhouding. Wie echter bij het lezen van de nieuwe octrooiwet hoopt een synergie van recht en wetenschap te ontmoeten, komt van een kale reis thuis. De octrooiwet is bij uitstek van een zeer complexe juridische aard: zij bepaalt de criteria van octrooieerbaarheid van een

uitvinding, het recht om het octrooi te verkrijgen, de afleveringsprocedure, de rechten en verplichtingen verbonden aan het octrooi, het octrooi als eigendomstitel, de nietigheidsprocedure, de vorderingen wegens inbreuk, de bevoegdheidsregels, enz.

44. De nieuwe Belgische octrooiwet beantwoordt evenwel aan het engagement van ons land de bepalingen van zijn octrooirecht op gemeenschappelijke regels te baseren, regels die resulteren uit eerder aangegane internationale afspraken.

De herziening van onze wetgeving ter zake beantwoordt aan een absolute noodzaak van een juridische verandering die door alle geïnteresseerde kringen gewenst werd. Algemeen gezien komt de wet tegemoet aan de betrachtingen van de bedrijven, de individuele uitvinders en alle beneficianten van nieuwe technologieën.

Zoals de minister van Economische Zaken, M. Eyskens, het in oktober 1983 voor de Kamer van Volksvertegenwoordigers vertolkte, betekent de nieuwe wet een stap meer in de richting van de vooruitgang en van het economisch herstel, waaraan ons land dringend behoefte heeft.

Marc VERSCHAEVE
Bedrijfsjurist

³⁰ J.M. MOUSSERON, *Traité des brevets*, I, Librairies Techniques, Parijs, 1984, p. 4, nr. 5.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 15 DECEMBER 1983

Voorzitter: de h. Mahillon

Raadsheer-rapporteur: de h. Kreit

Advocaat-generaal: de h. Janssens de Bisthoven

Advocaten: mrs. De Bruyn en Van Ryn

Wegverkeer — Art. 12.1 Wegverkeersreglement — Voorrang — Spoorvoertuigen

Art. 12.1 van het Wegverkeersreglement wordt geschon- den door het vonnis dat, om te beslissen dat een bestuurder een fout heeft begaan door zijn auto op het spoor tot staan te brengen, enkel zegt dat die bestuurder, alvorens het spoor op te rijden, moest voorzien dat er eventueel een tramvoertuig kon aankomen, zonder dat het vonnis de om- standigheden verduidelijkt waardoor het spoorvoertuig zichtbaar was of waardoor het aankomen ervan kon wor- den voorzien.

N.V. R. t/ M.I.V.B.

Gelet op het bestreden vonnis, op 14 februari 1983 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artike- len 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek en 12.1 van het koninklijk besluit van 1 december 1975 houdende algemeen reglement op de politie van het wegverkeer,

doordat het bestreden vonnis, met wijziging van de be-

slissing van de eerste rechter, verweersters tegenvordering inwilligt en eiseres veroordeelt om aan eerstgenoemde een bedrag te betalen van 71.394 fr., vermeerderd met de ver- goedende interest vanaf 18 oktober 1979, met de gerechte- lijke interest en met de kosten, op grond dat «uit de aange- voerde omstandigheden alleen niet blijkt dat de aanwezig- heid van het voertuig (van de verzekerde van eiseres) op de sporen verantwoord was; dat de getuige beweert dat de aangestelde van (de verzekerde van eiseres) vooruit noch achteruit kon rijden; dat de aangestelde (van de verzekerde van eiseres) die benarde situatie mogelijk aan zichzelf heeft te wijten; dat hij immers pas het spoor mocht oprijden na te hebben nagegaan of hij het spoor ontruimen bij een even- tuele nadering van een prioritaire voertuig; dat de bewering over de verkeersopstopping niet als rechtvaardiging in aan- merking kan worden genomen; dat geen gegeven uit het dossier aantoonde dat de trambestuurder, op het ogenblik dat de aangestelde (van de verzekerde van eiseres) zich op het spoor bevond, op een voldoende afstand was om te kunnen remmen: dat de aangestelde (van de verzekerde van eiseres) bij het oprijden van het spoor moest voorzien dat een tramvoertuig van rechts kon komen; dat de aange- stelde (van de verzekerde van eiseres) ongeacht de opstop- ping op die plaats, vóór het spoor moest stoppen en het niet op foutieve wijze mocht versperren; dat die fout een rechtstreeks oorzakelijk verband met het ongeval ver- toont»,

terwijl artikel 12.1 van het Wegverkeersreglement be- paalt dat «elke bestuurder voorrang moet verlenen aan de spoorvoertuigen; hij zich daartoe indien nodig, zodra mo- gelijk van het spoor moet verwijderen»; die bepaling niet verbiedt dat een bestuurder het spoor oprijdt en erop stil-

staat indien geen tramvoertuig in zicht is of indien het tramvoertuig zo ver weg is dat er geen enkel risico van botsing is; zij hem enkel verplicht het verkeer van de spoorvoertuigen niet te hinderen en zich derhalve niet op het spoor te plaatsen wanneer zij naderen; ten deze het bestreden vonnis niet vaststelt dat een tramvoertuig kwam aangereden op het ogenblik dat de verzekerde van eiseres zijn voertuig op het spoor tot stilstand heeft gebracht; het integendeel uitdrukkelijk aanneemt dat de afstand waarop het tramvoertuig zich bevond, onmogelijk kon worden vastgesteld, maar als regel aanneemt dat stilstaan op een tramspoor, zelfs wegens een opstopping, een fout is gelet op de verplichting voorrang te verlenen, vervat in artikel 12.1 van het Wegverkeersreglement; het met andere woorden beslist dat een voertuig niet tot stilstand mag worden gebracht op een spoor, ook niet wanneer er een opstopping is, zelfs niet wanneer er geen spoorvoertuig in zicht is of wanneer het nog veraf is, aangezien een tramvoertuig op elk ogenblik kan aankomen en zulks moet worden voorzien; zoals hierboven is aangetoond een dergelijke beslissing de zin en de draagwijdte miskent van de verplichting vervat in voornoemd artikel 12.1 «voorrang te verlenen aan de spoorvoertuigen» en zich «zodra mogelijk» van het spoor te verwijderen; daaruit volgt dat het bestreden vonnis genoemd artikel 12.1 schendt en niet wettig heeft kunnen beslissen dat de aangestelde van de verzekerde van eiseres, in de omstandigheden van de zaak, een fout had begaan door zijn voertuig op het spoor tot stilstand te brengen (schending van alle in de aanhef van het middel vermelde bepalingen):

Overwegende dat het bestreden vonnis vaststelt dat uit de omstandigheden van de zaak niet kan worden opgemaakt op welke afstand van de plaats van het ongeval het tramvoertuig zich bevond toen de vrachtwagen, bestuurd door de aangestelde van de verzekerde van eiseres, het spoor is opgereden;

Dat het verder zegt «dat de aangestelde van de eerste geïntimeerde (de verzekerde van eiseres) bij het oprijden van het spoor moest voorzien dat een tramvoertuig van rechts kon komen; dat de aangestelde van de eerste geïntimeerde, ongeacht de opstopping op die plaats, vóór het spoor moest stoppen en het niet op foutieve wijze mocht versperren»;

Dat het bestreden vonnis, door enkel te zeggen dat de bestuurder van het voertuig van de verzekerde van eiseres alvorens het spoor op te rijden, moest voorzien dat er eventueel een tramvoertuig kon aankomen, zonder de omstandigheden te verduidelijken waardoor het spoorvoertuig zichtbaar was of waardoor het aankomen ervan kon worden voorzien, niet naar recht heeft kunnen beslissen dat de genoemde bestuurder een fout heeft begaan door zijn voertuig op het spoor tot staan te brengen; dat het aldus de in het middel aangewezen wettelijke bepalingen schendt;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER - 12 JANUARI 1984

Voorzitter: de h. Mahillon

Raadsheer-rapporteur: de h. Poupart

Advocaat-generaal: de h. Velu

Advocaat: mr. Kirkpatrick

Onteigening — Herziening — Moratoire rente.

De vergoedingen die de rechter aan de onteigende toekent in het kader van de bij art. 16 van de wet van 26 juli 1962 ingestelde herzieningsprocedure, worden geacht de volledige schade ten gevolge van het bezitsverlies te dekken en derhalve de compensatoire interesten te omvatten vanaf de overdracht van de eigendom van de onteigende aan de onteigenaar tot de dag van de uitspraak van de beslissing waarbij de toegekende bedragen onherroepelijk worden vastgesteld.

Zulks is niet het geval met de moratoire interesten die worden gevorderd wegens de vertraging van de onteigenende overheid in de uitvoering van haar verbintenis.

Faillissement N.V. T. t/ Stad Luik

Gelet op het bestreden arrest, op 27 mei 1982 door het Hof van Beroep te Luik gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 16 van de wet van 26 juli 1962 betreffende de rechtspleging bij dringende omstandigheden inzake onteigening ten algemenen nutte, 11 van de Grondwet en van het algemeen rechtsbeginsel inzake het gezag van het rechterlijk gewijsde,

doordat het arrest, zonder betwisting van de vaststellingen van de eerste rechter waaruit blijkt dat een aan de N.V. T. toebehorend onroerend goed door verweerster is onteigend, dat die vennootschap, nadat ze van de vrederechter voorlopige vergoedingen had verkregen, verweerster tot herziening van die vergoedingen dagvaardde voor de Rechtbank van Eerste Aanleg te Luik, dat zij in die vorige procedure «geen gerechtelijke interesten vroeg», dat die rechtbank bij een vonnis van 9 juni 1978, dat op 1 september 1978 is betekend en niet is aangevochten, de aan de vennootschap toekomende onherroepelijke vergoedingen vaststelde en dat de bij exploit van 27 april 1979 ingestelde rechtsvordering van de eisers qualitate qua «ertoe strekt verweerster te doen veroordelen tot betaling van 683.715 frank, zijnde de gerechtelijke interesten die verschuldigd zijn op het bedrag van de bij het vonnis van 9 juni 1978 toegekende vergoedingen», met bevestiging van het vonnis van de eerste rechter, die rechtsvordering niet ontvankelijk verklaart, op grond: «dat de door de (eisers qualitate qua) ingeleide rechtsvordering strekt tot betaling van compensatoire interesten om schadeloos te worden gesteld voor een verlies ten gevolge van een onteigening van een onroerend goed; dat de toe te kennen vergoedingen ten deze enkel konden worden bepaald in het kader en binnen de dwingend voorgeschreven termijnen van de herzieningsprocedure die bij artikel 5, subartikel 16, van de wet van 26 juli 1962 is ingesteld; dat uit de debatten blijkt dat die procedure ten deze inderdaad heeft plaatsgehad en dat ze zonder enig voorbehoud is afgehandeld bij een vonnis van de Rechtbank van Eerste Aanleg te Luik, dat in kracht van gewijsde is gegaan»,

terwijl artikel 16 van die wet van 26 juli 1962 bepaalt dat de voorlopige vergoedingen die de (vrede)rechter heeft toegekend onherroepelijk worden indien, binnen de bij dit artikel voorgeschreven termijn van twee maanden, geen

van de partijen de herziening ervan heeft aangevraagd voor de rechtbank van eerste aanleg; derhalve, als binnen de termijn een vordering tot herziening is ingesteld de door de vrederechter toegekende vergoeding een voorlopige vergoeding blijft; als, in het kader van de vordering tot herziening, de onteigende eigenaar heeft nagelaten de vergoeding van een onderdeel van zijn schade te vorderen, hij derhalve ontvankelijk blijft om de vergoeding van dat onderdeel van zijn schade te vorderen in een nieuw geding dat buiten de bij voormeld artikel 16 voorgeschreven termijn van twee maanden wordt aangespannen; daaruit volgt dat het arrest, dat niet betwist dat ten deze de N.V. T. binnen de wettelijke termijn een vordering tot herziening van de door de vrederechter toegekende voorlopige vergoedingen had ingesteld, niet op wettige wijze de rechtsvordering onontvankelijk kon verklaren die de eisers qualitate qua hebben ingesteld tot verkrijging van interesten die niet waren gevorderd in het kader van de vordering tot herziening en waaromtrent dus geen uitspraak was gedaan in een beslissing met gezag van gewijsde:

Overwegende dat de vergoedingen die de rechter aan de onteigende toekent in het kader van de bij artikel 16 van de wet van 26 juli 1962 ingestelde herzieningsprocedure worden geacht de volledige schade ten gevolge van het bezitsverlies te dekken, en derhalve de compensatoire interesten omvatten vanaf de overdracht van de eigendom van de onteigende aan de onteigenaar tot de dag van de uitspraak van de beslissing waarbij de toegekende bedragen onherroepelijk worden vastgesteld;

Dat zulks niet het geval is met de moratoire interesten die worden gevorderd wegens de vertraging van de onteigenende overheid in de uitvoering van haar verbintenis;

Overwegende dat de failliet verklaarde vennootschap voor wie de eisers optreden, in het exploit van rechtsingang vroeg dat haar «gerechtelijke interesten» zouden worden betaald op de bijkomende onteigeningsvergoeding die bij het herzieningsvonnis van 9 juni 1978 was vastgesteld, en zulks vanaf 14 december 1973, op welke datum de vordering tot herziening is ingesteld, tot 28 december 1978, zijnde de datum van de betaling van de hoofdsom;

Overwegende dat het arrest, door de vordering van de eisers niet ontvankelijk te verklaren, op grond dat «de toe te kennen vergoedingen enkel konden worden bepaald in het kader en binnen de dwingend voorgeschreven termijnen van de herzieningsprocedure», zijn beslissing niet naar recht verantwoordt met betrekking tot de vordering tot betaling van gerechtelijke interesten die sedert de uitspraak van het herzieningsvonnis zijn vervallen;

Dat het middel in zoverre gegrond is;

...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 25 MEI 1984

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Rauws

Advocaat-generaal: de h. Ballet

Advocaat: mr. Dassesse

Vervoer — Overeenkomst — 1. Aansprakelijkheid van hoofdvervoerder — Regres tegen gesubstitueerde vervoerder — 2. CMR — Verjaring — Regresvordering tegen gesubstitueerde vervoerder.

1. De vervoerder die door de verzender wordt aangesproken, heeft regres tegen iedere voor het geheel of voor een deel gesubstitueerde vervoerder aan wie de beschadiging of het verlies van de zaken of de vertraging werkelijk kan worden toegeschreven.

2. De in art. 32, lid 1, CMR bepaalde verjaringsregeling is ook van toepassing op de regresvordering die een vervoerder instelt tegen een ondervervoerder van een gesubstitueerde vervoerder.

S. t/ Faillissement I.M.

Gelet op het bestreden arrest, op 16 juni 1982 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Overwegende dat de Coöp. V.C. de N.V. I.M. had gedagvaard tot betaling van een factuur betreffende de tegenwaarde van 8.400 kg boter die verloren was gegaan tijdens het transport vanuit West-Duitsland naar Vilvoorde, dat door C. aan I.M. was opgedragen; dat I.M. de curatoren van het faillissement van de P.V.B.A. E. alsmede eiser dagvaardde tot tussenkomst en vrijwaring;

Over beide middelen samen, het eerste afgeleid uit de schending van de artikelen 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 17, 23, 28, 29, 32 en 34 tot en met 40 van het Verdrag van Genève van 19 mei 1956 betreffende de overeenkomst tot internationaal vervoer van goederen over de weg, goedgekeurd door de wet van 4 september 1962, 1121, 1134, 1135, 1136, 1137, 1142, 1147, 1165, 1382, 1383, 1384, 1994 van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat, om de tussenvordering tot vrijwaring van verweerder tegen eiser in te willigen en, na te hebben onderstreept 1) dat de door de rechthebbende C. gevorderde schade geen andere is dan een uit de vervoerovereenkomst ontstane schade, 2) dat S. als uitvoeringsagent en daadwerkelijke laatste wegvervoerder enkel een contractuele aansprakelijkheid kon oplopen, 3) dat «de aangestelde of uitvoeringsagent» — zoals ten deze eiser — «die de vervoerder» — zoals ten deze Eu., handelend in opdracht van E., die zelf in opdracht van de door de rechthebbende C. aangezochte vervoerder I.M. heeft gehandeld — «in zijn plaats stelt om het vervoercontract geheel of gedeeltelijk uit te voeren» — zoals het door eiser bewerkstelligde vervoer van Thorn (Nederland) naar Vilvoorde — «geen derde is ten aanzien van de uitvoering van het vervoercontract en ten opzichte van de medecontractant van de vervoerder», en na aldus de hoedanigheid van ondervervoerder of uitvoeringsagent van eiser te hebben erkend, het arrest niettemin oordeelt dat het vervoer uitgevoerd door eiser onderworpen is aan de bepalingen van artikel 35 CMR-Verdrag, dat bepaalt: «1. De vervoerder, die de goederen van de voorafgaande vervoerder in ontvangst neemt, overhandigt hem een gedateerd en ondertekend ontvangstbewijs. Hij moet zijn naam en adres op het tweede exemplaar van de vrachtbrief vermelden. Indien daartoe aanleiding is, tekent hij op dat exemplaar alsmede op het ontvangstbewijs soortgelijke voorbehouden aan als die, bedoeld in artikel 8, tweede lid. 2. De bepalingen van artikel 9 zijn op de betrekkingen tus-

sen opvolgende vervoerders van toepassing»,

terwijl, eerste onderdeel, de ondervervoerder of uitvoeringsagent van een vervoerder, waarvan de aansprakelijkheid ten aanzien van de contractuele vervoerder of van diens opdrachtgever niet door het CMR-Verdrag wordt beheerst maar wel door de toepasselijke nationale wetgeving, geen opvolgende vervoeder is in de zin van artikel 34 van het C.M.R.-Verdrag dat luidt als volgt: «Indien een vervoer, onderworpen aan één enkele overeenkomst, wordt bewerkstelligd door opvolgende vervoerders, worden de tweede en ieder van de volgende vervoerders door ontvangstneming van de goederen en van de vrachtbrief partij bij de overeenkomst op de voorwaarden van de vrachtbrief en wordt ieder van hen aansprakelijk voor de bewerkstelling van het gehele vervoer», met als gevolg dat de regels van de artikelen 35 en volgende van het CMR-Verdrag, die onder andere het verhaal beheersen van de vervoerder die een schadevergoeding heeft betaald uit hoofde van de bepalingen van het verdrag, tegen de andere vervoerders die aan de uitvoering van de vervoerovereenkomst hebben deelgenomen, op eiser niet toepasselijk waren, in tegenstelling met wat het arrest beslist (schending van de artikelen 3, 8, 17, 34 tot en met 40 van het CMR-Verdrag);

tweede onderdeel, om te maken te hebben met een opvolgende vervoerder in de zin van het CMR-Verdrag onderworpen aan de regels voorgeschreven in hoofdstuk VI van de Overeenkomst van Genève houdende de beschikkingen in verband met het vervoer uitgevoerd door opeenvolgende vervoerders, de volgende voorwaarden vervuld moeten zijn: a) de vervoerders zijn betrokken bij één enkele vervoerovereenkomst; b) de opvolgende vervoerder neemt de goederen in ontvangst; c) de opvolgende vervoerder neemt de vrachtbrief in ontvangst en d) elk van de vervoerders verricht effectief een gedeelte van het internationaal vervoer; het arrest, dat vaststelt, enerzijds, dat I.M. haar gehele opdracht van vervoer aan een derde, E., heeft overgedragen die op zijn beurt de uitvoering ervan, zonder verichting door deze laatste van enige effectieve verplaatsing van de goederen, aan de firma Eu. heeft toevertrouwd, welke op haar beurt A. heeft belast met de lading te Eisenhammer (D.B.R) en het vervoer naar Thorn (Nederland), waar de boter aan de chauffeur van S. werd afgeleverd met het oog op het vervoer over de weg naar Vilvoorde en, anderzijds, dat de oorspronkelijke afzender geen CMR-vrachtbrief heeft opgesteld en dat de vrachtbrief uitgegeven ter bestemming te Vilvoorde door de aangestelde van S. niet als CMR-vrachtbrief kan gelden, niet wettig heeft kunnen beslissen dat de onderaannemers van I.M., E. en Eu., opvolgende vervoerders in de zin van artikel 34 van het CMR-Verdrag waren, noch dat eiser als opvolgende vervoerder ten aanzien van I.M. moet worden beschouwd en als dusdanig aansprakelijk moet worden geacht voor het verlies van de boter (schending van de artikelen 4, 5, 6, 9, 34 tot 40 van het CMR-Verdrag);

derde onderdeel, na te hebben aangenomen dat C. het vervoer aan I.M. had toevertrouwd, die daarvoor een beroep deed op E., die deze opdracht aan Eu. heeft overgedragen, dat deze laatste firma uiteindelijk de feitelijke vervoerders heeft gekozen, namelijk A., Sch. en eiser, en dat de aansprakelijkheid van eiser als uitvoeringsagent of medevervoerder enkel in het contractuele vlak kan worden aangevoerd, het arrest deze contractuele aansprakelijkheid

niet in aanmerking heeft kunnen nemen in de verhoudingen tussen I.M. en eiser, na te hebben vastgesteld dat eiser zijn opdracht had ontvangen van een derde partij, niet bij het geding betrokken, te weten Eu., bij gebreke van, zoals eiser liet gelden in zijn conclusie, rechtsverband tussen hem en I.M., nu de uitvoeringsagent enkel aansprakelijk kan zijn op contractueel vlak tegenover zijn committent en een derde, zoals I.M., niet over een contractuele vordering beschikt tegen de aangestelde van een partij waarmee zij, bovendien, geen contract heeft gesloten (schending van de artikelen 3, 28 van het CMR-Verdrag, 1121, 1134, 1135, 1136, 1137, 1142, 1147, 1165, 1382, 1383, 1384 en 1994 van het Burgerlijk Wetboek);

vierde onderdeel, door enerzijds I.M. en haar onderaannemers bestempelen als opeenvolgende vervoerders in de zin van artikel 34 van het CMR-Verdrag, en anderzijds te beweren, hetzij dat (eiser) ten aanzien van C. geenszins als een 'opvolgende vervoerder' kan worden beschouwd, doch louter een uitvoeringsagent of een 'ondervervoerder' is waarop de door C. aangezochte vervoerder I.M. een beroep heeft gedaan of heeft laten doen door E. of zelfs nog door een derde (Eu.)..., hetzij dat «moet worden aangenomen dat, zo (eiser) als ondervervoerder of uitvoeringsagent niet als een 'opvolgende vervoerder' in de zin van het artikel 34 CMR-Verdrag kan worden aangemerkt», en door zich bovendien in sommige overwegingen te beroepen op de regels die het statuut van de ondervervoerders beheersten, onder andere om zijn aansprakelijkheid te beoordelen, en in andere overwegingen toepassing te maken van de specifieke regels betreffende de opeenvolgende vervoerders, met name voor de bepaling van de termijn van verjaring van de tegen hem ingestelde vordering, het arrest aangetast is door tegenstrijdigheid en het Hof niet de mogelijkheid laat zijn controle uit te oefenen op de wettigheid van de uitgesproken beslissing (schending van artikel 97 van de Grondwet);

het tweede middel afgeleid uit de schending van de artikelen 3, 29, 32 en 39 van het Verdrag van Genève van 19 mei 1956 betreffende de overeenkomst tot internationaal vervoer van goederen over de weg, goedgekeurd bij de wet van 4 september 1962,

doordat het arrest beslist dat de tussenvordering van I.M., ingediend op 5 januari 1977, meer dan één jaar na het vervoer, tegen eiser, niet verjaard is, op grond dat er opzet bewezen is ten laste, zo niet van eiser zelf, dan toch zeker van zijn ondergeschikte B., voor wie hij aansprakelijk is (artikelen 29.1 en 22 van het CMR-Verdrag), zodat de verjaringstermijn van drie jaar toepasselijk is (artikel 32.1 van het CMR-Verdrag),

terwijl artikel 32, lid 1, van het CMR-Verdrag uitsluitend de verjaringstermijn regelt van de vorderingen ingediend door de rechthebbenden van de goederen tegen de vervoerder(s), maar niet die van de vervoerder ten aanzien van de ondervervoerder, noch de verjaringstermijn toepasselijk op het verhaal van een opvolgende vervoerder tegen een andere, welke wordt geregeld door artikel 39, lid 4, van het CMR-Verdrag verwijzend naar artikel 32 dat, in tegenstelling tot artikel 29 in verband met de gevallen van onbeperkte aansprakelijkheid van de verweerder, in een verlengde verjaringstermijn voorziet in geval van opzet van de vervoerder zelf maar niet van zijn aangestelden; het arrest bijgevolg de in het middel aangewezen wetsbepalingen schendt;

Overwegende dat in artikel 3 van het CMR-Verdrag sprake is van «ondergeschikten» en personen van wie de vervoerder «zich voor de bewerkstelling van het vervoer bedient»; dat de artikelen 34 en 35 betrekking hebben op de «opvolgende vervoerders»;

Wat het eerste en het tweede onderdeel van het eerste middel betreft:

Overwegende dat het arrest de gegrondheid van I.M.'s vordering tot vrijwaring tegen eiser uitdrukkelijk laat steunen op diens hoedanigheid van aansprakelijke «uitvoeringsagent of ondervoerder»; dat het arrest het bij artikel 35 van het CMR-Verdrag bepaalde op eiser enkel toepasselijk verklaart in zoverre deze «de lading van Thorn (NI) naar Vilvoorde heeft vervoerd nadat deze lading (...) door A. en Ei. (D.B.R.) naar Thorn (NL) was vervoerd», dit wil zeggen in zoverre hij opvolgend vervoerder was ten aanzien van A.;

Dat het onderdeel in zoverre feitelijke grondslag mist;

Overwegende dat het tweede onderdeel geen belang vertoont in zoverre daarin wordt aangevoerd dat de beslissing onwettig is wat betreft de toekenning van de hoedanigheid van opvolgende vervoerders, in de zin van artikel 34 van het CMR-Verdrag, aan E. en Eu.; dat het arrest immers, zonder op dit punt te worden gekritiseerd, ook oordeelt dat E. en Eu. gesubstitueerde vervoerders voor I.M. waren, en dat laatstgenoemde krachtens artikel 3 van het CMR-Verdrag voor eisers daden en nalatigheden aansprakelijk is;

Wat het derde onderdeel van het eerste middel betreft:

Overwegende dat, naar Belgisch recht, de vervoerder die door de verzender wordt aangesproken, regres heeft tegen ieder voor het geheel of voor een deel gesubstitueerde vervoerder aan wie de beschadiging of het verlies van de zaken of de vertraging werkelijk kan worden toegeschreven;

Overwegende dat het arrest, zoals in het onderdeel wordt gezegd, oordeelt dat eiser handelde als «uitvoeringsagent» van Eu., die in de plaats was gesteld door E., die op haar beurt in de plaats was gesteld door de vervoerder I.M., die de vervoeropdracht had gekregen; dat de appelrechtters, op grond van die gegevens, zonder de in het onderdeel aangegeven wetsbepalingen te schenden, beslisten dat de hoofdvervoerder I.M., ook al was hij niet eisers committent, tegen deze laatste regres heeft wat betreft de contractuele aansprakelijkheid van I.M. voor het gedeeltelijk verlies van de goederen tijdens het door eiser verrichte vervoer;

Wat het tweede middel betreft:

Overwegende dat het arrest, met toepassing van artikel 32, lid 1, van het CMR-Verdrag, beslist dat de verjaringstermijn met betrekking tot de vordering tot vrijwaring van I.M. tegen eiser drie jaar bedraagt, omdat deze laatste, althans zijn aangestelde, met arglist en bedrog heeft gehandeld;

Overwegende dat de in artikel 32, lid 1, van het CMR-Verdrag bepaalde verjaringsregeling, in strijd met wat eiser betoogt, niet beperkt is tot de rechtsovereenkomsten van recht-hebbenden tegen vervoerders; dat die regeling integendeel geldt voor alle rechtsovereenkomsten «waartoe een aan dit Verdrag onderworpen vervoer aanleiding geeft»; dat zij dus ook van toepassing is op de regresvordering die een vervoerder instelt tegen een ondervoerder van een gesubstitueerde vervoerder;

Wat het vierde onderdeel van het eerste middel betreft:

Overwegende uit het antwoord op het tweede middel blijkt dat het onderdeel ten onrechte ervan uitgaat dat het arrest, met betrekking tot de in aanmerking genomen verjaringstermijn, toepassing maakt van de «specifieke regels betreffende de opeenvolgende vervoerders»; dat immers het arrest, waar het I.M. en haar onderaannemers bestempelt als opvolgende vervoerders, eiser niet onder die onderaannemers begrijpt, maar integendeel eiser constant voor een uitvoeringsagent, «ondervoerder», houdt;

Dat het onderdeel feitelijke grondslag mist;

Dat de middelen niet kunnen worden aangenomen;

(...)

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 12 OKTOBER 1984

Voorzitter: de h. Janssens

Raadsheer-rapporteur: de h. Soetaert

Advocaten: mrs. De Gryse en Bayart

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — Dieren — Aansprakelijkheid van de eigenaar of de bewaarder — Vermoeden van schuld — Uitzondering — Fout van het slachtoffer — Vereisten.

Hoewel art. 1385 B.W. een wettelijk en niet weerlegbaar vermoeden van schuld aan de schade die door het dier is veroorzaakt, instelt ten laste van de eigenaar of, terwijl hij het in gebruik heeft, van degene die zich van het dier bedient, sluit dit artikel niet uit dat de eigenaar of bewaarder niet aansprakelijk is bij gebrek aan oorzakelijk verband, onder meer wanneer het dier niet abnormaal noch onvoorzienbaar handelt en de schade veroorzaakt wordt door een fout van het slachtoffer, waardoor elke mogelijke fout van de eigenaar of bewaarder als oorzaak van de schade wordt uitgeschakeld.

M. t/ L.

Gelet op het bestreden arrest, op 25 oktober 1982 door het Hof van Beroep te Gent gewezen;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 1382, 1383 en 1385 van het Burgerlijk Wetboek,

doordat het arrest het door eiser ingestelde hoger beroep ontvankelijk doch ongegrond verklaart en aldus de beroepen beslissing, waardoor zijn vordering als ongegrond werd verworpen, bevestigt op grond van de volgende overwegingen: «(Eiser) werd op het rechterbeen getroffen door een hoefslag van het paard bereden door (verweerder), terwijl partijen als lid van de ruitersclub D. een groepswandeling te paard maakten in de omgeving van Waregem op 23 oktober 1977; uit de overgelegde gegevens is gebleken dat in de door een monitor begeleide ruitersgroep (eiser) zijn eigen paard bereed (zie ongevalsangifte) en (verweerder) volgde, die het paard Saskia bereed toebehorende aan de vereniging Bloso en ter beschikking gesteld van de ruitersclub; het wordt niet betwist dat juist voor het ongeval het paard Saskia gehinderd werd door een twijg die in zijn staart was blijven steken en over de grond sleepte; het blijkt inderdaad duidelijk dat het paard getracht heeft deze

hindernis los te krijgen door te stampen met zijn achterpoten; (eiser) erkent niet uitdrukkelijk dat hij geprobeerd heeft van op zijn paard het takje uit de staart van het paard Saskia te trekken zoals (verweerder) beweert. Wel staat uit wat voorafgaat vast: dat (eiser), die zijn eigen paard bereed, te dicht het paard Saskia volgde en als ruiter met een zekere ervaring toch moest weten dat een elementaire voorzorgsmaatregel voorschrijft paarden uit verschillende stallen steeds op afstand te houden, en dat het paard Saskia zichtbaar gehinderd werd door de slepende twijg die in zijn staart vastzat en dat het rijdier poogde deze twijg te verwijderen door met de achterpoten te slaan; hieruit moet worden afgeleid dat het alleen aan zijn eigen fout te wijten is dat (eiser) getroffen werd door een hoefslag van een paard dat hij tijdens de groepswandeling te dicht was genaderd, maar dat zich niet abnormaal of onvoorzienbaar heeft gedragen; of de (verweerder) in toepassing van artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk is voor het paard Saskia dient derhalve niet nader te worden onderzocht»,

terwijl, eerste onderdeel, overeenkomstig de artikelen 1382, 1383 en 1385 van het Burgerlijk Wetboek, het slachtoffer slechts dan alleen voor de schade aansprakelijk kan worden geacht, wanneer wordt vastgesteld dat die schade, zoals zij zich heeft voorgedaan, zich ook zonder de vastgestelde daad van het dier, waarvan de aangesprokene de bewaring had, zou hebben voorgedaan, onder meer wanneer het slachtoffer zelf een fout heeft begaan die de daad van het dier heeft veroorzaakt, zodat het hof van beroep, na te hebben vastgesteld dat eiser door een hoefslag werd getroffen (schade), dat het paard, dat die hoefslag toebracht, een twijg wou verwijderen die in zijn staart was blijven steken (niet-foutief door het slachtoffer uitgelokte daad van het dier) en dat de schade door die hoefslag werd berokkend (causaal verband), het wettelijk causaliteitsbegrip in de zin van de in het onderdeel aangewezen wetsbepalingen mis kent door te beslissen dat het aan de fout van eiser alleen te wijten is dat hij door een hoefslag van een paard werd getroffen omdat hij tijdens de groepswandeling te dicht was genaderd, aangezien uit de bovenvermelde feitelijke vaststellingen van het hof van beroep kennelijk blijkt dat het ongeval, bij ontstentenis van de niet door een fout van het slachtoffer uitgelokte daad van het dier, zich niet zou hebben voorgedaan en het hof van beroep overigens noch heeft onderzocht noch heeft vastgesteld dat de schade, zoals zij zich in concreto heeft voorgedaan, zich ook zonder de vastgestelde autonome daad van het dier, waaraan de wetgever een objectieve aansprakelijkheid verbond, zou hebben voorgedaan (schending van de artikelen 1382, 1383 en 1385 van het Burgerlijk Wetboek);

tweede onderdeel, overeenkomstig artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek, de eigenaar van een dier of degene die zich ervan bedient terwijl hij het in gebruik heeft, aansprakelijk is voor de schade die door het dier is veroorzaakt, hetzij het onder zijn bewaring stond dan wel verdwaald of ontsnapt was; derhalve voor het bestaan van de aansprakelijkheid van de bewaarder van het dier het al dan niet bestaan van een abnormaal of onvoorzienbaar gedrag van het dier irrelevant is, en die aansprakelijkheid vaststaat zodra de toepassingsvoorwaarden van artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek — namelijk de hoedanigheid van bewaarder van de aangesprokene, de daad van het dier, de schade en het causaal verband tussen die daad en de schade

— vervuld zijn; zodat het hof van beroep door de uitsluitende aansprakelijkheid voor het ongeval ten laste van eiser te leggen, omdat het paard dat de hoefslag toebracht zich niet abnormaal of onvoorzienbaar heeft gedragen, artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek schendt, door de toepassing van die wetsbepaling afhankelijk te maken van een voorwaarde die niet vereist is (schending van artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek);

derde onderdeel, in zoverre dient te worden aangenomen dat artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek, hoewel het een wettelijk en niet weerlegbaar vermoeden van schuld aan de schade, door een dier veroorzaakt, instelt ten laste van de eigenaar of, terwijl hij het in gebruik heeft, van degene die zich van het dier bedient, niet uitsluit dat de eigenaar of bewaarder niet aansprakelijk is bij gebrek aan oorzakelijk verband, onder meer wanneer het slachtoffer zelf een fout heeft begaan die de daad van het dier heeft veroorzaakt en waardoor niet de daad van het dier maar elke mogelijke fout van de eigenaar of bewaarder als oorzaak van de schade wordt uitgeschakeld, het hof van beroep niet wettig heeft kunnen beslissen dat artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek niet kon worden toegepast wegens ontstentenis van causaal verband, zonder vooraf vast te stellen dat eiser een fout beging die de daad van het dier veroorzaakte en waardoor niet de daad van het dier maar elke mogelijke fout van de eigenaar of bewaarder als oorzaak van de schade werd uitgeschakeld (schending van artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek):

Wat het eerste en het tweede onderdeel betreft:

Overwegende dat de rechters hun beslissing niet enkel laten steunen op de feiten zoals die door eiser worden samengevat in het eerste onderdeel of op het enkele feit dat van de andere feiten wordt afgezonderd in het tweede onderdeel, maar hierop dat eiser, ervaren ruiter die zijn eigen paard bereed, met veronachtzaming van een elementaire voorzorg, te dicht bij zijn voorganger is blijven rijden, terwijl diens paard, uit een andere stal, bovendien zichtbaar gehinderd werd door een twijg die in zijn staart was blijven steken en over de grond sleepte, en dat dit paard vóór het ongeval en zichtbaar getracht heeft deze hindernis los te krijgen door te stampen met zijn achterpoten, welke gedraging de rechters beschouwen als niet abnormaal noch onvoorzienbaar;

Overwegende dat de rechters, met die consideransen en met de beslissing «dat hieruit moet worden afgeleid dat het alleen aan zijn eigen fout te wijten is dat (eiser) getroffen werd door een hoefslag van een paard», te kennen geven dat, gelet op de omstandigheden van het geval, die zij vermelden, hoewel het slaan van het dier naar de twijg niet door eiser was veroorzaakt, het treffen van het been door de hoefslag, door welk treffen de schade ontstond, niet kan worden aangemerkt als zijnde «door het dier veroorzaakt» in de zin van artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek;

Overwegende dat artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek, hoewel het een wettelijk en niet weerlegbaar vermoeden van schuld aan de schade die door het dier is veroorzaakt, instelt ten laste van de eigenaar of, terwijl hij het in gebruik heeft, van degene die zich van het dier bedient, niet uitsluit dat de eigenaar of bewaarder niet aansprakelijk is bij gebrek aan oorzakelijk verband, onder meer wanneer het dier niet abnormaal noch onvoorzienbaar handelt en de

schade veroorzaakt wordt door een fout van het slachtoffer, waardoor elke mogelijke fout van de eigenaar of bewaarder als oorzaak van de schade wordt uitgeschakeld;

Dat de rechters door te oordelen zoals hierboven wordt aangegeven, artikel 1385 niet schenden;

Wat het derde onderdeel betreft:

Overwegende dat de rechters, onverminderd hun verplichting te antwoorden op conclusies, van welke verplichting ten deze geen miskenning wordt aangevoerd, niet nader behoeften uit te weiden over het vermoeden van fout dat aan de bepaling van artikel 1385 van het Burgerlijk Wetboek ten grondslag ligt of over het oorzakelijk verband;

Dat het middel niet kan worden aangenomen;

(...)

NOOT—Zie in dezelfde zin: Cass., 20 mei 1983, *Pas.*, 1983, I, nr. 526, uitvoerig weergegeven en kritisch besproken bij Cornelis, L., «Extra-contractuele aansprakelijkheid voor zaken. Het gebrek van de zaak en de causaliteitsbeoordeling», *T.P.R.*, 1984, (299), 320-327, nrs. 25-31.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

6e KAMER — 8 SEPTEMBER 1982

Voorzitter: de h. Deviaene

Raadsheren: de hh. Van Malderen en Verougstraete

Advocaten: mrs. Van Orshoven loco Denys, Brewaëys loco

Geinger en Van Parys loco Jakhian

1. Openbaar domein — Dienst van openbaar nut — Cultureel centrum — Toestaan van precair gebruiksrecht — 2. Vertegenwoordiging — Schijnvertegenwoordiging — 3. Vermogensverschuiving zonder oorzaak — Subsidiar karakter.

1. Het verwezenlijken van culturele manifestaties in een cultureel centrum van een gemeente is een dienst van openbaar nut. Het cultureel centrum is te beschouwen als een tot het openbaar domein behorend gebouw wanneer het krachtens zijn affectatie ter beschikking staat van alle lokale verenigingen, derhalve principieel van alle inwoners van de gemeente, wat per se niet het gebruik door verenigingen of personen van buiten de gemeente voor dezelfde doeleinden uitsluit.

Wanneer de gemeente het gebouw, ter verwezenlijking van de bestemming ervan, ter beschikking stelt van een persoon, doet zij van geen enkel zakelijk recht op het goed afstand en staat zij slechts en bij definitie precair gebruiks- en genotsrecht toe.

2. Voor de toepassing van de leer van de schijnvertegenwoordiging is vereist: 1) het scheppen van een uiterlijk waarneembare toestand, die niet beantwoordt aan de werkelijke toestand, en 2) de omstandigheid dat een derde niet wist of kon weten dat de schijnbare toestand niet beantwoordde aan de realiteit.

3. Wanneer een schuldeiser betaling vordert, niet van degene met wie de overeenkomst is gesloten, maar, op grond van de actio de in rem verso, van een derde die zich, naar

de schuldeiser beweert, ongerechtvaardigd zou hebben verricht, moet hij o.m. aantonen dat hij alle middelen heeft aangewend tegen de volgens de overeenkomst voor de betaling aansprakelijke persoon.

B.R.T. t/ Gemeente Oudergem en V.Z.W. Kunstvereniging van Oudergem

I. De procedure in eerste aanleg

Overwegende dat de oorspronkelijke vordering van appellant ertoe strekte geïntimeerde te horen veroordelen — hetzij solidair, hetzij in solidum, hetzij de ene bij gebreke van de andere — tot betaling van een bedrag van 40.000 fr., met moratoire en gerechtelijke interesten en kosten;

Overwegende dat het gevorderd hoofdbedrag de forfaitair bepaalde kosten vertegenwoordigt van een op 15 maart 1974 in het cultureel centrum van de gemeente Oudergem, eerste geïntimeerde, door appellant georganiseerd concert; dat het bedrag gefactureerd werd op 9 april 1974, en de factuur niet wordt betwist, maar niet wordt overgelegd; dat deze factuur het voorwerp heeft uitgemaakt van drie in kopie voorgebrachte aangetekende aanmaningsbrieven, respectievelijk van 26 juli, 21 augustus en 6 september 1974, gericht aan: «Het Cultureel Centrum van Oudergem, t.a.v. de heer J.P. W. (...) Oudergem» en waaruit blijkt dat ook de factuur aan dezelfde geadresseerde werd gericht;

Overwegende dat voormeld, forfaitair bepaald, gevorderd bedrag voorkomt in een overeenkomst «Samenwerking met derden», in fotokopie voorgebracht, opgemaakt te Brussel op 25 februari 1974 tussen appellant en het Cultureel centrum van Oudergem, vertegenwoordigd door J.P. W., en de handtekeningen dragende van P. Vandenbussche en C. Mertens, respectievelijk directeur-generaal en programmadirecteur bij appellant;

Overwegende dat de eerste rechter in vonnis tot een even exacte als gedetailleerde ontleding overging, niet alleen van de hierboven vermelde overeenkomst: «Samenwerking met derden», maar tevens van:

1) de notariële stichtingsakte van 16 juni 1970 van de V.Z.W. Kunstvereniging van Oudergem (Association artistique d'Auderghem), tweede geïntimeerde, gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad van 17 september 1970;

2) de overeenkomst tussen eerste en tweede geïntimeerde, goedgekeurd bij beslissing van 4 september 1970 van de gemeenteraad van Oudergem, waarbij tweede geïntimeerde er zich toe verbond culturele manifestaties op touw te zetten in de haar voor exploitatie door eerste geïntimeerde ter beschikking gestelde gebouwen, zijnde het Cultureel centrum en het Cultureel centrum van het rood klooster;

3) de in de Franse taal opgestelde overeenkomst van 4 augustus 1971 tussen tweede geïntimeerde en voormelde J.P. W., waarbij deze laatste als «gestionnaire» (beheerder) de exploitatie verkreeg van het complex reeds vermeld sub 2 «Centre culturel d'Auderghem (Cultureel centrum van Oudergem);

Overwegende dat het hof desaangaande naar deze uiteenzetting verwijst; dat partijen ze trouwens als dusdanig niet betwisten;

Overwegende dat de eerste rechter de vordering ongegrond verklaarde; dat hij aldus de stelling van appellant verwierp, volgens welke eerste geïntimeerde bij het sluiten van het contract van 25 februari 1974 de schijn zou hebben

verwekt de exploitant van het cultureel centrum te zijn en aldus partij bij bewust contract, en tweede geïntimeerde, zich beroepende op het contract van 4 augustus 1971, een nietig contract zou hebben ingeroepen, omdat het de exploitatie van een openbare dienst en rechten op het openbaar domein behelst;

II. Standpunten van de partijen voor het hof

Overwegende dat appelland zijn voor de eerste rechter verdedigde stelling handhaaft en verder ontwikkelt, zijnde de nietigheid van de concessieovereenkomst van 4 augustus 1971 en de theorie van de schijnvertegenwoordiging;

Dat hij bovendien thans tevens de nietigheid opwerpt van de V.Z.W. Kunstvereniging van Oudergem, tweede geïntimeerde, en zich subsidiair op de theorie van de «verrijking zonder oorzaak» beroept;

Dat hij derhalve concludeert tot de wijziging van het bestreden vonnis in de vorm van een integrale inwilliging van zijn oorspronkelijke eis;

Overwegende dat beide geïntimeerden concluderen tot de bevestiging van het bestreden vonnis;

III. Onderzoek van de grieven

A. De beweerde nietigheid van de overeenkomst van 4 augustus 1971

Overwegende dat ter zake alle in hoofdstuk I, sub 1, 2 en 3 ontlede akten gericht zijn op de organisatie van culturele manifestaties in de meest ruime zin van het woord, zowel in het Cultureel centrum van de gemeente Oudergem als in het Cultureel centrum van het rood klooster; dat de eerste rechter dan ook, binnen het raam van de litigieuze overeenkomst van 25 februari 1974, pertinent heeft kunnen stellen: 1) dat het verwezenlijken van dergelijke manifestaties een dienst van openbaar nut uitmaakt en 2) dat het cultureel centrum te bestempelen is als een tot het openbaar domein behorend gebouw, aangezien het krachtens zijn affectatie ter beschikking staat van alle lokale verenigingen, derhalve principieel van alle inwoners van de gemeente Oudergem, hetgeen per se het gebruik door verenigingen of personen van buiten de gemeente tot dezelfde doeleinden niet uitsluit;

Overwegende dat noch bij de oprichting van de V.Z.W. Kunstvereniging van Oudergem (akte van 16 juni 1970) noch bij de terbeschikkingstelling aan deze vereniging van het cultureel centrum (gemeenteraadsbeslissing van 4 september 1970), noch bij de overeenkomst tussen tweede geïntimeerde en J.P. W. van 4 augustus 1971 in enigerlei mate getornd werd hetzij aan het domaniaal karakter van het Cultureel centrum, hetzij aan zijn bestemming als zetel van een dienst van openbaar nut er specifiek in bestaande culturele manifestaties te verwezenlijken;

Overwegende immers dat eerste geïntimeerde bij het ter beschikking stellen van tweede geïntimeerde van voormeld gebouw, ter verwezenlijking van de vooropgestelde bestemming ervan, van geen enkel zakelijk recht op het goed afstand heeft gedaan doch slechts een bij definitie precar gebruiks- en genotsrecht heeft toegestaan (cf. o.m. Van Gerven, *Beginnelsen van het Belgisch privaatrecht, Algemeen Deel*, nr. 98, p. 185/187 en voornamelijk voetnoot 117);

Overwegende bovendien dat bij de voormelde overeenkomst ongemoeid werd gelaten het probleem van de praktische organisatiemaatregelen van de voorgenomen culturele activiteiten; dat de oplossing van dit probleem uiteraard de medewerking vereist van een ter zake bevoegde persoon voor de uitoefening van dergelijke activiteiten en voor het oplossen van de ermee gepaard gaande moeilijkheden; dat de in casu te dien einde gesloten overeenkomst van 4 augustus 1971 tussen tweede geïntimeerde en J.P. W. derhalve althans de stilzwijgende goedkeuring van eerste geïntimeerde heeft meegedragen; dat in de gegeven omstandigheden de eerste rechter dan ook met reden heeft gesteld dat de overeenkomst van 4 augustus 1971 een volkomen rechtsgeldige concessie van exploitatie aan een particulier uitmaakte; dat deze beschouwingen gepaard met de vaststelling dat deze overeenkomst evenmin als die, voorwerp van de vorige alinea, aan de natuur en de bestemming van het cultureel centrum afbreuk doet, de geldigheid ervan aantonen;

Dat de eerste grief derhalve moet worden verworpen;

B. De toepassing van de schijnvertegenwoordiging

Overwegende dat de toepassing van deze door appelland voorgehouden theorie de verwezenlijking van twee voorwaarden vereist: 1) het scheppen door geïntimeerden van een uiterlijke waarneembare toestand, die niet beantwoordt aan de werkelijke toestand; 2) de omstandigheid dat de derde — in casu appelland — niet wist of kon weten dat de schijnbare toestand niet beantwoordde aan de realiteit;

Overwegende dat de eerste rechter in zijn bestreden vonnis aan de hand van pertinente, door het hof beaamde en door de conclusies van appelland niet weerlegde motieven afdoende het ontbreken van deze tweede voorwaarde heeft aangetoond;

Overwegende immers dat de voor appelland in de litigieuze overeenkomst van 25 februari 1974 optredende ondertekenaars zich rekenschap konden en moesten geven van het feit dat het cultureel centrum erin als partij vermeld, in feite een gebouw is en derhalve geen partij kon zijn en dan ook niet kon worden vertegenwoordigd door J.P. W.; dat appelland niet aantoonde en trouwens niet eens beweert dat deze alleszins verkeerde vermeldingen, aangebracht op een vel papier dragende als hoofd: «Belgische Radio en Televisie — Nederlandse uitzendingen — klankradio», op verkeerde inlichtingen van de geïntimeerden berusten; dat appelland derhalve bij het contracteren blijk heeft gegeven van nalatigheid, nu hij in gebreke is gebleven de identiteit na te gaan van de zogezegde vertegenwoordigde en de hoedanigheid van de zogezegde vertegenwoordiger, hetgeen makkelijk te achterhalen was bij raadpleging van het Belgisch Staatsblad enerzijds (cf. supra, hd. I sub 1) en navraag bij geïntimeerden anderzijds;

Overwegende dat in deze omstandigheden de tweede grief evenmin kan worden aangenomen;

C. De nietigheid van de V.Z.W. Kunstvereniging van Oudergem

Overwegende dat geïntimeerden desaangaande terecht wijzen op de tegenstrijdigheid in de houding van appelland enerzijds de veroordeling van tweede geïntimeerde na te streven en anderzijds haar nietigheid in te roepen;

Overwegende dat uit de argumenten ontwikkeld onder hoofdstuk III littera A van dit arrest, en hier als herhaald beschouwd, ter dege kan worden afgeleid dat de oprichting van tweede geïntimeerde tot verwezenlijking van de culture-

le activiteiten in de daartoe door eerste geïntimeerde ter beschikking gestelde centra, volkomen rechtsgeldig was; dat de ontstentenis van enige wetsontduiking bovendien nog blijkt uit de regeling getroffen in de artikelen 2, 4 en 6 van de overeenkomst tussen beide geïntimeerden, die een reeks van controlemaatregelen op de activiteit van tweede geïntimeerde inschakelen, en de bewering alsof de gemeente Oudergem zich zou hebben willen totaal ontmaken van een van de haar wettelijk toebedeelde taken, de kop indrukken;

Overwegende dat appellant ten onrechte ter zake de schending van de cultuурpaktwet van 16 juli 1973 inroeft daar in bewuste wet een bijzondere procedure is ingebouwd tot beteugeling van de schending van een van haar bepalingen, aanvangende met een klacht bij de nationale cultuурpactcommissie (cf. artt. 25 en 27);

Overwegende ten slotte dat de geïntimeerden twee afzonderlijke juridische entiteiten uitmaken, hetgeen de aansprakelijkheid van de eerste voor de daden van de tweede uitsluit; dat de door appellant ter zake ingeroepen vergelijking met het vennootschaps- en faillissementsrecht, waarbij diegene die zich van een vennootschap bedient als van een stroman, aansprakelijk is tegenover derden, zowel in feite als in rechte faalt;

Overwegende dat aldus ook de derde opgeworpen grief niet gegrond is;

D. De verrijking zonder oorzaak

Overwegende dat de litigieuze overeenkomst van 25 februari 1974, zoals zij in feite tot stand is gekomen, geen enkele van beide geïntimeerden als partij behelst; dat als tegenpartij van appellant is opgetreden J.P. W., van wie supra werd aangetoond dat hij niet de vertegenwoordiger was of kon zijn van het cultureel centrum van Oudergem; dat de desbetreffende factuur en de aanmaningsbrieven ook zonder uitzondering t.a.v., d.i. ter attentie van J.P. W. werden gestuurd; dat appellant dan ook niet aantoont dat beide geïntimeerden of één van beiden zich zouden hebben verrijkt en evenmin aantoont — hoewel hij daartoe krachtens het subsidiair karakter van de «actio de in rem verso» is gehouden — alle middelen te hebben aangewend tegen de volgens de overeenkomst voor de betaling van de schuld aansprakelijke persoon (cf. o.m. De Page, III, ed. 1942, nrs. 33B en 34, p. 42 t/m 45);

Overwegende dat ook deze grief niet kan worden aangenomen;

(...)

HOF VAN BEROEP TE GENT

10e KAMER — 4 NOVEMBER 1982

Voorzitter: de h. Maes

Raadsheren: de hh. Denys en Casier

Advocaat-generaal: de h. Colpaert

Advocaten: mrs. Depuydt, Vandervennet, Vandenbroecke en Brondel

Onrechtmatige daad — Aansprakelijkheid — 1. Voor aangestelde — Aard van de aansprakelijkheid — 2. Werk-

nemer — Tegenover werkgever voor schade veroorzaakt in de uitvoering van de arbeidsovereenkomst — a) Misdrijf — Bevoegdheid — Burgerlijke rechter of strafrechter — Onopzettelijke slagen en verwondingen en schade aan goederen — Burgerlijke rechtsvordering tot herstel van de schade aan goederen — b) Aansprakelijkheidsvermoeden van art. 1384, derde lid, B.W. — Toepassingsgebied — c) Zware fout — Begrip.

1. Om de aansteller aansprakelijk te kunnen stellen voor de schade veroorzaakt door een onrechtmatige daad van zijn aangestelde, is niet vereist dat die onrechtmatige daad tot de bediening zelf van de aangestelde behoort, en dient er principieel geen onderscheid te worden gemaakt tussen onvrijwillige en vrijwillige of opzettelijke daden. Die aansprakelijkheid blijft bestaan zelfs wanneer de aansteller aantoont dat hij geen enkele fout in het toezicht heeft begaan en de onrechtmatige daad van zijn aangestelde niet kon voorzien noch beletten.

2.a) De geschillen over rechten ontstaan uit een misdrijf dat naar aanleiding van de dienstbetrekking is gepleegd, zoals het recht op vergoeding wegens de schade die de werknemer ten gevolge van een overtreding van de wetten betreffende de politie over het wegverkeer aan zijn werkgever heeft berokkend, is geen rechtsgeschil betreffende de uitvoering van de arbeidsovereenkomst en behoort bijgevolg niet tot de bevoegdheid van de arbeidsrechtbanken.

Wanneer dit misdrijf voor de strafrechter wordt gebracht, terzelfder tijd als de strafvordering voortvloeiend uit het betrokken misdrijf, is de strafrechter bevoegd om kennis te nemen van de burgerlijke vordering steunend op dit misdrijf, en dient hij de algemene aansprakelijkheidsregels evenals de bijzondere bepalingen die de aansprakelijkheid van de werknemer tegenover de werkgever beheersen, toe te passen.

Wanneer het wanbedrijf van toebrengen van onopzettelijke verwondingen tegelijk oorzaak is geweest van kwetsuren en van schade aan goederen, dient de burgerlijke rechtsvordering tot herstel van de schade aan de goederen beschouwd te worden als een rechtsvordering die op dit wanbedrijf is gegrond, zelfs al heeft de als burgerlijke partij optredende persoon zelf geen lichamelijke letsels opgelopen.

b) De bepaling van art. 1384, derde lid, B.W. bestaat slechts ten voordele van derden, d.w.z. van anderen dan degene die moet instaan voor andermans feit en degene voor wie men instaat. Deze bepaling betekent geenszins dat de aansteller aansprakelijk is voor de schade die hij zelf heeft opgelopen door het feit van zijn aangestelde; deze schade valt buiten het toepassingsveld van dit artikel.

c) Een werknemer begaat een zware fout in de zin van artikel 18, eerste lid, Arbeidsovereenkomstenwet, wanneer hij, in uitgesproken staat van dronkenschap verkerende, door het roekeloos en met overdreven snelheid rijden met de vrachtwagen van zijn werkgever een verkeersongeval veroorzaakt.

P.V.B.A. O. e.a. t/ D. e.a.

De onderscheiden hoger beroepen werden tijdig en in re-

gelmatige vorm ingesteld.

De beklagde R.D. en de burgerlijke partij P.V.B.A. O. verklaren de conclusies die zij vóór de eerste rechter hadden genomen voor het hof te hernemen.

(...)

2. De gedaagde P.V.B.A. O. betwist ten onrechte haar burgerlijke aansprakelijkheid voor Ruddy D.

Er wordt evenwel ter zake niet betwist enerzijds dat een arbeidsovereenkomst bestond tussen gedaagde en beklagde D. en anderzijds dat deze beklagde als aangestelde het litigieuze ongeval veroorzaakte tijdens de duur van de bediening waarmee hij belast was en in de uitoefening zelf dezer bediening. Welnu, aangezien die elementen vaststaan, is de P.V.B.A. O. aansprakelijk voor de schade veroorzaakt door de beklagde. Het is immers niet vereist dat de onrechtmatige daad tot de bediening zelf van de aangestelde behoort en er dient principieel geen onderscheid gemaakt te worden tussen onvrijwillige en vrijwillige of opzettelijke daden. Die aansprakelijkheid blijft bestaan zelfs wanneer de aansteller aantoon — zoals hij dit ten deze poogt te doen — dat hij geen enkele fout in het toezicht heeft begaan en de onrechtmatige daad van zijn aangestelde niet kon voorzien noch beletten.

Daar nu vaststaat dat de beklagde, in een tijdens de uitoefening van zijn bediening, een onrechtmatige daad stelde door een ongeval te veroorzaken als gevolg van zijn staat van alcoholintoxicatie, is de P.V.B.A. O. aansprakelijk voor de schade aan derden door dit ongeval veroorzaakt.

3. Beklaagde D., gedaagde P.V.B.A. O. en de verzeekerar J. zijn jegens de diverse burgerlijke partijen, die zich tegen hen stelden, gehouden niet solidair, maar *in solidum*.

Nopens de vorderingen van die burgerlijke partijen nam de eerste rechter oordeelkundige beslissingen, ook wat betreft de aanstelling als deskundige van dr. D. en de hem gegeven opdracht.

Evenwel past het geen vergoedende interesten aan te rekenen op de aan de burgerlijke partij N.V. A. toegekende provisie van 1 frank.

4. Beklaagde werpt de onbevoegdheid van het strafrecht op om kennis te nemen van de vordering van de burgerlijke partij P.V.B.A. O. tegen de beklagde, haar werknemer, omdat de arbeidsrechtbank uitsluitend bevoegd is en ook de natuurlijke rechter is in de verhouding van werknemer tot werkgever betreffende de beoordeling van de uitvoering van een arbeidsverbintenis, wat ter zake het geval is aangezien de aansprakelijkheid van de werknemer tegenover zijn werkgever tijdens de uitvoering van de arbeidsovereenkomst geregeld is bij artikel 18 van de wet van 3 juli 1978 en dat dientengevolge de appreciatie van het element bedrog of zware schuld, grondslag van deze aansprakelijkheid ingevolge voornoemd artikel 18, voorbehouden is aan de arbeidsrechtbank.

Deze stelling kan niet gevolgd worden.

Vooraf dient opgemerkt te worden dat de aan de werkgever schadeberokkende daad niet zuiver bestaat in een contractuele wanprestatie maar ook een misdrijf oplevert.

Het is juist dat luidens artikel 578 Ger. W. de arbeidsrechtbank kennis neemt van geschillen inzake arbeidsovereenkomsten. Het gaat echter natuurlijk om betwistingen welke rechtstreeks hun oorsprong vinden in een dergelijke overeenkomst. De geschillen over rechten ontstaan uit een

misdrijf dat naar aanleiding van de dienstbetrekking is gepleegd, zoals ter zake het recht op vergoeding wegens schade die de werknemer ten gevolge van een overtreding van de wetten betreffende de politie over het wegverkeer aan zijn werkgever heeft berokkend, is geen rechtsgeschil betreffende de arbeid.

De arbeidsrechtbank is bijgevolg onbevoegd.

Wanneer dit geschil voor de strafrechter gebracht wordt terzelfder tijd als de strafvordering voortvloeiend uit het betrokken misdrijf, dan is de strafrechter bevoegd om kennis te nemen van de burgerlijke vordering steunend op dit misdrijf en dient hij de algemene regelen van de aansprakelijkheid maar ook de bijzondere bepalingen die de aansprakelijkheid van de werknemer tegenover de werkgever beheeren toe te passen. Aangezien nu, ingevolge artikel 18 van de wet van 3 juli 1978, de werknemer die bij de uitvoering van de arbeidsovereenkomst de werkgever schade berokkent enkel aansprakelijk is voor zijn bedrog of zware schuld, staat het aan de strafrechter na te gaan of het gepleegd misdrijf oorzaak van de schade, als bedrog of zware schuld aangemerkt mag worden, des te meer daar geen enkele wettelijke bepaling hem die bevoegdheid onttrekt.

Het staat vast en er wordt trouwens niet betwist dat de schade, waarvoor de burgerlijke partij P.V.B.A. O. vergoeding vordert, veroorzaakt werd door het ongeval dat aanleiding was om beklagde D. te vervolgen uit hoofde van de thans bewezen gebleven overtreding van de artikelen 418 en 420 Sw.; aldus is dit wanbedrijf van toebrengen van onopzettelijke verwondingen tegelijk oorzaak geweest van kwetsuren en van schade aan goederen; die burgerlijke rechtsvordering tot herstel van de schade aan de goederen wordt beschouwd als een rechtsvordering die op het wanbedrijf gegrond is, zelfs al heeft de als burgerlijke partij optredende zelf geen lichamelijke letsels opgelopen (Cass., 30 maart 1976, *Arr. Cass.*, 1976, 881).

De stelling van de beklagde dat de persoon die burgerrechtelijk aansprakelijk is voor de fout van zijn aangestelde, van deze laatste geen vergoeding kan vorderen voor de schade die hij zelf als gevolg van die fout leed, kan niet aangenomen worden.

De bepaling van artikel 1384, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek bestaat enkel ten voordele van derden, d.w.z. van anderen dan degene die moet instaan voor andermans feit en degene voor wie men instaat, en ze betekent geenszins dat de aansteller aansprakelijk is voor de schade die hij zelf heeft opgelopen door het feit van zijn aangestelde. Het geval van de aansteller die zelf het slachtoffer is van de onrechtmatige daad van zijn aangestelde ligt dus buiten het toepassingsveld van artikel 1384, derde lid, van het Burgerlijk Wetboek. Deze laatste bepaling laat de persoonlijke aansprakelijkheid van de aangestelde op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek integraal bestaan.

Aldus kan ten deze de P.V.B.A. G. op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek in principe vergoeding vorderen van de beklagde, haar aangestelde, voor de schade die hij haar toebreacht door de fout waarvoor zij ten aanzien van derden moet instaan.

De vordering is dan ook ontvankelijk.

5. Er wordt in casu niet betwist dat beklagde op het ogenblik van het ongeval een alcoholgehalte van 2,53 gram per liter in zijn bloed had, wat volgens de deskundige wijst op een uitgesproken staat van dronkenschap bij alle nor-

male mensen, met een vermindering der aandacht en reflexen; beklaagde betwist evenmin dat hij zich vrijwillig in die toestand bracht door bier te drinken van de voorraad drank, die hij in zijn vrachtwagen had meegenomen; deze toestand was blijkbaar de oorzaak van de roekeloze wijze waarop hij zijn vrachtwagen bestuurde, namelijk aan een snelheid van 80 km per uur, welke zeker niet aangepast was aan de zichtbare bocht die hij moest nemen; door met zijn zware vrachtwagen geheel links uit de bocht te komen is het nog een wonder dat bij een frontale botsing geen doden vielen.

Naar oordeel van het hof is de schade die de beklaagde aan de burgerlijke partij berokkende dan ook te wijten aan zijn zware schuld zoals beoogd in artikel 18, eerste lid, van de wet van 3 juli 1978.

De vordering van de burgerlijke partij P.V.B.A. O. is derhalve wel ontvankelijk en de eerste rechter nam desaan gaande een oordeelkundige beslissing, welke qua toegekende bedragen voor het hof niet wordt aangevochten.

Enige persoonlijke aansprakelijkheid van de burgerlijke partij bij het ontstaan van haar schade is er niet geweest daar te haren laste geen fout bewezen is en zeker niet enig gebrek in de leiding of tekort aan toezicht.

(...)

NOOT—Betreffende de onbevoegdheid van de arbeids-gerechten ter zake, zie in dezelfde zin: Fettweis, A., *Bevoegdheid*, in *Handboek voor gerechtelijk recht*, III, Antwerpen-Utrecht, S.W.U., 1971, 193, nr. 341; Laenens, J., «Overzicht van rechtspraak (1970-1978). Bevoegdheid», *T.P.R.*, 1979, (247), 301, nr. 106; Petit, J., *Arbeids-gerechten en sociaal procesrecht*, A.P.R., Gent-Leuven, Story-Scientia, 1980, 128-129, nr. 187; Van Oevelen, A., «De contractuele en de buitencontractuele aansprakelijkheid van de werknemer in het raam van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst», in *Actuele problemen van het arbeidsrecht*, Rigaux, M. (ed.), Antwerpen, Kluwer, 1984, (111), 135-136, nr. 219, en de verwijzingen aldaar in voetnoot 168.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

6e KAMER — 21 DECEMBER 1984

Voorzitter: de h. Ceulemans

Raadsheren: de hh. Bijl (rapporteur) en Colla

Advocaat-generaal: de h. Velleman

Advocaten: mrs. Haus, Bruneel en Baert

Jacht — Jachtterrein — Aaneengesloten oppervlakte.

Art. 2bis, § 1, derde lid, 1°, van de Jachtwet, dat de jacht met het geweer op jachtterreinen regelt, somt niet op beperkende wijze de omstandigheden op waardoor het aaneengesloten karakter van een jachtterrein wordt verbroken. De verbindende delen van dit jachtterrein dienen bovendien te beantwoorden aan het in § 1, derde lid, 2°, van dit artikel bepaalde criterium.

De C. e.a. t/ W.

Telastlegging: gejaagd te hebben op een terrein waarvan de oppervlakte minder bedraagt dan 25 ha.

Overwegende dat, niettegenstaande de prijspraak van beklaagden in kracht van gewijsde is getreden bij ontstentenis van beroep in cassatie op strafrechtelijk gebied, het hof nog te beslissen heeft over de burgerlijke vordering en over de veroordeling van de burgerlijke partijen in de kosten van de strafvordering;

Overwegende dat het hof vaststelt dat het hoger beroep van de burgerlijke partijen ontvankelijk is en dat de burgerlijke vordering tijdig werd ingesteld;

De burgerlijke rechtsvordering

Overwegende dat de burgerlijke partijen, ter terechtzitting van 24 oktober 1984, uitdrukkelijk afstand hebben gedaan van hun vordering ten opzichte van beklaagde Leopold G.;

1. Bevoegdheid van de strafrechter overeenkomstig de artikelen 3 en 4 voorafgaande titel van het Wetboek van Strafvordering

Overwegende dat uit de voorhanden zijnde gegevens vaststaat dat de beklaagden het jachtrecht bezitten op een gebied, bestaande uit een zone van ongeveer 52 hectaren en een zone waarvan de oppervlakte geen 25 hectaren bereikt, in welke laatste zone zij gejaagd hebben met het geweer; dat beide zones aan elkaar palen aan een straat over een afstand van 125 meter; dat deze raakzone over een afstand van 125 meter bestaat uit een gebouwd blok van 4 woonhuizen met een totale breedte van 32 meter, een ongebouwd perceel met een breedte van 7 meter, vervolgens opnieuw een blok van 3 woonhuizen over een breedte van 30 meter en eindelijk opnieuw een ongebouwd perceel van 34 meter breedte;

Overwegende dat de burgerlijke partijen aanvoeren dat de tweede zone, waar beklaagden gejaagd hebben, en de eerste zone geen wettelijk aaneengesloten oppervlakte vormen daar zij aan de straat maar met elkaar verbonden zijn door de ongebouwde percelen van 27 en 34 meter, waar geen cirkel kan worden getrokken met een straal van 25 meter, en de gebouwde percelen niet in aanmerking komen daar ze geen jachtterreinen zijn, zodat de gedraging van beklaagden strafbaar gesteld is bij artikel 2bis, § 1, van de Jachtwet;

Overwegende dat, niettegenstaande het arrest van het Hof van Cassatie van 10 juni 1980, beklaagde W. in uitgebreide conclusies blijft betogen, primair, dat het aaneengesloten karakter van een terrein slechts verbroken wordt door de drie uitzonderingen van artikel 2bis, § 1, derde lid, 1°, subsidiair, aan de hand van een hypothetisch geval, «dat enig obstakel binnen of op de grens van de cirkel» het trekken van de vereiste cirkelomtrek niet verhindert, en nog meer subsidiair, dat anders de wet leemten vertoont welke de rechter niet vermag aan te vullen;

Overwegende evenwel dat het hof niet dient te oordelen over een hypothetisch geval, voorgesteld bij conclusie, maar enkel over het aanhangig feit en dit in de zin zoals voorgeschreven bij artikel 6 Gerechtelijk Wetboek; dat bijgevolg de verdere redenering geen betrekking zal hebben op «enig obstakel binnen of op de cirkel met een straal van 25 meter», doch wel op de twee huizenblokken met een breed-

te van 34 meter en 30 meter ;

Overwegende dat artikel 2bis van de Jachtwet, ingevoegd werd bij artikel 3 van het koninklijk besluit van 10 juli 1972, ter uitvoering van de Benelux-Overeenkomst inzake Jacht en Vogelbescherming van dato 10 juni 1970, goedgekeurd bij wet van 29 juli 1971, waarbij in een gemeenschappelijke memorie van toelichting de noodzaak werd vooropgesteld de minimumafmetingen en grootte van de jachtterreinen of gedeelten ervan te bepalen, ten einde enerzijds de belangen van de grondgebruikers te ontzien en anderzijds de mogelijkheid van een optimale wildstand te vrijwaren ;

Overwegende allereerst, dat, terwijl de andere artikelen van de Jachtwet het jagen in het algemeen reglementeren, de reikwijdte van artikel 2bis beperkt is tot het verbod van «de jacht met het geweer» op bepaalde «terreinen» ;

Overwegende dat een juiste lezing van artikel 2bis, § 1, de hiernavolgende ontleding oplevert :

— in het eerste en vierde lid worden twee soorten verboden terreinen aangeduid met precieze feitelijke criteria, zijnde minima, respectievelijk, inzake een aaneengesloten oppervlakte en inzake de afmetingen van een cirkelomtrek ;

— het tweede en het derde lid hebben enkel nog betrekking op het aaneengesloten karakter van het oppervlaktecriterium in de zin, hetzij, van een fictieve uitbreiding ervan (tweede lid), hetzij, van een uitsluiting ervan wegens de ontoereikendheid van de wijze waarop de aaneensluiting (feitelijk en/of fictief) verwezenlijkt wordt ;

— de ontoereikendheid bedoeld in artikel 2bis, § 1, derde lid, 2°, wordt bepaald door hetzelfde criterium als het verboden gedeelte van het terrein, omschreven in het vierde lid ;

Overwegende dientengevolge dat, rekening houdend met het legaliteitsbeginsel en overeenkomstig de wil van de wetgever, artikel 2bis, § 1, geïnterpreteerd wordt als een regeling van de jacht met het geweer op jachtterreinen, waarvan het aaneengesloten karakter niet enkel kan worden verbroken door de drie omstandigheden van derde lid, 1°, en waarvan de verbindende delen dienen te beantwoorden aan het criterium bepaald in derde lid, 2° ;

Overwegende ten deze dat uit de feitelijke vaststellingen blijkt dat de twee blokken woonhuizen door hun breedte en omvang het aaneengesloten karakter van de twee zones onderbreken zodat de twee zones niet verbonden zijn door één gedeelte, met een lengte van 125 meter, overeenstemmend met de lengte van de tussenliggende straat, maar met twee onderscheiden delen van 27 meter en 34 meter breedte, zijnde de tussenliggende ongebouwde terreinen, waarop geen cirkel met een straal van ten minste 25 meter kan worden getrokken ;

Overwegende dat hieraan niet in de weg wordt gestaan door de enkele omstandigheid dat de beklaagden ook het jachtrecht zouden bezitten op de bezittingen die grenzen aan de woonhuizen ;

Overwegende dientengevolge dat bewezen is dat beklaagden gehandeld hebben in strijd met het voorschrift van artikel 2bis, § 1, van de Jachtwet, zodat de strafrechter bevoegd is te oordelen over de aanhangige burgerlijke rechtsvordering ;

2. Ontvankelijkheid van de burgerlijke rechtsvordering

Overwegende dat uit de voorhanden zijnde gegevens blijkt dat de burgerlijke partijen wel het jachtrecht bezitten op de aangrenzende terreinen zodat zij ten deze niet alleen

een belang hebben, maar ook verantwoorden dat zij door het verlies van een kans persoonlijk benadeeld zouden kunnen zijn door het misdrijf, zodat de burgerlijke vordering ontvankelijk is ;

3. Gegrondheid van de burgerlijke rechtsvordering

Overwegende dat de beklaagde W. de gegrondheid van de vordering tot één frank schadevergoeding voor vermengde morele en materiële schade betwist ;

Overwegende dat de burgerlijke partijen als bewijs van de gegrondheid hunner vordering enkel aanvoeren dat zij «de kans verloren het wild te jagen dat (beklaagde) wederrechtelijk jaagde en dat de foutieve handelingen ook de veiligheid van personen in gevaar hebben gebracht of kunnen brengen» ;

Overwegende dat de schade ten gevolge van een verloren kans een andere formulering is van het vraagstuk van de toekomstige schade in het algemeen en slechts dan aanleiding geeft tot schadevergoeding wanneer zij zeker is, dit is, wanneer zij de normale uitslag, ontwikkeling, vervolg, herhaling of voltooiing is van een actueel zekere toestand (Jan Ronse, *Schade en schadeloosstelling*, nrs. 96 en 103 e.v. in A.P.R.) ;

Overwegende dat rekening dient te worden gehouden met de omstandigheid dat beklaagden het jachtrecht bezitten op de terreinen in kwestie en dat enkel die schade in aanmerking te nemen is die veroorzaakt werd door het misdrijf, met name de jacht met het geweer ;

Overwegende dat uit de voorhanden zijnde gegevens enkel bewezen is de weliswaar strafbare gedraging van een jagende houding met het geweer, doch zonder dat hierbij enig wild werd geschoten, noch schoten werden afgevuurd op gedeelten van het terrein, zoals bepaald bij artikel 2bis, § 1, vierde lid ;

Overwegende bijgevolg dat ten deze de beweerde schade ten gevolge van een verloren kans en/of gevaarschepping slechts een loutere gebeurlijkheid uitmaakt en niet met zekerheid vaststaat, zodat de vordering ongegrond is ;

(...)

NOOT—Het aaneengesloten karakter van jachtrevieren

1. Het onderhavige arrest is het voorlopige eindpunt van een zevenjarige juridische zwerftocht : drie arresten van de Hoven van Beroep te Gent, Brussel en Antwerpen en twee cassatiearresten waren nodig om tot de bevreemdende bevinding te komen dat de burgerlijke partijen er wél belang bij hadden dat er op weidse manier werd gejaagd door de beklaagden, maar dat zo'n belang hun niet eens recht geeft op één frank vergoeding wegens vermengde materiële en morele schade (Cass., 10 juni 1980, *R.W.*, 1980-81, 768, met noot ; Cass., 21 september 1982, *R.W.*, 1982-83, 1506, met noot).

2. Reeds eerder hebben we uiteengezet dat artikel 2bis van de Jachtwet een schoolvoorbeeld van juridisch klungelwerk is ; de huidige moeilijkheden leveren daarvan een sprekend bewijs. Meteen is ook aangetoond dat goede bedoelingen van natuurfreaks en edele gevoelens van milieubeschermers niet voldoende zijn om degelijke wetten te maken, maar dat legistiek en juridische kennis alsnog onontbeerlijk blijven.

3. President Lincoln beweerde dat de strikte toepassing van de slechte wet de meest geschikte manier was om de

absurditeit ervan aan te tonen, maar in feite worden gebrekkige wetten zelden toegepast. De parketmagistraten verkiezen af te zien van strafvervolgning ten einde de perikelen te vermijden die verbonden zijn aan kramakkelijke te lastleggingen.

Sedert de wet van 24 januari 1977 betreffende de bescherming van de gezondheid van de verbruikers worden de misdrijven in verband met de levensmiddelen in de praktijk niet meer bestraft, de wet Breyne wordt zelden of nooit toegepast op strafrechtelijk gebied en we zijn ervan overtuigd dat talloze fiscale voorschriften nooit aanleiding tot strafvervolgning zullen geven omdat ze vage begrippen hanteren, ondefinieerbare normen of onduidelijke regels.

4. De wetgever heeft het ongetwijfeld goed bedoeld toen hij minimumafmetingen en grootte van jachtterreinen bepaalde, maar als de voorschriften op legistiek gebied zodanig benedenmaats blijven dat de parketmagistraten onmogelijk de wetovertreding kunnen aantonen zonder een beroep te doen op kadastrale gegevens, vaststellingen door landmeters, foto's van landschappen, vijvers of huizenblokken, dan mist deze goedbedoelde wetgeving haar doel en blijven de jachtmisdrijven onbestraft.

It is a very easy thing to devise good laws, the difficulty is to make them effective...

A. Vandeplas

ARBEIDSHOF TE BRUSSEL

KORT GEDING — 18 JANUARI 1985

Eerste voorzitter: de h. Deprez

Advocaat-generaal: de h. Keereman

Advocaten: mrs. Veranneman de Watervliet en Van Huffelen

Overheidsopdrachten — Belgische inschrijver — R.S.Z.-attest — Inhoud — Vermelding van enig betwiste schulden — Concurrentieel schadelijke vermeldingen.

De R.S.Z. mag op het attest dat hij, krachtens art. 15, § 3, van het K.B. van 22 april 1977 aan de Belgische inschrijver op overheidsopdrachten aflevert, slechts vaststaande of niet ernstig betwiste bijdrageschulden vermelden. Evenmin mogen voor de inschrijver andere concurrentieel schadelijke vermeldingen worden aangebracht.

R.M.Z. t/ N.V. S.

De beroepen beschikking beslist o.m. het volgende: «Verklaren de vordering in kort geding toelaatbaar en gegrond; veroordelen derhalve verweerder tot aflevering aan eiseres van het attest bedoeld in art. 15, § 3, van het koninklijk besluit van 22 april 1977, waarop de vermelding dient te worden aangebracht dat de N.V. S. geen debiteur is en zonder dat hierop melding gemaakt mag worden van de aanspraken van verweerder in verband met de hangende procedures ten gronde zolang hieromtrent geen in kracht van gewijsde getreden vonnis of arrest voorhanden is, met nakoming uiteraard door de N.V. S. van haar andere verbintenissen met betrekking tot betaling van de sociale bij-

dragen; veroordelen verweerder, bij gebreke hieraan te voldoen binnen acht dagen te rekenen vanaf de betekening van deze beschikking, tot betaling van een dwangsom van 20.000 fr. per dag vertraging, nadat hij hiertoe uitdrukkelijk aangemaand werd; veroordelen verweerder tot de kosten van het geding»

(...)

3. Het koninklijk besluit van 22 april 1977 betreffende de overheidsopdrachten, gewijzigd bij het koninklijk besluit van 20 augustus 1981, bepaalt in art. 15, § 3: «De Belgische inschrijver die personeel tewerkstelt dat onderworpen is aan de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de sociale zekerheid der arbeiders, moet, opdat zijn inschrijving als regelmatig kan worden beschouwd, er een attest van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid bijvoegen of dit vóór de opening van de inschrijvingen aan het bestuur doen toekomen, waaruit blijkt dat hij voldaan heeft aan de voorschriften inzake bijdragen voor de sociale zekerheid en de bestaanszekerheid. De inschrijver heeft voor de toepassing van voorgaande bepaling aan de voorschriften voldaan, indien hij volgens zijn rekening, die ten laatste daags vóór de opening van de inschrijvingen is opgemaakt: a) aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid alle vereiste aangiften heeft toegezonden, tot en met die welke slaan op het voorlaatste afgelopen kalenderkwartaal ten opzichte van de dag van de opening van de inschrijvingen, en, b) op deze aangiften geen verschuldigde bijdragen van meer dan 60.000 frank moet vereffenen, tenzij hij voor die schuld uitstel van betaling heeft verkregen waarvan hij de termijnen strikt in acht neemt.»

4. Appellant betoogt dat hij bij de aflevering van het attest beoogd in voormeld artikel 15, § 3, van het koninklijk besluit van 22 april 1977, het bedrag ($\pm$ 178 miljoen) moet vermelden dat volgens hem door geïntimeerde verschuldigd is als bijdragen voor sociale zekerheid op de verdiensten van de personen die met haar een contract voor exploitatie van een harer benzinestations aangegaan hebben en waarvoor door geïntimeerde geen aangiften gedaan werden — en dus geen bijdragen betaald werden — maar waarvoor hij ambtshalve aangiften opstelde, met toepassing van artikel 22 van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid van de arbeiders.

De geïntimeerde betoogt dat de personen die met haar contracteren voor de exploitatie van een van haar benzine-stations niet verbonden zijn door een arbeidsovereenkomst; dat derhalve op de verdiensten verworven ingevolge deze exploitatie geen sociale-zekerheidsbijdragen verschuldigd zijn, zodat appellant niet gerechtigd is in het meer vermelde attest voor overheidsopdrachten als achterstallige bijdragen te vermelden het bedrag dat zij verschuldigd zou zijn indien — *quod non* — de verdiensten uit het exploitatiecontract de beloning van verrichte arbeid ingevolge een arbeidsovereenkomst was.

5. Het attest bedoeld in artikel 15, § 3, van het koninklijk besluit van 22 april 1977 mag enkel vaststaande gegevens vermelden, d.w.z. gegevens die steunen op de aangiften gedaan door de betrokken werkgever zelf of op de ambtshalve opgestelde aangiften die niet betwist zijn of die althans met een hoge graad van waarschijnlijkheid als onbetwistbaar voorkomen.

Geïntimeerde voert aan en appellant betwist niet: a) dat appellant ten laste van alle petroleummaatschappijen ambtshalve aangiften opstelde in verband met de verdiensten van de exploitanten van hun benzinestations; b) dat alle petroleummaatschappijen een identiek contract aangaan met de exploitanten van hun benzinestations, zodat ze zich allen tegenover de exploitanten in dezelfde juridische toestand bevinden; c) dat in twee op dergelijke exploitatiecontracten stoelende geschillen, de vordering van appellant afgewezen werd bij arresten die kracht van gewijsde hebben en waartegen de Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid geen cassatieberoep instelde, maar waarin hij integendeel uitdrukkelijk berust heeft (O.N.S.S. t/ S.A. F., Arbh. Brussel, 25 maart 1982, R.G. nr. 12022; O.N.S.S. t/ S.A. T., Arbh. Brussel, 3 juni 1982, R.G. nr. 12094).

Met inachtneming van deze feiten mag de R.M.Z. in het attest beoogd bij artikel 15, § 3, van het koninklijk besluit van 22 april 1977 niet als schuld vermelden het bedrag waarop hij aanspraak meent te hebben ten laste van geïntimeerde ingevolge de contracten die door geïntimeerde voor de exploitatie van haar benzinestations aangegaan zijn. Door in bedoeld attest zijn aanspraken, die ernstig betwist worden door geïntimeerde, als vaststaande schuld te vermelden, leeft appellant de zorgvuldigheidsverplichting (die omzichtigheid insluit) niet na die door elke publiekrechtelijke instelling dient te worden nageleefd.

Het hof stelt trouwens vast dat appellant reeds een definitieve beslissing had kunnen hebben verkregen over de verschuldigdheid van de geëiste bijdragen, indien hij de behandeling van zijn vordering benaarstigd had, aangezien de eerste dagvaarding betekend werd aan de N.V. S. op 28 oktober 1977 en de zaak nog steeds niet gepleit is voor de arbeidsrechtbank.

6. Appellant beweert dat de beroepen beschikking, door hem te doen verklaren dat geïntimeerde geen debiteur is, hem veroordeelt om het tegenovergestelde te verklaren van wat hij voor de rechter ten gronde beweert; dat, zolang geen uitspraak ten gronde geveld is, de voorzitter in kort geding een van de partijen niet mag veroordelen om iets te verklaren dat tegenstrijdig kan zijn met wat ten gronde zal worden beslist.

Deze opwerping is niet steekhoudend omdat, zoals beslist, het attest bedoeld in artikel 15, § 3, van het koninklijk besluit van 22 april 1977 enkel vaststaande gegevens mag vermelden en de beschikking in kort geding geen nadeel toebrengt aan de zaak zelf (art. 1039 Gerechtelijk Wetboek), zodat ze de rechter die ten gronde beslist, niet bindt.

7. *Incidenteel beroep.* Ingevolge de beroepen beschikking werd door appellant op 28 november 1984 een attest afgeleverd waarin vermeld wordt dat de vereiste kwartaalaangiften tot en met het 3e kwartaal 1984 door geïntimeerde werden ingediend en dat de krachtens deze aangiften verschuldigde bijdragen betaald zijn. Alzo beantwoordt het attest aan het voorschrift van art. 15, § 3, van het koninklijk besluit van 22 april 1977, alsook aan de beroepen beschikking. Appellant heeft nochtans de volgende tekst toegevoegd: «N.B. Afgeleverd ter uitvoering van de beschikking van de Voorzitter van de Arbeidsrechtbank te Brussel van 15.11.84 waartegen beroep is ingesteld.»

Bij incidenteel hoger beroep vordert geïntimeerde dat voor recht gezegd wordt dat het attest geen enkele andere vermelding mag betreffen dan omtrent de toegezonden

aangiften en omtrent de betaling van de bijdragen die er betrekking op hebben, op verbeurte van een dwangsom van 100.000 frank per dag vertraging.

Door de hiervoor weergegeven vermelding in het attest van 28 november 1984 in te schrijven, heeft appellant impliciet maar duidelijk de aandacht gevestigd op het feit dat tussen partijen een betwisting bestaat omtrent de naleving door geïntimeerde van haar bijdrageplicht. Aldus kan deze vermelding twijfel doen ontstaan over de solvabiliteit van geïntimeerde en kan haar concurrentiële positie geschaad worden.

Het incidenteel hoger beroep is derhalve gegrond. Er bestaat echter geen reden om de dwangsom zoals bepaald in de beroepen beschikking te verhogen tot 100.000 frank per dag vertraging.

*Om die redenen,
Het Arbeidshof,*

Verklaart het hoger beroep ontvankelijk doch ongegrond; verklaart het incidenteel hoger beroep ontvankelijk en gedeeltelijk gegrond; bevestigt derhalve de beroepen beschikking met dien verstande dat de erin bepaalde maatregel als volgt aangevuld wordt: «en met uitdrukkelijk verbod enige andere vermelding aan te brengen op het af te leveren attest».

EUROPEES RECHT

Overzicht van rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen

Zaak 232/81 (Vijfde kamer) — Agricola Commerciale Olio S.r.l./Commissie van de EG — *Olijfolie* — 29 november 1984

Krachtens verordening nr. 71/81 van de Commissie van 12 januari 1981 werd door het Italiaanse interventiebureau Aima 33 000 ton olijfolie van de eerste persing, afkomstig uit de interventieaankopen van het verkoopseizoen voor olijfolie 1977/1978, ten verkoop aangeboden.

Deze olie was reeds verschillende malen als extra-olijfolie van de eerste persing bij openbare inschrijving ten verkoop aangeboden, maar had geen afnemer gevonden. De Commissie was van oordeel dat de marktsituatie op 12 januari 1981 gunstig leek om deze olie opnieuw ten verkoop aan te bieden.

De olijfolie werd ten verkoop aangeboden in zes partijen tegen Lit. 210 000 per 100 kg.

Daar een groot aantal ondernemingen offertes hadden ingediend voor het geheel van de zes partijen van 5 500 ton elk, werd overeenkomstig verordening nr. 71/81 tot loting overgegaan.

De loting heeft pas op 1 juni 1981 plaatsgevonden en de vijf verzoeksters in de onderhavige zaak alsmede de firma Savma, verzoekster in zaak 264/81 (zie hierna) kregen elk een partij toegewezen.

Bij verordening nr. 2238/81 van de Commissie van 3 augustus 1981 werd verordening nr. 71/81 met ingang van

13 januari 1981 ingetrokken. De Commissie voerde daartoe aan dat, nu de verkoopprocedure door het onderzoek van de bezwaren was vertraagd, de marktsituatie voor olijfolie intussen dermate was veranderd dat deze markt ernstig zou worden verstoord, indien de verkoop op de vroeger bepaalde voorwaarden zou doorgaan. Zij oordeelde dat het derhalve meer met het algemeen belang strookte de betrokken verkoop te annuleren. Dezelfde dag ging de Commissie over tot vaststelling van verordening nr. 2239/81 inzake het bij openbare inschrijving weer ten verkoop aanbieden van olijfolie die in het bezit is van het Italiaanse interventiebureau. Deze nieuwe verkoop was voorbehouden aan de zes bij de loting aangewezen partijen; het ging evenwel niet meer om een verkoop tegen een vaste prijs, maar om een verkoop aan de meest biedende. Van de gekochte hoeveelheid diende vanaf 15 september 1981 per periode van 30 dagen tenminste 10 en ten hoogste 20 % te worden overgenomen.

Naar aanleiding daarvan hebben de zes Italiaanse ondernemingen beroep ingesteld tot nietigverklaring van de verordeningen van de Commissie van 3 augustus 1981, nr. 2238/81 tot intrekking van verordening nr. 71/81 inzake de verkoop van olijfolie die in het bezit is van het Italiaanse interventiebureau en nr. 2239/81 inzake het bij openbare inschrijving weer ten verkoop aanbieden van olijfolie die in het bezit is van het Italiaanse interventiebureau.

Tot staving van hun beroep voeren verzoeksters aan dat verordening nr. 2238/81 ingaat tegen het algemene beginsel dat een handeling niet kan worden ingetrokken, indien daardoor verworven rechten van derden worden geschaad. Wegens het ontbreken van volledige vergoeding is de verordening zelfs onwettig als men ze als een onteigening beschouwt. Verzoeksters twisten eveneens wat door de Commissie is gezegd over de evolutie van de olijfoliemarkt en over de gevolgen daarvan voor de gesloten verkoop. Er zou sprake zijn van misbruik van bevoegdheid, daar het doel niet was de bescherming van de markt maar het ontnemen van verzoeksters' winsten.

Als enige rechtvaardiging voor de intrekking met terugwerkende kracht van verordening nr. 71/81 voert de Commissie aan dat de olijfoliemarkt ernstig zou zijn verstoord, indien de verkoop zou zijn doorgegaan op de in de ingetrokken verordening bepaalde voorwaarden. Zij verklaart dat de marktsituatie in de periode tussen de twee genoemde verordeningen volkomen was gewijzigd. De reeds gunstige verkoopvoorwaarden zouden uitermate voordelig zijn geworden en zouden een beperkt aantal marktdeelnemers in staat hebben gesteld op kosten van de Europese belastingbetaler enorme winsten te maken.

Het Hof stelt vast dat door de Commissie niet is uitgelegd hoe een markt die wordt gekenmerkt door een tekort aan goederen en door stijgende prijzen kan worden verstoord door het enkele feit dat op geregelde tijden bijkomende goederen worden aangevoerd, die tegen een redelijke prijs kunnen worden verkocht.

Het enkele feit dat de voorwaarden, die de Commissie voor de verkoop door het nationaal bureau had bepaald, voor de kopers gunstig zijn gebleken, geeft de Commissie niet het recht de uitvoering te beletten van een contract dat dit bureau overeenkomstig genoemde voorwaarden heeft gesloten.

Derhalve blijkt dat de enige rechtvaardigingsgrond die de

Commissie voor de intrekking van verordening nr. 71/81 heeft aangevoerd, op dwaling omtrent de feiten berust.

Het Hof, rechtdoende:

1. Verklaart nietig verordening nr. 2238/81 van de Commissie van 3 augustus 1981 tot intrekking van verordening nr. 71/81 inzake de verkoop van olijfolie die in bezit is van het Italiaanse interventiebureau.

2. Verklaart nietig verordening nr. 2239/81 van de Commissie van 3 augustus 1981 inzake het bij openbare inschrijving weer ten verkoop aanbieden van olijfolie die in het bezit is van het Italiaanse interventiebureau.

3. Verwijst de Commissie in de kosten, daaronder begrepen die welke op het kort geding zijn gevallen. De onderneming S.p.A. Savma zal haar eigen kosten dragen.

Zaak 264/81 — S.p.A. Savma/Commissie van de EG — 27 november 1984

De S.p.A. Savma is een van de zes uitgelote ondernemingen; deze zaak is volkomen gelijk aan zaak 232/81. Savma had bovendien schadevergoeding gevorderd. Deze vordering is afgewezen.

Zaak 50/84 (Vijfde kamer) — S.R.L. Bensider e.a./Commissie van de EG — *Staal — Productiecertificaat en geleidedocument* — 27 november 1984

Bij verzoekschrift van 25 februari 1984 hebben de in Italië gevestigde S.R.L. Bensider en zes andere, in België gevestigde, verzoeksters beroep ingesteld tot nietigverklaring van beschikking nr. 3717/83/EGKS van de Commissie tot invoering, voor de ijzer- en staalondernemingen en de staalhandelaren, van een productiecertificaat en van een geleidedocument voor de leveringen van bepaalde ijzer- en staalprodukten.

Hiertegen heeft de Commissie een exceptie van niet-ontvankelijkheid opgeworpen. Zij betoogt dat de in artikel 33 EGKS-Verdrag vastgestelde beroepstermijn voor de zes in België gevestigde verzoeksters op 17 februari 1984 is verstreken. Het beroep van deze zes verzoeksters is derhalve niet-ontvankelijk omdat het buiten de termijn is ingesteld.

Hoewel het beroep van de S.R.L. Bensider op de laatste dienende dag is ingesteld, is het volgens de Commissie eveneens niet-ontvankelijk, omdat de vennootschap op dat ogenblik nog niet in het Handelsregister was ingeschreven. Zonder rechtspersoonlijkheid was zij evenwel niet bevoegd om in rechte op te treden.

Ingevolge artikel 33, tweede alinea, EGKS-Verdrag staat voor ondernemingen een beroep tot nietigverklaring open tegen algemene beschikkingen die volgens hen te hunnen opzichte misbruik van bevoegdheid inhouden.

Indien de onderneming door een vennootschap in oprichting wordt geëxploiteerd, dient deze laatste, alvorens zij een beroep tot nietigverklaring kan instellen, rechtspersoonlijkheid te hebben verworven, en het voldoen aan dit vereiste moet naar nationaal recht worden vastgesteld.

Voor de beoordeling van de ontvankelijkheid van een beroep moet worden gekeken naar de situatie op het ogenblik waarop het verzoekschrift is ingediend. Indien de voorwaarden voor het instellen van een beroep op dat ogenblik niet waren vervuld, is het beroep niet-ontvankelijk, behalve in geval van regularisatie binnen de termijn

voor het instellen van beroep.

Het Hof, rechtdoende:

1. Verklaart het beroep niet-ontvankelijk.
2. Verwijst verzoeksters hoofdelijk in de kosten van het geding.

Zaak 99/83 — C. Fioravanti/Italiaanse Administratie van de Staatsfinanciën (Prejudicieel) — *Communautair douanevervoer* — 27 september 1984

De Corte d'Appello te Brescia heeft vier prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van de Overeenkomst tussen de Europese Economische Gemeenschap en de Zwitserse Bondsstaat over de toepassing van de voorschriften inzake communautair douanevervoer en van verordening nr. 542/69 van de Raad betreffende communautair douanevervoer.

Deze vragen zijn gerezen in een geding tussen douane-expediteur Fioravanti en de Italiaanse Administratie van de Staatsfinanciën.

Fioravanti, appellant in het hoofdgeding, was als douane-expediteur belast met de inkleding van drie partijen boter van communautaire oorsprong en herkomst (België). Op basis van naar de vorm authentieke en regelmatige documenten ging Fioravanti over tot indiening van de definitieve invoeraangiften voor die goederen.

Achteraf stelde de Italiaanse douane vast dat de uit Australië afkomstige goederen tijdelijk in België waren ingevoerd om er te worden verwerkt, vervolgens vanuit België naar een Zwitserse onderneming in de vrijhaven van Genève La Praille waren verzonden, en ten slotte vanuit deze vrijhaven naar de vennootschap Gormec te Cremona waren doorgezonden en door bemiddeling van appellant in het hoofdgeding waren ingeklaard.

Nog volgens de verwijzingsbeschikking had de Zwitserse douane — naar zij beweert bij vergissing — op de internationale vrachtbrieven het teken T2 voor het intern communautair douanevervoer aangebracht. Daarop berekende de Italiaanse douane de landbouwheffing, verschuldigd over de betrokken uit derde landen afkomstige partijen boter, op de data van de verschillende invoerformulieren en kwam zo tot een bedrag van Lit. 243 400 755.

Zij sprak Gormec en subsidiair Fioravanti aan tot betaling van dit bedrag.

De douane-expediteur deed verzet voor het Tribunale te Brescia. Als verweermiddel voerde hij onder meer aan dat de Administratie van de Financiën niet bevoegd was, erop wijzende dat de inbreuken of de onregelmatigheden betreffende het communautair douanevervoer in België of in Zwitserland waren begaan en dat krachtens verordening nr. 542/69 «de actie tot invordering van de ... opeisbare rechten en andere heffingen ... door deze Lid-Staat wordt ingesteld».

De Administratie van de Financiën betoogt dat het niet gaat om communautair vervoer, maar om vervoer uit derde landen. Naar aanleiding van dit geding heeft de nationale rechter vier prejudiciële vragen gesteld.

De eerste vraag: de overeenkomst en het begrip «communautair douanevervoer».

Krachtens artikel 1 van de Overeenkomst zijn de voorschriften inzake communautair douanevervoer van toepassing op goederen die over Zwitsers grondgebied tussen twee

in de Gemeenschap gelegen plaatsen worden vervoerd, ongeacht of deze goederen rechtstreeks, met of zonder overlading in Zwitserland worden verzonden, dan wel vanuit Zwitserland, eventueel naar opslag in douane-entrepot, worden doorgezonden.

Het Hof heeft voor recht verklaard:

«Douanevervoer van goederen die vanuit België worden verzonden naar een bepaalde geadresseerde in de vrijhaven van Genève La Praille (Zwitserland) en die door deze persoon via de douane van die vrijhaven worden doorgezonden naar een andere geadresseerde in Italië, is te beschouwen als communautair douanevervoer.»

De tweede vraag, afgifte van de vervoerdocumenten T2

De tweede vraag is erop gericht te vernemen of — en zo ja, onder welke voorwaarden — de Zwitserse douane internationale vervoerdocumenten CIM mag afgeven waarop zij het teken T2, bestemd voor het intern communautair douanevervoer, heeft aangebracht.

In antwoord hierop heeft het Hof voor recht verklaard:

«Wanneer de uit een Lid-Staat afkomstige goederen verzegeld gaan van een vervoerdocument waarop door het kantoor in de Lid-Staat van verzending de vermelding T2 is aangebracht, of waarop in vakje 25 de vermelding T1 niet is aangebracht, is het Zwitserse kantoor van vertrek gemachtigd om, in geval van doorzending naar een bestemming in een andere Lid-Staat, een nieuw vervoerdocument af te geven met in vakje 25 de vermelding T2. Ontbreekt het exemplaar nr. 3 van het vervoerdocument of draagt dit exemplaar de vermelding T1, dan is het Zwitserse kantoor van vertrek niet gemachtigd een vervoerdocument met de vermelding T2 af te geven.»

De derde en de vierde vraag: invordering van de rechten

In artikel 36, lid 1, van verordening nr. 542/69 wordt bepaald:

«Wanneer wordt vastgesteld dat bij een communautair douanevervoer in een bepaalde Lid-Staat een overtreding of onregelmatigheid is begaan, wordt de actie tot invordering van de eventueel opeisbare rechten en andere heffingen — onverminderd eventuele strafvolgving — door deze Lid-Staat ingesteld volgens zijn wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen.»

Krachtens de Overeenkomst geldt deze bepaling ook voor de Zwitserse Bondsstaat.

In antwoord op deze vragen heeft het Hof voor recht verklaard:

«Wanneer tengevolge van een bij een communautair douanevervoer begane inbreuk of onregelmatigheid de opeisbare rechten en andere heffingen niet zijn geïnd, staat het aan de Lid-Staat waar die inbreuk of onregelmatigheid heeft plaatsgevonden, om overeenkomstig zijn wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen een vervolging ter zake van die rechten of heffingen in te stellen.»

Zaak 181/83 — A. Weber/Bestuur van de Nieuwe Algemene Bedrijfsvereniging (Prejudicieel) — *Sociale zekerheid* — Artikel 47 van verordening nr. 1408/71 — *Berekening van het theoretisch bedrag* — 29 november 1984

In een geding tussen A. Weber, een Nederlandse werknemer, en het Nederlands orgaan van sociale zekerheid, heeft de Centrale Raad van Beroep drie prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van verordening nr. 1408/71 van de

Raad.

Verzoeker in het hoofdgeding werkte van 1932 tot 1950 in Nederland en betaalde aldaar premies. In 1972 vestigde hij zich in de Bondsrepubliek Duitsland, waar hij als assistent-landmeter werkte. Arbeidsongeschikt geworden, keerde hij in 1974 naar Nederland terug.

Naar aanleiding van de berekening van de arbeidsongeschiktheidsuitkering heeft de Nederlandse rechter het Hof van Justitie verzocht om uitlegging van de gemeenschapsverordening, inzonderheid artikel 47 daarvan.

In antwoord daarop heeft het Hof voor recht verklaard:

Tot de in artikel 47, lid 1, van verordening nr. 1408/71 bedoelde gevallen behoort niet het geval van een stelsel van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, waarin het bedrag van de uitkeringen onafhankelijk is van de duur der verzekeringstijdvakken en dat ter bepaling van het gederfde loon primair uitgaat van het in het door de betrokkene gewoonlijk uitgeoefende beroep verdiende loon, en daarbij hetzij het laatstelijk vóór het intreden van de arbeidsongeschiktheid in dat beroep genoten vaste loon, hetzij het over bepaalde dagen (niet verder dan twee jaar voor het intreden van de arbeidsongeschiktheid gelegen) gemiddeld genoten loon in aanmerking neemt.

Zaak 59/83 — N.V. Biovilac/Commissie van de EG — *Niet-contractuele aansprakelijkheid van Gemeenschap voor onwettige, of eventueel wettige, handeling — Verkoop van magere-melkpoeder tegen verlaagde prijs* — 6 december 1984

De N.V. Biovilac, die uit melkwei vervaardigd basisvoeder voor biggen en pluimvee produceert en verhandelt, heeft een beroep ingesteld tot vergoeding van de schade die haar zou zijn opgekomen als gevolg van de inwerkingtreding en de toepassing van bepaalde verordeningen van de Commissie.

Volgens verzoekster is de beweerde schade, namelijk de aanzienlijke daling gevolgd door de volledige instorting van haar verkoop sinds 1983, te wijten aan de verordeningen van 1977 met betrekking tot de verkoop bij openbare inschrijving van magere-melkpoeder bestemd voor voeder voor varkens en pluimvee. Bovendien zijn bij een verordening van 1982 nieuwe methodes voor denaturering van magere-melkpoeder vastgesteld.

Verzoeksters beroep is primair gegrond op de beweerde onwettigheid van de maatregelen van de Commissie. Slechts subsidiair, voor het geval dat genoemde maatregelen wettig zouden worden geacht, voert zij aan dat de Gemeenschap toch aansprakelijk is omdat de door de Commissie ingevoerde regeling van algemene strekking van haar een «bijzonder offer» heeft geleverd.

De Commissie betwist de ontvankelijkheid van het beroep op verschillende gronden, die alle door het Hof zijn verworpen.

Aansprakelijkheid op grond van beweerde onwettigheid van bepaalde verordeningen

Volgens de rechtspraak van het Hof wordt deze aansprakelijkheid slechts opgelopen in geval van een voldoende gekwalificeerde schending van een ter bescherming van particulieren gegeven hogere rechtsregel.

Verzoekster voert vier middelen aan:

Het eerste middel is ontleend aan het niet eerbiedigen van

de in artikel 39, lid 1, sub c, EEG-Verdrag vermelde en in verordening 804/68 (Gemeenschappelijke ordening der markten in de sector melk en zuivelprodukten) gepreciseerde doelstelling, namelijk «de markten te stabiliseren».

De Commissie antwoordt dat zij de enig mogelijke weg is ingeslagen en haar bevoegdheden niet heeft overschreden. De bijzonder lage prijs van de met magere-melkpoeder concurrerende produkten op de markt voor varkens- en pluimveevoeder, inzonderheid die van uit de Verenigde Staten ingevoerde soja, was een voldoende reden om de prijs van magere-melkpoeder bestemd voor voeder voor varkens en pluimvee op ongeveer 20 Ecu per ton vast te stellen.

Het middel ontleend aan het niet eerbiedigen van de in artikel 39, lid 1, sub c, vermelde doelstelling kan niet worden aanvaard. Er behoeft slechts aan te worden herinnerd dat de instellingen de verschillende in artikel 39 vervatte doelstellingen met elkaar in overeenstemming moeten brengen en dat dit artikel niet toelaat dat één dezer doelstellingen afzonderlijk wordt nagestreefd waardoor andere niet meer kunnen worden verwezenlijkt. De invoering van denatureringsmethodes om — zoals uit de eerste overweging van de considerans van verordening 2923/82 blijkt — de mogelijkheid uit te sluiten, dat het overeenkomstig genoemde verordening verkochte magere-melkpoeder het tegen een hogere prijs afgezette magere-melkpoeder vervangt, toont genoegzaam aan dat de Commissie bij de tenuitvoerlegging van haar maatregelen om de voorraden magere-melkpoeder weg te werken, de stabilisering van de markten heeft trachten te verenigen met het verzekeren van een redelijke levensstandaard aan de betrokken landbouwbevolking.

Met betrekking tot het tweede middel, ontleend aan de schending van artikel 40, lid 3, tweede alinea, EEG-Verdrag (verbod van discriminatie tussen producenten en verbruikers in de Gemeenschap), voert verzoekster aan dat produkten van magere-melkpoeder, aangezien hiervoor talrijke directe of indirecte subsidies worden verleend, gunstiger worden behandeld dan produkten van melkwei. Deze redenering kan de wettigheid van de handelingen van de Commissie die tot het beroep aanleiding hebben gegeven, niet aan het wankelen brengen. Als bijzondere uitdrukking van het algemene gelijkheidsbeginsel verzet het discriminatieverbod zich immers niet tegen ongelijke behandeling van vergelijkbare omstandigheden, wanneer dit verschil objectief is gerechtvaardigd.

De verschillende behandeling van deze twee produkten is gegrond op objectieve verschillen voortvloeiend uit de economische omstandigheden die achter de gemeenschappelijke ordening van de melkmarkt schuilgaan, en kan derhalve niet als een discriminatie worden behandeld.

Als derde middel voert verzoekster aan dat de betrokken regeling inbreuk maakt op haar eigendomsrecht en op haar recht om een onderneming op te richten en te exploiteren. Deze argumenten kunnen niet worden aanvaard. De maatregelen van de Commissie ontnemen verzoekster haar eigendom noch de vrije beschikking daarover en doen derhalve geen afbreuk aan de essentie van die rechten.

Er dient te worden herinnerd aan de rechtspraak van het Hof volgens welke een onderneming zich niet op een verkregen recht kan beroepen om een uit de gemeenschappelijke marktordening voortvloeiend voordeel, dat haar op een bepaald ogenblik is toegekend, te behouden.

Het vierde middel, schending van het beginsel van het

gewettigd vertrouwen, kan niet in aanmerking worden genomen, daar verzoekster het voor het eerst tijdens de mondelinge behandeling heeft aangevoerd.

De vordering gegrond op de aansprakelijkheid van de Gemeenschap voor een onwettige handeling moet derhalve worden afgewezen.

Risicoaansprakelijkheid

Het volstaat eraan te herinneren, dat volgens vaste rechtspraak van het Hof een beroep krachtens artikel 215 EEG-Verdrag tot vergoeding van de schade als gevolg van een onwettige normatieve handeling slechts kan slagen, indien de schade die de verzoeker beweert te hebben geleden de grenzen te buiten gaat van de economische risico's welke aan de activiteiten in de betrokken sector inherent zijn. Een dergelijke regel zou a fortiori moeten worden toegepast, indien een stelsel van risicoaansprakelijkheid in het gemeenschapsrecht ingang zou vinden.

Het Hof, rechtdoende:

Verwerpt het beroep.

Verwijst verzoekster in de kosten van het geding.

BERICHTEN

Herdenking René Victor

De 'Herdenking René Victor' door de Koninklijke Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten van België, de Orde van Advocaten te Antwerpen, de Vlaamse Juristenvereniging en de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen, vindt plaats op dinsdag, 23 april 1985 te 17 uur in de Oosterrieth-zaal, Meir 85, 2000 Antwerpen.

De toespraken zullen worden gehouden door:

- Stafhouder mr. F. Erdman (namens de Balie te Antwerpen)
- Prof. em. R. Vandeputte (namens de Koninklijke Academie, over het levenswerk van R. Victor)
- Prof. M. Storme (namens de Vlaamse Juristenvereniging)
- Mr. J. Stevens (namens de Vlaamse Conferentie bij de Balie te Antwerpen).

TIJDSCHRIFTEN

Cahiers de droit européen, 1984

nr. 1-2

Everling, U., Sur la jurisprudence récente de la Cour de justice en matière de libre prestation des services rendus dans d'autres Etats membres; Tagaras, H.N., L'effet direct des accords internationaux de la Communauté; Van Ommeslaghe, P., en Van de Walle de Ghelcke, B., Les articles 85 et 86 du Traité de Rome à travers les arrêts de la Cour de justice et les décisions de la Commission — Chronique (février 1973-décembre 1982); Robins, A., Chronique législative (1er janvier-29 février 1984).

Belgisch Tijdschrift voor Internationaal Recht, 1983

nr. 1

Actes du colloque: «Les Etats fédéraux dans les relations internationales»; Première partie: rapports nationaux, Questionnaire de la Société Belge de Droit International; Rapports nationaux de Teson, F.R. (Argentine); Prott, L., en Shearer, I.A. (Australie); Seidl-Hohenveldern, I. (Autriche); Lejeune, Y. (Belgique); Jacomy-Millette, A.-M. (Canada); Tornos Mas, J. (Espagne); Stein, E. (U.S.A.); Colinet, C., en Basile, S. (Italie); X. (Nigeria); Seidl-Hohenveldern, I. (République Fédérale d'Allemagne), Wildhaber, L. (Suisse); Zacharias, J. (Tchécoslovaquie); Mazov, V. (Yougoslavie); Deuxième partie: rapports de synthèse et débats: Van

Hecke, G., Allocution d'ouverture; Beirlaen, A., Représentation diplomatique et consulaire; Couvreur, Ph., Organisations et conférences internationales; Fosty, A., Organisation de l'administration fédérale et régionale; Somers, E., The Division of Powers in Maritime Areas; Vincineau, M., Répartition des compétences dans les espaces aérien et spatial; Louis, J.-V., en Steenbergen, J., Répartition des compétences entre les Communautés européennes et leurs Etats membres en matière de relations extérieures; Van de Craen, F., The Federated State and its Treaty-Making Power; Salmon-Mathy, D., Introduction et exécution des traités internationaux; Van Houtte, H., Immunités de juridiction; David, E., Responsabilité des Etats fédéraux dans les relations internationales; Salmon, J., Conclusions générales; Lejeune, Y., Les compétences des communautés et des régions belges en matière internationale.

Revue trimestrielle de droit familial, 1984

nr. 2

Panier, C., Le ministère public aux carrefours du contentieux familial; Spriesterbach, A., advies voor Luik, 14 november 1983, en J.L.R., noot onder hetzelfde arrest (echtscheiding op grond van bepaalde feiten — procedure — wachtermijn — geen optreden van de eisende partij — geen verval); De Bus, J., advies voor Rb. Hasselt, 22 maart 1983 (echtscheiding op grond van bepaalde feiten — buitenlands vonnis — overschrijving in de registers van de burgerlijke stand — geen exequatur vereist); J.L.R., noot onder Brussel, 22 mei 1984 en Rb. Brussel (kort geding), 8 december 1983 (echtscheiding op grond van bepaalde feiten — voorlopige maatregelen — hoederecht over de kinderen — beurtelings hoederecht); J.L.R., noot onder Rb. Luik (kort geding), 23 april 1983 (echtscheiding op grond van bepaalde feiten — voorlopige maatregelen — hoederecht over de kinderen — belang van het kind); Conard, C., advies voor Rb. Bergen (kort geding), 23 juni 1982 en 14 december 1983 (echtscheiding op grond van bepaalde feiten — voorlopige maatregelen — bezoekrecht van de vader — weigering van het kind — «geconditioneerd» kind — vraag om een medisch-psychologisch onderzoek afgewezen); Hayez, J.-Y., A propos des refus de visite exprimés par des jeunes enfants (noot onder Rb. Bergen (kort geding), 23 juni 1982 en 14 december 1983); Ballion, advies voor Rb. Brussel, 16 maart 1982 (erfrecht natuurlijke kinderen — verzoek tot inbezitting — afgeschafte formaliteit); X., Circulaire du 30 avril 1984 concernant la reconnaissance par les officiers de l'état civil des décisions étrangères relatives à l'état des personnes (B.S., 30 mei 1984).

Recueil général de l'enregistrement et du notariat, 1984

A.C.,—Noot onder Rb. Brussel, 8 september 1983 (aansprakelijkheid van de hypotheekbewaarder — inschrijving van conventionele hypotheek — gebrek aan overeenstemming tussen de twee inschrijvingsborderellen); X., noot onder Vred. Brussel, 2e Kanton, 31 oktober 1983 (successierechten — aanwijzing van voorlopig bewindvoerder — zonder invloed op het ogenblik waarop de rechten eisbaar zijn); X., noot onder Bergen, 14 december 1982 (huwelijksvermogensrecht — wet van 14 juli 1976 — overgangsrecht — niet-terugwerkende kracht van deze wet voor wat de samenstelling van de vermogens betreft).

Tijdschrift voor bestuurswetenschappen en publiekrecht, 1984

nr. 4, juli-augustus

Vanderveeren, C., De ontwikkeling van het recht op privacy in de U.S.A. (vervolg); Van Impe, H., De veranderde betekenis van de Grondwettekst in het Belgische staatsbestel; Elst, R., Het referendum in Denemarken; Berckx, P., Personeelsbeleid en -beheer in de nationale en de Gemeenschaps- en Gewestministeries; Kistencas, F.H., Vrijheid van meningsuiting en petitieright in Nederland: relatief versus absoluut grondrecht?; Amerijckx, F., Overheidsaansprakelijkheid in belastingzaken; Berckx, P., Kroniek onderwijs; Daenens, M., Gemeentewezenen; Raad van State, advies van 28 oktober 1982, uitgebracht op verzoek van de Vlaamse Gemeenschapsminister van Cultuur (Cultuurpactwet van 16 juli 1973 — wet van openbare orde — verplichtingen van elke overheid om alle erkende representatieve verenigingen en alle ideologische en filosofische strekkingen te betrekken bij de voorbereiding en de uitvoering van het cultuurbeleid, inzonderheid in de adviesorganen — duur der mandaten — correlatie met de vernieuwing van de vertegenwoordigende vergadering van de overeenstemmende overheid).